

Vabariigi Valitsuse määruse
„Puhatu looduskaitseala kaitse-eeskiri” eelnõu
SELETUSKIRI

1. Sissejuhatus

Looduskaitseseaduse § 10 lõike 1 kohaselt on Vabariigi Valitsusel õigus võtta ala kaitse alla ja kehtestada seal kaitsekord. Eelnõukohase määrusega muudetakse olemasoleva looduskaitseala piire, kaitse-eesmärke ja kaitsekorda.

Kaitseala asub Ida-Viru maakonnas Alutaguse vallas Agusalu, Konsu, Kuningaküla, Permisküla ja Puhatu külas.

Puhatu looduskaitseala (edaspidi *kaitseala*) on moodustatud Vabariigi Valitsuse 21. jaanuari 1999. a määrusega nr 24 „Puhatu looduskaitseala kaitse alla võtmine, kaitse-eeskirja ja välispiiri kirjelduse kinnitamine” Kohtla-Järve TSN TK 17. jaanuari 1967. a otsusega nr 7 loodud Borovnja jõe ürgoru taimestiku-loomastikukaitseala ning Ida-Viru Maavalitsuse 16. augusti 1990. a määrusega nr 170 loodud Permisküla ida-võsalille mikrokaitseala baasil.

Vastavalt looduskaitseseaduse § 91 lõikele 1 kehtivad enne selle seaduse jõustumist kaitse alla võetud kaitsealade ja kaitstavate looduse üksikobjektide kaitseks kehtestatud kaitse-eeskirjad ja kaitsekord seni, kuni looduskaitseseaduse alusel kehtestatakse uued kaitse-eeskirjad. Seega ei võeta määrusega kaitse alla uut ala, vaid laiendatakse olemasolevat kaitseala ja kinnitatakse sellele kehtiva looduskaitseseaduse kohane kaitsekord.

Eelnõukohase määrusega muudetakse looduskaitseseaduse § 13 lõike 1 alusel olemasoleva looduskaitseala piire, kaitse-eesmärke ja kaitsekorda. Muudatuse on tinginud vajadus tagada paremini kaitsealuste liikide ja nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitse kohta (edaspidi *loodusdirektiiv*) I lisas nimetatud elupaigatüüpide kaitse. Puhatu looduskaitsealaga liidetakse keskkonnaministri 13. jaanuari 2005. a määrusega nr 1 „Metsise püsielupaikade kaitse alla võtmine” kaitse alla võetud Permisküla metsise püsielupaik ning keskkonnaministri 14. septembri 2005. a määrusega nr 61 „Laialehise nestiku, soohiilaka ja kollase kiviriku püsielupaikade kaitse alla võtmine ja kaitse-eeskiri” kaitse alla võetud Punamäe laiialehise nestiku püsielupaik. Kaitseala laiendatakse nii, et see hõlmaks täielikult Natura võrgustikku kuuluvad Puhatu linnu- ja loodusala.

Vabariigi Valitsuse määruse eelnõu on koostanud Keskkonnaameti kaitse planeerimise büroo kaitse planeerimise spetsialist Triin Amos (tel 733 4163, e-post triin.amos@keskkonnaamet.ee). Eelnõu kaitsekorra otstarbekust on kontrollinud Keskkonnaameti kaitse planeerimise büroo juhtivspetsialist Riina Kotter (tel 325 8404, e-post riina.kotter@keskkonnaamet.ee), õigusliku ekspertiisi on teinud Keskkonnaameti üldosakonna peajurist Lüüli Junti (tel 680 7435; e-post: lyyli.junti@keskkonnaamet.ee) ja advokaadibüroo GLIMSTEDT vandeadvokaat Mirjam Vili (tel 611 8050, e-post mirjam.vili@glimstedt.ee). Keskkonnaministeeriumi kontaktisik eelnõu ministeeriumite vahelisel kooskõlastamisel ja kinnitamisel on Marika Erikson (tel 626 2880, marika.erikson@envir.ee). Ekspertdihinnangu on andnud Eerik Leibak ja keeleliselt toimetanud Siiri Soidro (tel 640 9308, e-post siiri.soidro@tlu.ee).

2. Eelnõu sisu, piirangute ja kaitse all olemise põhjendus

2.1. Kaitse-eesmärkide vastavus kaitse all olemise eeldustele

Kaitseala kaitse-eesmärk on kaitsta Puhatu soostiku ja sellega piirnevate alade koosluste, maastiku ja elustiku mitmekesisust ning kaitsealuseid liike.

Kaitsealal kaitstakse elupaigatüüpe, mida loodusdirektiiv nimetab I lisas: metsastunud luited (2180), huumustoitelised järved ja järvikud (3160), jõed ja ojad (3260), kuivad niidud lubjarikkal mullal (6210*), rabad (7110*), siirde- ja õõtsiksood (7140), nokkheinakooslused (7150), liigirikkad madalsood (7230), vanad loodusmetsad (9010*), vanad laialehised metsad (9020*), rohunditerikkad kuusikud (9050), soostuvad ja soo-lehtmetsad (9080*), siirdesoo- ja rabametsad (91D0*), lammi-lodumetsad (91E0*) ning laialehised lammimetsad (91F0). Elupaigatüübi nimetuse järel sulgudes on siin ja edaspidi kaitstava elupaigatüübi koodinumber vastavalt loodusdirektiivi I lisale. Tärniga (*) on tähistatud esmatähtsad elupaigatüübid.

Kaitsealal kaitstakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2009/147/EÜ loodusliku linnustiku kaitse kohta (edaspidi *linnudirektiiv*) I lisas nimetatud ja I kaitsekategooriasse kuuluvaid liike kaljukotkast (*Aquila chrysaetos*), must-toonekurge (*Ciconia nigra*), väikepistrikku (*Falco columbarius*), merikotkast (*Haliaeetus albicilla*), kalakotkast (*Pandion haliaetus*) ja tutkast (*Philomachus pugnax*), linnudirektiivi I lisas nimetatud ja II kaitsekategooriasse kuuluvaid liike karvasjalg-kakku (*Aegolius funereus*), soorätsu (*Asio flammeus*), laululuike (*Cygnus cygnus*), järvekauri (*Gavia arctica*) ja metsist (*Tetrao urogallus*) ning linnudirektiivi I lisas nimetatud ja III kaitsekategooriasse kuuluvaid liike laanepüüd (*Bonasa bonasia*), välja-loorkulli (*Circus cyaneus*), soo-loorkulli (*C. pygargus*), sookurget (*Grus grus*), punaselg-õgijat (*Lanius collurio*), rüüta (*Pluvialis apricaria*), tetre (*Tetrao tetrix*) ja mudatildrit (*Tringa glareola*) ning nende liikide elupaiku. Kaitsealal kaitstakse I kaitsekategooria liiki rabapüüd (*Lagopus lagopus*) ning selle liigi elupaiku. Lisaks kaitstakse II kaitsekategooriasse kuuluvaid liike kanakulli (*Accipiter gentilis*), mudaneppi (*Lymnocyptes minimus*) ja mustsaba-viglet (*Limosa limosa*) ning III kaitsekategooriasse kuuluvaid liike hallõgijat (*Lanius excubitor*), heletildrit (*Tringa nebularia*), suurkoovitajat (*Numenius arquata*) ja väikekoovitajat (*N. phaeopus*) ning nende liikide elupaiku. Kaitsealal kaitstakse ka rändlinnuliike kiivitajat (*Vanellus vanellus*), sinikael-parti (*Anas platyrhynchos*), sõtkast (*Bucephala clangula*), tuttvarti (*Aythya fuligula*) ja viupart (*Anas penelope*) ning nende liikide elupaiku.

Kaitsealal kaitstakse loodusdirektiivi II ja IV lisas nimetatud ja II kaitsekategooriasse kuuluvaid soontaimeliike laialehist nestikut (*Cinna latifolia*), palu-karukella (*Pulsatilla patens*) ja ida-võsalille (*Moehringia laterifolia*) ning II lisas nimetatud ja II kaitsekategooriasse kuuluvat sammaltaime liiki rohelist kaksikhammast (*Dicranum viride*) ja nende liikide elupaiku. Samuti kaitstakse loodusdirektiivi II lisas nimetatud ja III kaitsekategooriasse kuuluvat kalaliiki vingerjat (*Misgurnus fossilis*) ja tema elupaiku.

Lisaks kuulub Puhatu looduskaitseala „Rahvusvahelise tähtsusega märgalade, eriti veelindude elupaikade konventsiooni” artikli 2 lõike 1 kohaselt rahvusvahelise tähtsusega märgalade (Ramsari ala) hulka.

Vastavalt looduskaitseaduse §-le 7 on kaitseala kaitse alla võtmise eeldused ohustatus, haruldus, tüüpilisus, teaduslik, ajaloolis-kultuuriline või esteetiline väärtus või rahvusvahelistest lepingutest tulenev kohustus. Puhatu looduskaitseala kaitse all olemise

eelduseks on alale eesmärgiks seatud väärtuste tüüpilisus, ohustatus, haruldus, teaduslik ja esteetiline väärtus ning rahvusvahelisest lepingust tulenev kohustus.

Puhatu looduskaitseala kaitse-eesmärk on kaitsta Peipsi nõo põhjaosas Alutaguse madalikul asuvat **Puhatu soostikku**, mis on Eestis üks suurimaid ja esinduslikemaid. Ida-Eesti soode valdkonnale tüüpiline Puhatu soostik on tööstusmaastike puhveralana erilise esteetilise väärtusega ning ühtlasi sobiv ala soode ökoloogia, õhusaaste ja kuivendamise leviku ning sellest tulenevate kahjustuste teaduslikuks uurimiseks (Drenkhan, R. 2003. Puhatu looduskaitseala kaitsekorralduskava aastateks 2006–2015). Puhatu soostik toimib loomade liikumise sillana Alutaguse metsamassiivi ja Ingerimaa lõunaosa looduskompleksi vahel. Seetõttu on Puhatu soostikul oluline tähtsus loodusliku mitmekesisuse säilimisel laiemalt kui ainult Eesti piirides.

Kaitseala läbiva Poruni ja Gorodenka oja kallastel ning osaliselt ka Narva jõe ääres paljanduvad ainsana Loode-Euroopas devoni ladestu Leivu kihistu liivakivid, millel on suur maastikuline ja teaduslik väärtus.

Haruldased ja ohustatud looduslikud ranniku-, mageveekogu-, metsa-, niidu- ja sookooslused. Puhatu looduskaitsealal esinevad looduslikud ranniku-, mageveekogu-, niidu-, metsa- ja sookooslused – elupaigatüübid metsastunud luited (2180), huumustoitelised järved ja järvikud (3160), jõed ja ojad (3260), kuivad niidud lubjarikkal mullal (6210*), rabad (7110*), siirde- ja õõtsiksood (7140), nokkheinakooslused (7150), liigirikkad madalsood (7230), vanad loodumetsad (9010*), vanad laialehised metsad (9020*), rohunditerikkad kuusikud (9050), soostuvad ja soo-lehtmetsad (9080*), siirdesoo- ja rabametsad (91D0*), lammi-lodumetsad (91E0*) ning laialehised lammimetsad (91F0) – on haruldaste ja ohustatutena lisatud loodusdirektiivi I lisasse ning osaliselt märgitud esmatähtsate elupaikadena, mille kaitse tagamisel on Euroopa Liidul ja selle liikmesriikidel eriline vastutus. Nimetatud elupaigatüübid on intensiivse metsa- ja põllumajanduse tõttu muutunud Euroopa boreaalses piirkonnas haruldaseks ja seetõttu on ohustatud ka paljud antud kooslustega seotud liigid, kes kasutavad eespool nimetatud elupaigatüüpi elupaigana või toitumisalana. Loodusdirektiivi ülesanne on kaitsta ohustatud liike ja nende elupaiku ning aidata kaasa looduse mitmekesisuse säilimisele ja taastamisele. Loodusdirektiivi artikkel 6 punkti 1 kohaselt tuleb liikmesriikidel kehtestada vajalikud kaitsemeetmed direktiivi lisades nimetatud elupaigatüüpide ning liikide ja nende elupaikade kaitseks, mis vastavad nende elupaigatüüpide ja liikide ökoloogilistele nõudlustele. Hästi välja kujunenud puurinde struktuuriga **metsastunud luited (2180)** on tüüpilised kogu Euroopa rannikualadel. Puhatu looduskaitsealal esinevad metsastunud luited kaitseala lõunaosas Peipsi järve vanadel luitestunud rannavallidel ning kirde-edelasuunalistel luitevallidel ehk kriivadel. Turba ja humiinhapete tõttu pruuniveelised **huumustoitelised järved ja järvikud (3160)** on tüüpilised rabaaladele ning rikkad haruldastest põhjapoolse levikuga plankteritest. Kaitsealal esinevad sellised veekogud Puhatu soostiku keskosas rabalaugaste ja -järvedena. Elupaigatüüp **jõed ja ojad (3260)** on ohustatud, kuna looduslikke ja looduslähedases seisundis vooluveekogusid on nii Euroopas kui ka Eestis järjest vähemaks jäänud. Jõgesid ja ojasid ohustavad reostus, voolusängi muutmine ja voolu tõkestamine. Looduslikud jõed ja ojad on elupaigaks haruldastele ja ohustatud loomaliikidele ning need on kaladele oluline kudemispaik. Kaitseala peamine looduslikus seisus vooluveekogu on Poruni jõgi Gorodenka paisuregulaatorist suudme lammialani. Poollooduslikud kooslused on olulised liigirikkuse kandjad. Kuna nad säilivad vaid mõõduka inimõju (niitmine, karjatamine) tingimustes, on nende püsijäämine ohustatud. **Kuivad niidud lubjarikkal pinnal (6210*)** on aruniidud, mida leidub peamiselt Lääne-Eesti madalikul ja läänesaartel ning Põhja-Eesti lavamaal. Puhatu looduskaitsealal esineb elupaigatüüp väikese alana Puhatu oja läheduses.

Looduslikus seisundis rabad (7110*) on ohustatud peamiselt kuivendamise ning turbakaevandamise tõttu. Looduslikke rabasid on Euroopas, välja arvatud Soomes ja Rootsis, säilinud vähe. Puhatu looduskaitsealal on rabad kõige enam levinud elupaigatüüp ja seda esineb peaaegu kogu kaitsealal. Mitmekesiseid taimekooslusi hõlmavaid **siirde- ja õõtsikoid (7140)** leidub kõigis suuremates sookompleksides väikeste kildudena, tavaliselt madalsoode ja rabaalade vahel. Ka neid kooslusi ohustab eelkõige veerežiimi muutmine. Puhatu looduskaitsealal asuvad siiresood enamasti kaitseala kirdeosas, mujal vähem kaasnevate kooslustena. **Nokkheinakooslused (7150)** esinevad Eestis rabaälvestes ja moodustavad osa rabale iseloomulikust taimkattekompleksist. Seda elupaigatüüpi käsitletakse rabakoosluse loomuliku koostisosana ja eraldi ei kaardistata. Elupaigatüübi kaitse toimub raba elupaiga kaitse kaudu. Karbonaatse veega **liigirikkaid madalsoid (7230)** esineb kõigis Euroopa Liidu maades, välja arvatud Luksemburgis ja Portugalis. Madalsood on lisaks kuivendamisele ohustatud võsastumisest. Puhatu looduskaitsealal esineb madalsoid kaitseala lõunaosas Permisküla peakraavi lammialal. **Vanad loodusmetsad (9010*)** on inimõjuga või vähese inimõjuga metsad. Intensiivse metsamajandamise tõttu on vanadele loodusmetsadele iseloomuliku puustuga metsad kadumisohus. **Vanad laialehised metsad (9020*)** kui üleminek läänetaiga ja nemoraalsete metsade vahel on Eestis haruldane elupaigatüüp, kuna seda leidub võrdlemisi väikeste laikudena piiratud aladel. **Lammi-lodumetsad (91E0*)** ja **laialehised lammimetsad (91F0)** kui üleujutatavatel aladel kasvavad metsad on ohustatud veekogude kaldaprofiili muutmise ja kallaste kindlustamise korral. Need metsad on haruldased, kuna on levinud kitsal alal jõgede ja järvede kallastel. **Rohunditerikkad kuusikud (9050)** on ohustatud metsade intensiivse majandamise tõttu. Kõik eespool nimetatud metsaelupaigad esinevad kaitsealal peamiselt Poruni jõe kesk- ja alamjooksu ümbruses. **Soostuvaid ja soo-lehtmetsi (9080*)** ning **siirdesoo- ja rabametsi (91D0*)** ohustab kuivendamine, samas on mõlemad elupaigatüübid Eestis tüüpilised niisketel aladel levinud kooslused. Puhatu looduskaitsealal on mõlemad metsaelupaigad levinud peamiselt kaitseala äärealadel rabaga piirnevates kohtades.

Puhatu soostik on rikas haruldaste ja ohustatud linnuliikide poolest ning on olulisim taigavööndi soolinnustiku esinemisala Eestis (Leibak, E. 2006. Ekspert hinnang Puhatu looduskaitseala uuendatud kaitse-eeskirja eelnõule). Kaitseala märgalad on rändlindude olulised peatus- ja koondumispaigad. Kaitse-eesmärgiks on nimetatud 32 linnuliiki.

Must-toonekurg (*Ciconia nigra*) on väheneva arvukusega spetsiifilise elupaiganõudlusega I kaitsekategooriasse kuuluv toonekureline, kes on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku järgi (2008) ohustatud seisus. Aafrika keskosas, Gibraltaril ja Lähis-Idas talvituv must-toonekurg eelistab elupaigana varjuliste vooluveekogude lähedusse jäävaid looduslikke mitmekesiseid ja vanu metsamassiive, vältides samal ajal metsaservasid. Liik võib saagijahile lennata kuni 40 km kaugusele pesapaigast. Must-toonekure arvukus on langenud 1980. aastate alguse 250-lt pesitsevalt paarilt praeguse 100–115 paarini. Lisaks must-toonekurele elab talle pesitsuspaigaks sobivates vanades metsades veel kuni 400 ohustatud liiki. Seega toimib must-toonekurg teiste ohustatud liikide suhtes katusliigina. Must-toonekurge ohustab toitumisalade degradeerumine, metsade vanuse muutmine ja lageraied ning inimehõõng pesitsusajal. (Kotkaklubi. Must-toonekure kaitse tegevuskava 2009–2013, edaspidi nimetatud *must-toonekure tegevuskava*.)

Kalakotkas (*Pandion haliaetus*) on vähearvukas ja spetsiifilise elupaiganõudlusega I kaitsekategooriasse kuuluv liik, kes on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku järgi (2008) ohualtis seisus. Lääne-Aafrikas talvituv kalakotkas eelistab elupaigana niiskeid metsi ja lendab saagijahile sageli enam kui 10 km kaugusel paiknevatele veekogudele. Eesti kalakotka populatsiooni arvukus on viimasel kümnel aastal püsinud stabiilselt vahemikus 50–60 paari.

Peamised ohutegurid on häirimine, metsade vanuse muutmine, keskkonnamürgid ja veekogude eutrofeerumine. (Kotkaklubi 2011. Kalakotka kaitse tegevuskava 2014–2018, edaspidi *kalakotka tegevuskava*.)

Kaljukotkas (*Aquila chrysaetos*) on vähearvukas ja spetsiifilise elupaiganõudlusega I kaitsekategooriasse kuuluv haukaline, kes on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku järgi (2008) ohualtis seisus. Eestis aasta läbi elava kaljukotka eelistatud pesapaik on ulatuslike loodusmaastike lagedate soolade, soosaarte või sooservade metsad, kus elab arvukalt toiduks tarvitata vaid metsakanalisi ja kahlajaid. Kaljukotka toidubaasist võib teder moodustada koguni veerandi (Randla, T. 1976. Eesti röövlinnud). Kaljukotkas lendab saagijahile kuni 5 km kaugusele pesapaigast. Eesti kaljukotkaste populatsiooni arvukus oli veel 20. sajandi alguses tõenäoliselt kõigest 20–30 paari. Viimase paarikümne aasta jooksul on olukord paranenud ja viimaste aastate arvukus on olnud üsna stabiilselt 40–60 paari. Kaljukotkast ohustab enim toiduks kasutatavate lagesoo kurvitsaliste ja metsakanaliste arvukuse langus nende elupaikade kadumise ja pesitsusaegse häiringu tõttu, häirimine pesitsuspaigas ning kuivendusest ja metsade majandamisest tulenev sobilike elupaikade kadumine ja kvaliteedi langus. (Kotkaklubi. Kaljukotka kaitse tegevuskava 2013–2017, edaspidi nimetatud *kaljukotka tegevuskava*.)

Merikotkas (*Haliaeetus albicilla*) on vähearvukas ja spetsiifilise elupaiganõudlusega I kaitsekategooriasse kuuluv haukaline, kes on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku järgi (2008) ohulähedases seisus. Eestis aasta läbi elav merikotkas eelistab elupaigana suurte veekogude lähedusse jäävaid vanu metsi ning lendab saagijahile kuni 19 km kaugusel paiknevatele veekogudele. 1970. aastatel oli merikotkas Eestis väljasuremisohus, viimasel kahel kümnendil on liigi arvukus aga pidevalt suurenenud. Kotkaklubi andmetel elas 2012. aastal Eestis hinnanguliselt 220–250 merikotka paari. Merikotkast ohustavad enim keskkonnamürgid, sealhulgas pliihaavlitte ja muu pliid sisaldava laskemoona kasutamine, sobivate pesapuude nappus ja pesapaikade hävimine, pesitsusaegne häirimine, toitumisalade kvaliteedi langus ning hukkumine elektriliinides, teedel ja tuuleparkides (Kotkaklubi. Merikotka kaitse tegevuskava 2013–2017, edaspidi *merikotka tegevuskava*).

Soo-loorkull (*Circus pygargus*) ja **välja-loorkull** (*C. cyaneus*) on vähearvukad hajusalt levinud ja spetsiifilise elupaiganõudlusega III kaitsekategooriasse kuuluvad haukalised, kes on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku järgi (2008) ohulähedases seisus. Mõlemad liigid eelistavad elupaigana madal- ja siirdesoid, soostunud raiesmikke ning jõeluhtasid, kus teevad pesa maapinnale. Peamine toit on mõlemale liigile linnud ja pisiimetajad. Soo-loorkull Eestis ei talvitu, kuid välja-loorkull võib harva seda teha. Soo-loorkulli arvukus on viimastel aastakümnetel mõõdukalt tõusnud ja hinnanguliselt pesitseb Eestis 500–800 paari. Välja-loorkulli arvukus on väiksem ja see on olnud languses, hinnanguliselt pesitseb Eestis 100–200 paari. (Eesti Ornitoloogiaühing 2013. Eesti lindude staatus, pesitsusaegne ja talvine arvukus 2008–2012, edaspidi nimetatud *EOÜ, 2013*.)

Kanakull (*Accipiter gentilis*) on vähearvukas ja spetsiifilise elupaiganõudlusega II kaitsekategooriasse kuuluv haukaline, kes on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku järgi (2008) ohulähedases seisus. Eestis aasta läbi elav kanakull eelistab elupaigana suure pindalaga keskmise tiheduse ja suure liituvusega vanu okaspuuenamusega segametsi ning väldib noori puistuid. Toitumas käib kanakull ka avamaastikul. Suured metsamassiivid parandavad kanakulli pesitsemisedukust ning pesa rajatakse enamasti vähemalt mitmesaja meetri kaugusele metsaservast ja noorest metsast. Eesti kanakulli populatsiooni arvukus on viimasel aastakümnel langenud peaaegu kaks korda ja on praegu hinnanguliselt 300–500 paari. Peamised ohutegurid kanakulli arvukusele on pesapaikade ning toitumisvõimaluste vähenemine. Eestis on piisavalt

kaitstud kõigest 35% liigi elupaikadest. (Väli, Ü., Tuule, A. 2013. Kanakulli kaitse tegevuskava 2014–2018, edaspidi nimetatud *kanakulli tegevuskava*.)

Väikepistrik (*Falco columbarius*) on väga haruldane haudelind ja haruldane läbirändaja, kes kuulub I kaitsekategooriasse ning on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku järgi (2008) ohualtis seisus. See harva Eestisse talvituma jääv hakist väiksem pistrikuline eelistab elupaigana puisrabade hõredaid männikuid või endisi karjääre ning teeb pesa enamasti männi otsa vanasse varesepesa. Ta toitub rabades või mujal avamaastikul värvulistest ja väiksematest kurvitsalistest. Väikepistriku arvukus on viimastel kümnenditel olnud tugevas languses, hinnanguliselt pesitseb Eestis 30–60 paari (EOÜ, 2013). Arvukuse vähenemise täpsed põhjused pole teada.

Karvasjalg-kakk (*Aegolius funereus*) on vähearvukas ja spetsiifilise elupaiganõudlusega II kaitsekategooriasse kuuluv kakuline, kes on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku järgi (2008) ohualtis seisus. Eestis aasta läbi elav öise eluviisiga karvasjalg-kakk eelistab elupaigana suurte metsamassiivide vanu kuuseenamusega segametsi ja männikuid ning teeb pesa tavaliselt musträhni vanasse pesaõõnsusse. Karvasjalg-kaku arvukus sõltub pisinäriiliste arvukusest ja kõigub aastati suuresti. Hinnanguliselt pesitseb Eestis 200–400 paari (EOÜ, 2013). Peamine ohutegur on elupaikade hävimine: metsade vanuse muutmine ja lageraied, samuti lagunevate ja õõnsate ning kuivade puude arvu vähenemine.

Sooräts (*Asio flammeus*) on haruldane haudelind ja tavaline läbirändaja, kes kuulub II kaitsekategooriasse ning on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku järgi (2008) ohustatud seisus. See umbes haki suurune harva Eestis talvituv kakuline eelistab elupaigana rabasid, soid ja luhtasid ning teeb pesa maapinnale mätta otsa. Soorätsu arvukus sõltub pisinäriiliste arvukusest ja kõigub aastati suuresti. Hinnanguliselt võib Eestis pesitseda 10–50 paari (EOÜ, 2013).

Rabapüü (*Lagopus lagopus*) on väga haruldane ja spetsiifilise elupaiganõudlusega I kaitsekategooriasse kuuluv kanaline, kes on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku järgi (2008) ohustatud seisus. Eestis aasta läbi elav rabapüü eelistab elupaigana suuri lagerabasid või hõredaid puisrabasid. Umbes varesesuurune suvel pruunikirju ja talvel valge sulestikuga rabapüü teeb pesa rabamättale ja toitub putukatest, marjadest ja taimeosadest. Rabapüü arvukus on tugevalt vähenenud ja liiki ohustab väljasuremine. 19. sajandil tavaline jahilind esineb nüüd vaid üksikutes Alutaguse, Lääne-Eesti ja Pärnumaa soodes (Viht, E., 1997. Rabapüü on Eestis haruldane liik. *Eesti Loodus* 2: 38–40). Hinnanguliselt pesitseb Eestis 30–50 paari rabapüüsid (EOÜ, 2013). Peamine ohutegur on lagedate soolade puistumine, mis muudab elupaiga rabapüüle sobimatuks.

Laanepüü (*Tetrastes bonasia*) on Eesti mandriosas üldlevinud, kuid saartel puuduv harilik haudelind. Ta on III kaitsekategooriasse kuuluv kanaline, kes on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku järgi (2008) ohuvälises seisus. Eestis aasta läbi elav laanepüü on avamaastikke vältiv metsalind, kes elutseb väikeste salkadena vähemalt 10 ha suurustes keskealistes või vanemates kuusikutes ja puht-lehtmetsades. Eelistatud elupaik on eelkõige okaspuu(kuuse)enamusega ja tiheda alusmetsaga segametsad, kus on kergem varjuda kiskjate eest. Laanepüü populatsiooni arvukus on viimasel aastakümnel olnud stabiilne, Eestis elab hinnanguliselt 30 000 – 60 000 paari. Kuna laanepüü liikumiskaugus jääb 1–3 km vahemikku, on peamine ohutegur metsade fragmenteeritus, mis takistab elupaikade vahel liikumist. Metsade killustatus suurendab rebase ja metsnugise röövkisklust. Lisaks ohustab laanepüüid elupaikade hävimine metsamajandamise

tulemusena ja linnujaht. (Väli, Ü. Laanepüü kaitse tegevuskava eelnõu, edaspidi nimetatud *laanepüü tegevuskava*.)

Metsis (*Tetrao urogallus*) on järjepidevalt väheneva arvukusega II kaitsekategooriasse kuuluv kanaline, kes on Eesti punase nimestiku järgi (2008) ohualtis seisus. Eestis aasta läbi elav metsis eelistab mängupaigaks vanadest mändidest koosnevaid puistuid, mis asuvad sageli rabaäärsetes metsades. Metsise arvukust on tunduvalt vähendanud raied liigi mängualadel ja nende ümbruses, sobivate elupaikade kuivendamine ning samuti väikekiskjate suur arvukus. Metsisekukkede arvukus on viimase kümnendi jooksul jätkuvalt vähenenud, 2012. aastal oli teada 388 asustatud metsisemängu. (Randla, T. jt. Metsise *Tetrao urogallus* kaitse tegevuskava aastateks 2015–2019, edaspidi nimetatud *metsise tegevuskava*.)

Teder (*Tetrao tetrrix*) on üle Eesti ebahütlase levikuga III kaitsekategooriasse kuuluv kanaline, kes on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku järgi (2008) ohulähedases seisus. Eestis aasta läbi elav teder eelistab elupaigana soo- ja niidualasid ning nendega piirnevaid metsi, aga ka raiesmikke. Mängupaigana sobivad pesitsemiskohtade lähedale jäävad tasased lagedad alad sookooslustes. Kuigi teder on Eestis tavalisem kui metsis, on liigi arvukus viimastel kümnenditel pidevalt vähenenud. Hinnanguliselt elab Eestis praegu 6000–12 000 paari tetresid. Peamised ohutegurid on elupaikade kvaliteedi langus, hävimine ja killustumine, röövkiisklus ning häirimine. Elupaiku hävitavad ja kahjustavad metsamajanduslik tegevus ja kuivendamine. Tedre arvukus mõjutab oluliselt temast toituvate teiste kaitsealuste liikide (kaljukotkas, kanakull) arvukust. (Eesti Ornitoloogiaühing 2012. Tedre kaitse tegevuskava 2014–2018, edaspidi nimetatud *tedre tegevuskava*.)

Sookurg (*Grus grus*) on Eestis üldlevinud väikesearvuline haudelind ja arvukas läbirändaja, kes kuulub III kaitsekategooriasse ning on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku järgi (2008) ohuvälises seisus. See kuni 1,5 m kõrgune kureline pesitseb hõredates lage- ja põdsassoodes, lamminiitudel ning kohati ka roostikes ja raiesmikel. Rändel teevad sookured vahepeatusi kultuur- ja avamaastikel, nõmmedel ning rannaniitudel. Eestis pesitseb ligi 8% ja sügisrändel peatub siin 10% Euroopa sookurgedest. Eestis on sookure arvukus viimastel aastakümnetel tõusnud üle 20 korra, ulatudes hinnanguliselt 6500–7500 paarini. Peamised ohutegurid on pesitsusala maastiku muutmine, maaparandustööd, karjatamine, küttimine ja häirimine pesitsusajal. (Leito, A. 2008. Sookure kaitse tegevuskava 2009–2013, edaspidi nimetatud *sookure tegevuskava*.)

Hallõgija (*Lanius excubitor*) on vähearvukas haudelind ja läbirändajana talvituv värvuline, kes kuulub III kaitsekategooriasse ja on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku järgi (2008) ohulähedases seisus. Umbes rästasuurune putukatest, närilistest ja lindudest toituv hallõgija pesitseb eranditult rabamändidel. Hallõgija arvukus on viimastel aastakümnetel olnud stabiilne, ulatudes 300–500 pesitseva paarini (EOÜ, 2013). Peamine ohutegur on väikekiskjate suur arvukus.

Punaselg-õgija (*Lanius collurio*) on Eestis üldlevinud harilik haudelind, kes kuulub III kaitsekategooriasse ning on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku järgi (2008) ohuvälises seisus. See rästasuurune värvuline eelistab elupaigana mitmesuguseid poolavamaastikke (põdsasniidud ja -sood, lookadastikud, võsa, raiesmikud, metsaservad, pargid) ning rajab pesa tavaliselt põdsasse. Liigi arvukus on viimastel aastatel pärast mõningast langusperioodi taas suurenenud. Aastatel 1998–2002 hinnati arvukuseks 20 000–35 000 haudepaari, aastatel 2008–2012 juba 40 000–60 000 haudepaari (EOÜ, 2013). Liiki ohustab väikekiskjate suur arvukus.

Kaitseala märgalad on elupaigaks paljudele soo-elupaikades elavatele kurvitsalistele ehk **sookahlajatele**. Kaitse-eesmärgiks on seatud heletildri (*Tringa nebularia*), mudatildri (*T. glareola*), mudanepi (*Lymnocyptes minimus*), rüüda (*Pluvialis apricaria*), mustsaba-vigle (*Limosa limosa*), suurkoovitaja (*Numenius arquata*), väikekoovitaja (*N. phaeopus*), tutka (*Philomachus pugnax*) ja kiivitaja (*Vanellus vanellus*) kaitse. Eesti madalsoode ja rabade linnustiku riikliku seire (Leivits, A. 2012) tulemuste kohaselt on kahlajate arvukus Eestis järjest vähenenud. Kahlajaid ohustab märgalade vähenemine ja puistumine, ebapiisav kaitsestaatust ja sellega kaasnev pesitsusaegne häirimine. Kahlajad moodustavad olulise osa kaitsealuste liikide kaljukotka, kanakulli, loorkullide ja väike-pistriku toidubaasist, mistõttu on kahlajate ja nende elupaikade kaitse ja taastamine vajalik ka teiste kaitsealuste liikide soodsa seisundi säilitamiseks.

Heletilder (*Tringa nebularia*) on haruldane haudelind ja arvukas läbirändaja, kes kuulub III kaitsekategooriasse ning kes on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku järgi (2008) ohulähedases seisus. See rästasuurune pelglik kurvitsaline leiti Eestis esimest korda pesitsemas just Puhatu rabas. Suurtes älverabades ja siirdesoodes peamiselt Kirde-Eestis pesitseva heletildri arvukus on viimastel aastakümnetel kasvanud, ulatudes hinnanguliselt 400–500 pesitseva paarini (EOÜ, 2013).

Mudatilder (*Tringa glareola*) on hajusalt levinud haudelind ja tavaline läbirändaja, kes kuulub III kaitsekategooriasse ning on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku järgi (2008) ohuvälises seisus. Selle pruunikirju sulestikuga rabades ja siirdesoodes pesitseva kurvitsalise arvukus on viimastel aastakümnetel olnud stabiilne, jäädes hinnanguliselt 3000–4000 pesitseva paari ringi (EOÜ, 2013).

Mudanep (*Lymnocyptes minimus*) on haruldane haudelind ja tavaline läbirändaja, kes kuulub II kaitsekategooriasse ning on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku järgi (2008) ohualtis seisus. See mitmesugustest selgrootetest ja seemnetest toituv kurvitsaline eelistab elupaigana niiskeid avamaakooslusi (rabad, sood, luhad). Peamiselt Kirde-Eesti rabade servaaladel ja siirdesoodes maas pesitseva mudanepi viimastel aastakümnetel stabiilsena püsinud pesitsevate paaride arvukuseks on hinnatud 30–60 paari (EOÜ, 2013).

Rüüt (*Pluvialis apricaria*) on väiksearvuline haudelind ja arvukas läbirändaja, kes kuulub III kaitsekategooriasse ning on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku järgi (2008) ohuvälises seisus. See hakisuurune kurvitsaline pesitseb lagedatel peenar-älvesrabades turbasamblamättal puhmaste varjus, kuid toitumas käib sageli ümbritsevatel põldudel ja niitudel. Rüüda viimastel aastakümnetel stabiilsena püsinud pesitsevate paaride arvukuseks on hinnatud 3000–4000 (EOÜ, 2013).

Mustsaba-vigle (*Limosa limosa*) on haruldane haudelind ja väiksearvuline läbirändaja, kes kuulub II kaitsekategooriasse ning on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku järgi (2008) ohulähedases seisus. See hakisuurune kurvitsaline pesitseb niisketel rohunditerohketel luhaniitudel ja soodes maapinnal või mättal, toitu otsib peamiselt madalast veest. Pesapaika kaitseb kiskjate eest agressiivselt, mistõttu on mustsaba-viglega koos pesitsevad kartlikumad kahlajaliigid paremini kaitstud röövloomade ohvriks sattumise eest. Mustsaba-vigle pesitsevate paaride arvukus on viimastel aastakümnetel pidevalt vähenenud, jäädes praeguseks hinnanguliselt 400–700 paari kanti (EOÜ, 2013).

Suurkoovitaja (*Numenius arquata*) on üle Eesti hajusalt levinud haudelind, kes kuulub III kaitsekategooriasse ning on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku järgi (2008) ohuvälises

seisus. Selle pika allapoole vibujalt kõvera nokaga kurvitsalise elupaigad on niisked rohunditerikkad sood ja luhaniidud, harvem lagerabad. Nende puudumisel asustab suurkoovitaja ka mitmesuguseid poollooduslikke avamaastikke (rannaniidud, põllumajandusmaastik). Suurkoovitaja väldib piirkondi, kus on valdavalt suured metsamassiivid. Suurkoovitaja arvukus on viimastel aastakümnetel mõõdukalt kasvanud, jäädes hinnanguliselt 3000–5000 paari kanti. Peamised ohutegurid on elupaikade hävimine ja kvaliteedi langus, mis on otseselt seotud põllumajandusliku tootmise intensiivistumisega. (Elts, J., Marja, R. 2013. Suur-koovitaja kaitse tegevuskava eelnõu, edaspidi nimetatud *suurkoovitaja tegevuskava*.)

Väikekoovitaja (*Numenius phaeopus*) on haruldane haudelind ja väikesearvuline läbirändaja, kes kuulub III kaitsekategooriasse ning on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku järgi (2008) ohulähedases seisus. See suurkoovitajaga sarnane, kuid temast väiksem kurvitsaline eelistab elupaigana peenra-älverabasiid ning väldib rohusoid ja niite. Väikekoovita arvukus on viimasel aastakümnel vähenenud, hinnanguliselt pesitseb Eestis 400–700 paari (EOÜ, 2013). Peamine ohutegur on elupaikade kadumine kuivenduse tagajärjel.

Kiivitaja (*Vanellus vanellus*) on Eestis üldlevinud harilik haudelind ja arvukas läbirändaja, kes on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku järgi (2008) ohuvälises seisus. See iseloomuliku suletutiga kurvitsaline eelistab elupaigana mitmesuguseid niiskeid poollooduslikke (põllud, rohumaad, madalmurused niisked niidud) ja looduslikke avamaastikke (siirde- ja madalsood). Pesapaika kaitseb kiskjate eest agressiivselt, mistõttu on kiivitajatega koos pesitsevad kartlikumad kahlajaliigid paremini kaitstud röövlomade ohvriks sattumise eest. Kiivitaja arvukus on viimastel aastakümnetel mõõdukalt kasvanud, hinnanguliselt pesitseb Eestis 40 000–60 000 paari (EOÜ, 2013). Liiki ohustab peamiselt elupaikade kadumine ning taimekaitsevahendite ja väetiste kasutamine.

Kaitseala kuulub rahvusvahelise tähtsusega märgalade hulka ning on oluline peatuspaik Peipsi kaudu liikuvatele **rändlindudele**, nende hulgas Eestis harva või väga harva pesitsevatele kaitseeesmärgiks nimetatud tutkale, järvekaurile, laululuigele ja viupardile. Läbirändavate liikide peamised ohutegurid on peatuspaikade kadumine ja häiring peatuspaikades ning väikekiskjate suur hulk.

Tutkas (*Philomachus pugnax*) on haruldane haudelind ja arvukas läbirändaja, kes kuulub I kaitsekategooriasse ning on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku järgi (2008) ohustatud seisus. See rästasuurune kahlajate hulka kuuluv kurvitsaline eelistab elupaigana niiskeid madala rohurindega avamaakooslusi (jõe- ja järveluhad, rannaniidud, madalsood) ning rajab pesa maapinnale lohku. Kevaditi peavad isased tutkad mänguplatsidel salkadena turniire. Tutka arvukus on kogu Euroopas viimastel aastakümnetel katastroofiliselt vähenenud. Eestis säilinud tutka asurkonna suurus on hinnanguliselt 10–30 pesitsevat emaslindu. Liigi taandumise peamiseks põhjuseks peetakse sobivalt majandatavate rohumaade kadumist ja väikekiskjate arvukuse kasvu, kuid mitme potentsiaalselt kriitilise või suure tähtsusega teguri mõju on teadmata. (Mägi, E., Pehlak, H. 2008. Tegevuskava tutka (*Philomachus pugnax*) kaitse korraldamiseks Eestis aastateks 2010–2013, edaspidi nimetatud *tutka tegevuskava*.)

Järvekaur (*Gavia arctica*) on haruldane haudelind ja harilik läbirändaja, kes kuulub II kaitsekategooriasse ning kes on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku järgi (2008) äärmiselt ohustatud seisus. Järvekaur peatub läbirändel rannavetes, järvedel ja rabalaugastes. See vähesel määral ka Eestisse talvituma jääv kauriline toitub peamiselt kaladest. Väga harva

jääb järvekaur Eestisse pesitsema ja rajab pesa järve- või suure rabalauka kaldaalale. Hinnanguliselt pesitseb Eestis 1–5 paari (EOÜ, 2013).

Laululuik (*Cygnus cygnus*) on harv haudelind ja arvukas läbirändaja, kes kuulub II kaitsekategooriasse ning kelle ohustatus on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku järgi (2008) mittehinnatav. See kollase nokalaiguga haneline peatub läbirändel madalatel merelahtedel, järvedel ja üleujutatud luhtadel. Laululuik on Eestis harv talvituja, talvitujate arvukus sõltub jääoludest. Harva jääb laululuik peamiselt rabajärvedele pesitsema, hinnanguliselt pesitseb Eestis 150–200 paari (EOÜ, 2013).

Kaitseala on pesitsus-, elu- ja peatuspaigaks enam kui sajale linnuliigile, nende hulgas paljudele kaitse all mitteolevatele ja Eesti ohustatud liikide punase nimestiku järgi (2008) ohuvälises seisus olevatele liikidele. Kaitseala soo- ja veekooslused on elupaigaks **ränd- ja haudelinnuliikidele** viupardile, sõtkale, sinikael-pardile ja tuttvardile, kes on nimetatud kaitse-eesmärgiks kui tüüpilised märgalade ja veekogudega seotud linnuliigid. Lisaks kuuluvad nad jahiulukite nimekirja, mistõttu on nende kaitse-eesmärgiks nimetamine oluline ka seetõttu, et vältida nende muutumist ohustatud liikideks. Tavaliste ja üldlevinud liikide arvukushinnangute põhjal saab kaudselt anda hinnangut linnustiku ja keskkonna seisundile laiemalt ning nende arvukuse vähenemisse tuleb suhtuda väga kriitiliselt.

Viupart (*Anas penelope*) on harv haudelind ja arvukas läbirändaja. See harva ka talvituma jääv haneline pesitseb eelkõige sisemaajärvedel ja -luhtadel, läbirändel leidub teda rohkearvuliselt rannavetes. Hinnanguliselt pesitseb Eestis 50–100 paari (EOÜ, 2013). Liiki ohustab veekogude reostumine ja linnujaht.

Sõtkas (*Bucephala clangula*) on üldlevinud väikesearvuline haudelind ja arvukas läbirändaja. See peamiselt metsa- ja rabajärvede või vooluvee läheduses elav haneline pesitseb enamasti musträhni vanades pesaõõnsustes või pesakastides. Sõtkas talvitub järvedel, veehoidlatel, suurtel jõgedel ja varjulistel rannavetel. Liiki ohustab veekogude reostumine ning linnujaht. Sõtkas pesitsevate paaride arvukus on viimastel aastakümnetel pidevalt kasvanud, hinnanguliselt pesitseb Eestis 3000–5000 paari (EOÜ, 2013).

Sinikael-part (*Anas platyrhynchos*) on üldlevinud tavaline haudelind ja läbirändaja. See sageli Eestisse talvituma jääv haneline eelistab elupaigana kõiksuguseid veekogusid ning vesiseid soo- ja niiduservasid. Sinikael-pardi pesitsevate paaride arvukus on viimastel aastakümnetel olnud suhteliselt stabiilne, jäädes hinnanguliselt 30 000–50 000 paari kanti (EOÜ, 2013).

Tuttvart (*Aythya fuligula*) on Eestis üldlevinud väikesearvuline haudelind ja arvukas läbirändaja. See harva Eestisse merele talvituma jääv haneline eelistab pesapaigana järvi ja teisi väiksemaid veekogusid, Läänemere maades ka mererandu ja -saari. Tuttvardi arvukus on viimastel aastakümnetel vähenenud, hinnanguliselt pesitseb Eestis 3000–5000 paari (EOÜ, 2013). Peamised ohutegurid on linnujaht ja veekogude saastumine. Aeglase lennuvõime tõttu on tuttvardi poegadele ohuks väikekiskjad.

Kalaliikidest on kaitseala kaitse-eesmärgiks nimetatud vingerjas ning **taimeliikidest** laialehine nestik, ida-võsalill, palu-karukell ja roheline kaksikhammas.

Vingerjas (*Misgurnus fossilis*) on vähearvukas ja spetsiifilise elupaiganõudlusega III kaitsekategooriasse kuuluv liik, kelle ohustatuse aste pole Eesti ohustatud liikide punase nimestiku järgi (2008) puuduliku andmestiku tõttu täpselt teada. Angerjataoline kuni 27 cm

pikkune vingerjas on mageveekala, kelle elu- ja kudemispaigaks sobivad hästi aeglase vooluga jõgede lammialal asuvad madalaveelised, taimestiku- ja setterikkad veekogud. Vingerja asurkonna peamised ohutegurid on jõe loodusliku veetasapinna muutmine, loodusliku jõesängi kanaliseerimine, süvendamine, õgvendamine, alandamine ja kaldavööndi füüsiline modifitseerimine, mille tagajärjel jääb kuivale esmalt kaldaäärne vöönd ehk vingerja põhiline asupaik ning nad on röövkaladele paremini kättesaadavad. Vingerja liikumist võivad takistada koprapaisud. Samuti halvendavad vingerjale sobilikke elupaikasid jõe valgalal toimuvad kuivendustööd. (Kärgerberg, E. 2013. Vingerja kaitse tegevuskava eelnõu, edaspidi nimetatud *vingerja tegevuskava*.)

Laialehine nestik (*Cinna latifolia*) on haruldane II kaitsekategooriasse kuuluv kõrreline, mis on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku järgi (2008) ohualtis seisus. Hariliku saluheinaga (*Milium effusum*) sarnane ja kumariini järgi lõhnav laialehine nestik eelistab elupaigana niiskeid varjukaid erivanuselisi segametsi, kus ta kasvab sageli valgusküllasemates häiludes ojade ja lompide läheduses. Laialehine nestik on väheuuritud liik, kuid teadaolevate seireandmete põhjal on selle arvukus Eestis vähenenud. Peamised ohutegurid on metsade kuivendamine ja raietegevus, samuti vähesed teadmised liigi bioloogiast. (Kull, T. 2010. Laialehise nestiku *Cinna latifolia* kaitse tegevuskava aastateks 2012–2016 eelnõu, edaspidi nimetatud *nestiku tegevuskava*.)

Ida-võsalill (*Moehringia laterifolia*) on haruldane II kaitsekategooriasse kuuluv nelgiline, mis on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku järgi (2008) äärmiselt ohustatud seisus. See mitmeaastane nõrkade vartega hariliku võsalillega (*M. trinervia*) sarnane rohttaim kasvab Eestis oma levila läänepiiril ning ainsad teadaolevad kasvukohad asuvad Puhatu looduskaitsealal Gorodenko külast piki Narva jõe vasakkallast Poruni jõe suudmesse viiva metsatee ääres umbes 4000 m² suurusel alal. Mõõdukat inimhäiringut vajavat ida-võsalille ohustab elupaikade kadumine inimõju liigse suurenemise või sootuks lakkamise tõttu ning vähesed teadmised liigi bioloogiast. (Mesipuu, M. 2011. Ida-võsalille kaitse tegevuskava eelnõu, edaspidi nimetatud *ida-võsalille tegevuskava*.)

Palu-karukell (*Pulsatilla patens*) on haruldane II kaitsekategooriasse kuuluv tulikaline, mis on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku järgi (2008) ohulähedases seisus. Enne lehtede väljaarenemist õitsev sinakasvioletsete õitega palu-karukell eelistab elupaigana hõredaid valgusküllaseid kuivi metsi ja põlendikke. Mõõdukat inimtegevust vajavat palu-karukella ohustab sobilike metsade kinnikasvamine ja lageraie, vähesemal määral noppimine ja metssigade tegevus. (Kukk, Ü. 2011. Palu-karukella kaitse tegevuskava eelnõu, edaspidi nimetatud *palu-karukella tegevuskava*.)

Roheline kaksikhammas (*Dicranum viride*) on haruldane ja spetsiifilise elupaiganõudlusega Euroopas, Aasias ja Põhja-Ameerikas levinud samblaliik, mis kuulub II kaitsekategooriasse ning on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku järgi (2008) ohulähedases seisus. Roheline kaksikhammas eelistab elupaigana parasniiskeid sega- ja lehtmetsasid, kus kasvab väikeste tutikestena vanade lehtpuude, enamasti tammede tüvedel. Peamine ohutegur on vanade loodusmetsade kadumine, kuivendamine ja killustumine, mis takistab väga harva eoseid moodustava roheline kaksikhamba levikut uutesse elupaikadesse. (Vellak, K. 2011. Rohelise kaksikhamba kaitse tegevuskava eelnõu, edaspidi nimetatud *rohelise kaksikhamba tegevuskava*.)

Rahvusvahelisest lepingust tulenev kohustus. Puhatu looduskaitseala on arvatud Ramsari alade hulka. Ramsari konventsiooni eesmärk on kaitsta kogu maailma märgalasid, kuna nende

pindala ja väärtus väheneb pidevalt kuivendamise, reostamise ja majandusliku kasutuselevõtu tõttu. Konventsioonis rõhutatakse märgalade suurt ökoloogilist rolli, seda eriti veelindude rände-, puhke- ja pesitsuspaikadena. Kõik konventsiooniga liitunud riigid peavad võtma kasutusele meetmed märgalade kaitseks.

Lisaks eelpool nimetatud loodusväärtustele on Puhatu looduskaitseala kaitse all hoidmine oluline teistegi haruldaste ja ohustatud taime- ja loomaliikide kaitseks. Samas pole nende kõikide eraldi kaitse-eesmärgina nimetamine vajalik – eesmärgiks seatavate katusliikide, nende elupaikade ja koosluste kaitseks kehtestatav kaitsekord tagab kaudselt ka nende kaitse. See tähendab, et kaitsekorra väljatöötamisel on lähtutud kaitse-eesmärgina loetletud liikide ja koosluste ökoloogilistest nõudlustest. Seeläbi tagatakse kaitse kõikidele liikidele, kelle elupaigaks on kaitse-eesmärgiks olev kooslus või ka neile liikidele, kelle elupaigalised eelistused sarnanevad eesmärgina loetletud katusliikide omadega. Kaitseala kaitse-eesmärgiks on seatud need kooslused ja kaitsealused liigid, kelle kaitse jaoks on tegemist esindusliku ja soodsa seisundi säilitamiseks olulise esinemisalaga. Kaitse-eesmärgiks on seatud ka need liigid, kelle kaitse sellel alal on loodus- või linnudirektiivist tulenev rahvusvaheline kohustus või kelle soodsa seisundi säilimiseks pikaajaliselt (säilimiseks pikas perspektiivis) ei piisa ainult isendikaitsest. Teisi kaitsealuseid liike ei ole kaitsekorra määramisel aluseks võetud, kuid nende puhul on arvestatud, et eesmärgiks seatavate katusliikide ja koosluste alusel kehtestatav kaitsekord tagab ka nende kaitse. Kaitse-eeskirjas sätestatud kaalutusõiguse teostamisel sisustatakse nende liikide puhul kaitse-eesmärgi saavutamist (LKS § 14 lg 2) LKS §-s 55 sätestatud isendikaitse kaudu. Teiste sõnadega tuleb nende liikide puhul kaitseala valitseja nõusolekul lubatud tegevusteks ja kaitseala valitseja nõusolekuta keelatud tegevusteks nõusolekut andes arvestada, et kavandatud tegevus ei oleks vastuolus LKS §-s 55 sätestatud isendikaitse põhimõtetega. Isendikaitse väldib konkreetsete isendite surmamist, kahjustamist ja hävitamist, kuid ei taga nende liikide elupaikade säilimist sellises mahus, et oleks tagatud nende liikide püsiv pikaajaline säilimine nende levikualal.

Teadaolevatest kaitsealustest taimeliikidest, mida kaitseala kaitse-eesmärgiks ei ole seatud, esinevad kaitsealal I kaitsekategooria liik haruline võtmehein (*Botrychium matricariifolium*), II kaitsekategooriasse kuuluvad kummeli-võtmehein (*Botrychium multifidum*), sookäpp (*Hammarbya paludosa*), soohilakas (*Liparis loeselii*), väike käöpõll (*Listera cordata*) ja tume nokkhein (*Rhynchospora fusca*) ning III kaitsekategooriasse kuuluvad balti sõrmkäpp (*Dactylorhiza baltica*), vööthuul-sõrmkäpp (*D. fuchsii*), kahkjaspunane sõrmkäpp (*D. incarnata*), kuradi-sõrmkäpp (*D. maculata*), mets-vareskold (*Diphasiastrum complanatum*), tumepunane neiuvaip (*Epipactis atrorubens*), laialehine neiuvaip (*E. helleborine*), soo-neiuvaip (*E. palustris*), roomav öövilge (*Goodyera repens*), harilik ungrukold (*Huperzia selago*), karukold (*Lycopodium clavatum*), pruunikas pesajuur (*Neottia nidus-avis*), väike vesikupp (*Nuphar pumila*), kahelehine käokeel (*Platanthera bifolia*), Wulfi turbasammal (*Sphagnum wulfianum*) ja lodukannike (*Viola uliginosa*). Haruline võtmehein ei ole kaitse-eesmärgiks seatud, sest 2013. aasta inventuuri käigus leiti kaitsealalt vaid üks isend. (EELIS, 2015)

Kaitseala vanades metsades ja veekogude ümbruses on II kaitsekategooriasse kuuluvate käsitiivaliste elupaigad. Alal on registreeritud põhja-nahkhiire (*Eptesicus nilssonii*), tõmmu- või habelendlase (*Myotis brandtii/mystacinus*), tiigilendlase (*M. dasycneme*), veelendlase (*M. daubentonii*), suur-videlase (*Nyctalus noctula*), pargi-nahkhiire (*Pipistrellus nathusii*), suurkõrva (*Plecotus auritus*) ja hõbe-nahkhiire (*Vespertilio murinus*) esinemine. Kaladest on kaitsealal registreeritud II kaitsekategooriasse kuuluv tõugjas (*Aspius aspius*) ning III kaitsekategooriasse kuuluvad hink (*Cobitis taenia*) ja harjus (*Thymallus thymallus*).

Kahepaiksetest on kaitsealal registreeritud III kaitsekategooriasse kuuluvad arusisalik (*Zootoca vivipara*) ja rohukonn (*R. temporaria*) ning putukatest III kaitsekategooriasse kuuluv lai tõmmuujur (*Graphoderus bilineatus*), valgelaup-rabakiil (*Leucorrhinia albifrons*) ja rohetondihobu (*Aeshna viridis*). Linnuliikidest on registreeritud III kaitsekategooriasse kuuluvad mustviires (*Chlidonias niger*), lõopistrik (*Falco subbuteo*), hänilane (*Motacilla flava*), täpikhuik (*Porzana porzana*) ja punajalg-tilder (*Tringa totanus*). Samblikest on kaitsealal registreeritud II kaitsekategooriasse kuuluvad kollane virvesamblik (*Dimerella lutea*), männisoomussamblik (*Hypocenomyce anthracophila*) ja väike-nõgisamblik (*Parmeliella triptophylla*) ning III kaitsekategooriasse kuuluvad rant-tähnsamblik (*Arthonia byssacea*), harilik kopsusamblik (*Lobaria pulmonaria*), haava-tardsamblik (*Leptogium saturninum*) ja harilik poorsamblik (*Menegazzia terebrata*). Seeneliikidest on registreeritud III kaitsekategooriasse kuuluv taiga-peenpoorik (*Skeletocutis odora*). (EELIS, 2015)

Nimetatud liikide korral tuleb arvestada, et kaitseala valitseja võib tuginedes LKS § 55 sätestatud isendikaitse sätetele seada lisaks kaitse-eeskirjas toodud piirangutele liigispetsiifilisi tingimusi, mis on vajalikud isendikaitseks.

2.2. Kaitse alla võtmise otstarbekus

Puhatu looduskaitseala on osaliselt kaitse all olnud juba 1967. aastast, kui botaanilis-zooloogilise kaitsealana võeti kaitse alla umbes 430 ha suurune ala Poruni (Borovnja) jõe ja ürgmetsaga (suures osas praegune Poruni sihtkaitsevöönd). 1990. aastal moodustati Permisküla mikrokaitseala ida-võsalille kaitseks pindalaga 26 ha (suures osas praegune Narva jõe sihtkaitsevöönd). Puhatu looduskaitsealana on ala 12 386,4 ha suurusena kaitse all olnud alates 1999. aastast. Käesoleva määrusega liidetakse kaitsealaga 2005. aastast kaitse all olevad Permisküla metsise püsielupaik ja Punamäe laialehise nestiku püsielupaik, mis võimaldab tagada nende liikide elupaikade sidususe. Kaitseala piirneb põhjast ja läänest kaevandustega ning asub keset intensiivselt majandatavaid metsi, mistõttu on sellel oluline tähtsus loodusliku mitmekesisuse säilimisel. Ala jätkuv kaitse all hoidmine, püsielupaikade liitmine kaitsealaga ning laiendamine seni kaitseta alale on oluline soostiku maastikuilme ja funktsioneerimise säilimise, kaitsealuste liikide ning loodusdirektiivi ranniku-, mageveekogu, metsa-, niidu- ja soo-elupaigatüüpide kaitse eesmärgil. Käesoleva määrusega seatakse kaitse-eesmärgiks kaitsealal esinevad ranniku-, mageveekogu-, metsa-, niidu- ja sooelupaigad ning kaitsealused linnuliigid hallõgija, heletilder, järvekaur, kalakotkas, kaljukotkas, kanakull, karvasjalg-kakk, kiivitaja, laanepüü, laululuik, merikotkas, metsis, mudanapp, mudatilder, mustsaba-vigle, musttoonekurg, punaselg-õgija, rabapüü, rüüt, sinikael-part, soo-loorkull, sookurg, sooräts, suurkoovitaja, sõtkas, teder, tutkas, tuttvart, viupart, väikepistrik, väikekoovitaja ja välja-loorkull, kaitsealused taimeliigid laialehine nestik, palu-karukell, ida-võsalill ja roheline kaksikhammas ning kaitsealune kalaliik vingerjas.

Kaitseala tuumiku moodustab **Puhatu soostiku** rabaderohke keskmine ja põhjapoolne osa. Puhatu soostik on üks Eesti suurimaid ning see asub Peipsi nõos Alutaguse madalikul Narva jõe ja Iisaku-Illuka oosidevööndi vahelisel alal (Arold, I. 2005. Eesti maastikud). Soostiku siirde- ja madalsoode rikas lõuna- ja edelapoolne osa on arvatud Agusalu maastikukaitseala koosseisu ning loodeosa jääb osaliselt Kurtna maastikukaitsealale. Soostiku tugevasti muudetud kirdeosa ühelegi kaitsealale ei jää. Puhatu soostiku arvukad rabalaamad on liigendatud peamiselt kirde-edelasuunaliste luitevallide ehk kriivadega, mis on nüüdseks kaetud nõmme- ja palumetsaga. Kriivad võivad olla kunagised alaneva Peipsi luitestunud rannavallid, hilisjäaegsed tuulte poolt kuhjatud mandriluited või jääajajärgsed liustiku pikilõhedesse kujunenud luitestunud limnomõhnad (Haberman, J., Timm, T., Raukas, A. (toim.) 2008.

Peipsi.) Suurimad ja pikimad kriivad jäävad kaitsealal Permisküla ja Kuningaküla piirkonda (Pae, T., Roose, A., Aasa, A. 2009. Agusalu LKA ja Poruni maastike kaardistamine). Varem on Puhatu soostik olnud suurem, kuid soostikust põhjas ja läänes asuvad põlevkivikaevandused ja turbaväljad on osa soolast enda alla võtnud ning avaldavad pikkamisi kuivendavat mõju lõuna poole jäävale soostiku osale. Puhatu soostiku kaudu liiguvad loomad Alutaguse metsamassiivi ja Ingerimaa lõunaosa looduskompleksi vahel. Seetõttu on Puhatu soostikul oluline tähtsus loodusliku mitmekesisuse säilimisel laiemalt kui ainult Eesti piirides.

Kaitseala eesmärkideks lisatavad haruldased ja ohustatud looduslikud ranniku-, metsa- ja sookooslused – elupaigatüübid metsastunud luited (2180), rabad (7110*), siirde- ja õõtsiksood (7140), nokkheina kooslused (7150), liigirikkad madal-sood (7230), vanad loodusemetsad (9010*), vanad laialehised metsad (9020*), rohunditerikkad kuusikud (9050), soostuvad ja soo-lehtmetsad (9080*) ning siirdesoo- ja rabametsad (91D0*) – on alal määranud Natura inventuuri käigus 2001. aastal Heli Laarmann ja Pille Urbas ning 2002. aastal Aveliina Helm ja Virve Sõber. Niidu-elupaigatüüp kuivad niidud lubjarikkal mullal (6210*) on inventeeritud 2001. aastal Bert Holmi ja Toomas Kuke poolt. Sooelupaigatüüpe on täpsustanud Eerik Leibak 2006. ja 2007. aastal ning Helle Kaasik, Marko Kaasik, Laila Kaasik ja Alar Soppe 2010. ja 2012. aastal projekti „Eesti soode looduskaitse hindamine” (Eestimaa Looduse Fond) käigus. Eespool nimetatud elupaigatüüpide levikut on täpsustanud OÜ Metsaruum 2012–2013. aastal. Mageveekogu elupaigatüüp huumustoitelised järved ja järvikud (3160) on määratud Natura veeprojekti käigus. Kaitsealal inventeeritud elupaigad on Puhatu looduskaitseala kaitsekorralduskava koostamisel kameraalselt üle kontrollitud OÜ Consultare 2013. aastal.

Elupaigatüübid lammi-lodumetsad (91E0*) ja laialehised lammimetsad (91F0) pole kaitsealal eraldi kaardistatud. Mõlemad metsakooslused esinevad peamiselt Poruni jõe ülejutatavatel lammialadel kaasnevate kooslustena. Samuti pole kaardistatud elupaigatüüp jõed ja ojad (3260), kuhu kuuluvad osaliselt Poruni jõgi ja Puhatu oja. Elupaigatüüp on Puhatus raskesti kaardistatav, sest sisaldab eri aastatel erinevas ulatuses ja kohas ülejutatavaid lõike.

Lisaks kaitse-eesmärgiks nimetatud elupaigatüüpidele on kaitsealal inventeeritud elupaigatüübid kuivad nõmmed (4030), niiskuslembesed kõrgrohustud (6430) ning rikutud, kuid taastumisvõimelised rabad (7120). Madala esinduslikkuse ja osaliselt väikese leviku tõttu ei ole nende elupaikade seadmine kaitse-eesmärgiks otstarbekas.

Inventeeritud elupaigatüübid moodustavad kaitseala pindalast ligi kolmveerandi ning suurem osa neist on nimetatud kaitse-eesmärgiks. Vähesel määral leidub kaitsealal ka potentsiaalseid elupaikasid. Puhatu looduskaitsealal kehtestatud kaitsekord võimaldab neil kujuneda lähima paarikümne aasta jooksul heas seisus elupaigatüüpideks.

Kõige rohkem esineb kaitsealal soo-elupaikasid. Neist enim on rabasid (7110*) koos nokkheinakooslustega (7150), vähem on siirde- ja õõtsiksood (7140) ja liigirikkaid madal-sood (7230). Sooelupaigatüüpide esinduslikkuse hinnang jääb vahemikku A–C (väga esinduslik kuni arvestatav esinduslikkus). Sookoosluste esinduslikkust on alandanud aluselise õhusaaste ja kuivenduse mõju, mistõttu lagedamad alad on hakanud puistuma. Võimaliku seisundi halvenemise vältimine väljapool kaitseala tekitatava õhusaaste mõjul jääb endiselt raskendatuks, kuid Puhatu looduskaitsealal kehtestatud kaitsekord võimaldab lagerabasid taastada ning vähendada nende edasist puistumist veerežiimi taastamise läbi.

Küllaltki palju on kaitsealal ka metsakooslusi. Neist enim on rabakompleksiga tihedalt seotud siirdesoo- ja rabametsi (91D0*). Vähem on kaitsealal soostuvaid ja soo-lehtmetsi (9080*), vanu

loodusmetsi (9010*) ja vanu laialehiseid metsi (9020*), väikese killuna esinevad rohunditerikkad kuusikud (9050). Poruni jõe alamjooksu kaldavallil kasvavates vanades loodusmetsades esinevad väikeste fragmentidena Eestis haruldased lammi-lodumetsad (91E0*) ning laialehised lammimetsad (91F0), kus puurindes on valitsevad pärn, künnapuu ja jalakas. Ka metsaelupaikade esinduslikkuse hinnang jääb vahemikku A–C (väga esinduslik kuni arvestatav esinduslikkus), madalama hinnangu on saanud eelkõige pikaajaline kuivenduse mõju all olnud metsad ning aluselisele õhusaastele tundlikud rabametsad. Võimaliku seisundi halvenemise vältimine väljapool kaitseala tekitatava õhusaaste mõjul jääb endiselt raskendatuks, kuid Puhatu looduskaitsealal kehtestatud kaitsekord võimaldab vähendada nende seisundi halvenemist ning parandada juba kahjustada saanud elupaigatüüpide seisundit.

Kaitseala vanadel Peipsi luidetel ehk kriivadel esinevad rannikelupaigatüüpi kuuluvad metsastunud luided (2180) esinduslikkusega C (arvestatav esinduslikkus). Metsastumisprotsess ja kamardumine ei soosi alade funktsioneerimist luitemetsadena ning looduslik protsess suunab neid alasid vanade loodusmetsade poole, mis on langetanud ka esinduslikkuse hinnangut. Osaliselt on vööndis asuvad metsastunud luided juba muutunud vanaks loodusmetsaks. Kamardumisprotsess on juba pikka aega toimunud ning selle peatamine nõuaks koosluse lausalist kujundamist (lahtise liiva tekitamine, alusmetsa raie), mistõttu on kriivad esialgu jäetud looduslikule arengule. Kriivadel kasvava luitemetsa taastamise vajadus ja ulatus täpsustatakse kaitsekorralduskavas. Lisaks esineb kriivadel vähesel määral inimtekkelisi radasid ning II maailmasõja aegseid kaevikuid ja pommilehtreid.

Kaitseala rabamaastikus esinevad magevee-elupaigad huumustoitelised järved ja järvikud (3160) ja nende esinduslikkus on B (esinduslik). Elupaigatüüpi kuuluvad Puhatu soostiku järved ja laukad, suurim on Puhatu järv. Magevee-elupaigatüüpi jõed ja ojad (3260) kuuluvad Poruni jõgi kesk- ja alamjooksul ning osaliselt Puhatu oja.

Väikese killuna esineb kaitseala läänepiiril Puhatu oja ümbruses niiduelupaik kuivad niidud lubjarikkal mullal (6210*) esinduslikkusega B (esinduslik).

Lisaks põlistele metsadele on Poruni jõe ümbrus tuntud **devoni paljandite** poolest. Aluspõhja paljandeid on nii Gorodenka ja Poruni jõe kallastel kui ka Narva jõe ääres. Poruni ja Narva jõe paljandid on ainsad teadaolevad Leivu kihistu paljandid kogu Loode-Euroopas ning neil on suur maastikuilmeline ja teaduslik väärtus.

Puhatu looduskaitsealal esineb ka loodusdirektiivi elupaigatüüpidega mittemääratletud magevee-, niidu-, metsa- ja sookooslusi, mis on elupaigaks kaitsealal leiduvatele kaitsealustele liikidele.

Puhatu looduskaitseala puhul on tegemist okasmetsavööndi soolinnustiku olulisima esinemisalaga Eestis ja ornitoloogilises mõttes ühega kolmest kõige esinduslikumast soolast Eestis (Leibak, 2006). Puhatu soostikus ja seda ümbritsevates metsades on registreeritud üle saja haudelinnuliigi (Leivits, 1996). Kaitse-eesmärgiks on seatud 32 linnuliigi kaitse.

Kaitseala rabad ja neid ümbritsevad metsakooslused on tüüpiline elupaik kalakotkale, kaljukotkale, metsisele ja tedrele.

Kotkaklubi andmetel on Puhatu looduskaitsealal viis **kalakotka** pesitsusterritooriumi hinnanguliselt 5–7 paariga, mis teeb kaitsealast ühe kõige esinduslikuma kalakotkaste pesitsusala Eestis. Paremate pesitsustingimuste loomiseks on püstitatud ka tehispesasid.

Seireandmetel õnnestus 2013. aastal pesitsemine kolmes pesas, kus lennuvõimestus seitse poega. Asustamata pesasid oli kaks ja kolm pesa oli maha varisenud. 2016. a metsiseseire raames leiti Puhatu looduskaitseala teadaolevatelt pesitsusterritooriumitelt neli uut kalakotka pesa, millest hinnanguliselt kaks olid värskelt rajatud.

Kaitsealal on üks **kaljukotka** pesitsusterritoorium kahe pesaga. Kotkaklubi andmetel oli 2012. aasta seisuga üks pesa varisenud ja teises pesas lennuvõimestus eduka pesitsuse tulemusel üks poeg. 2016. a seireandmetel oli pessa küll munetud, kuid pesitsus nurjunud.

Kalakotka ja kaljukotka elupaiga järjepidev säilimine võimaldab neil ala taasasustada juhul, kui varasem pesitsuspaiga kasutaja hukkub (näiteks rändel või elektriliinidesse lennates). Samuti võimaldab elupaiga säilimine kasutada ala uue pesitsuspaigana isenditel, kelle senine pesapaik on mingil põhjusel hävinud. Lisaks tagab sobiliku elupaiga säilimine vajalike pesitsuspaikade olemasolu, et liigi arvukus saaks suurened.

Kaitsealale jääb neli **metsise** mängupaika. Keskkonnaregistri andmetel registreeriti 2012. aasta vaatlusel Permisküla mängupaigas kuus kukke, Puhatu mängupaigas üks kukk, Boronis kaks kukke ja Agusalus mängu ei toimunud. 2016. a metsiseseirel mängis Permiskülas seitse, Boronis kolm ja Puhatus kaks kukke, Agusalus mängu ei toimunud. 2016. a metsiseseire raames leiti Puhatu looduskaitsealalt ka kuus uut leiukohta, kusjuures neist ühes mängis vähemalt seitse kukke. Kaitseala mitmekesised raba- ja metsakooslused on tüüpilised metsisele sobilikud elupaigad eri aastaagadel ning vastavad nii kukkede kui ka kanade elupaiganõudlustele. Kukkedele on sobilikud kooslused suvisel perioodil erinevalt mängupaigaks sobilikest hõredatest rabamännikutest vanad loodusmetsa-ilmelised tihedamad okasmetsad, pesakonnata kanad eelistavad nooremaid okasmetsi. Talviti väldivad mõlemad sugupoold kuuseenamusega metsi. Seetõttu on oluline, et metsise elupaigas oleks tagatud eriliigiliste ja -vanuseliste koosluste esinemine ühtlase seotud metsamassiivina.

Puhatu soostikus mängis 1996. aasta seire andmetel hinnanguliselt ligikaudu sada **tedrekukke** (Leivits, A. 1996), 2006. aastal registreeriti mängud Putki soo idapoolses puis-siirdesoo (Surnute saare lähedal) ja Puhatu soo idaosas raba ning siirdesoo- ja rabametsade elupaigatüüpides (EELIS, 2015). Sarnaselt metsisele vajab teder eri aastaagadel elupaigaks erinevaid kooslusi. Kevadest sügiseni toituvad tedred lagedamatel aladel peamiselt rohhtaimede õitest ja viljadest. Talvisel ajal on tetrele sobilikud kooslused valgusküllased kasepuistud soode äärealadel, sest suurema osa talvisest toidulauast moodustavad kaseurvad, -pungad ja -võrsete tipud.

Teder ja metsis moodustavad suure osa kaitsealuste liikide kaljukotka ja kanakulli toidubaasist. Teadaolevalt moodustab teder kaljukotka toidust ligi veerandi (Randla, T. 1976. Eesti röövlinnud. Kullilised ja kakulised). Metsise ja tedre arvukuse jätkuv vähenemine mõjutab kaljukotka pesitsusedukust ning seeläbi pikaajalist arvukust negatiivselt. Vastavalt kaljukotka tegevuskavale peab liigi kodupiirkonda jäävate metsakanaliste elupaikade kaitse ja taastamine olema keskmisest tähtsam, et peatada nende liikide arvukuse vähenemine.

Kaitseala ulatuslikud ja inimestele raskesti ligipääsetavad **märgalad** on tüüpilised elupaigad rabapüüle, väike-pistrikule, soo- ja välja-loorkullile, soorätsule, sookurele, punaselg- ja hallõgijale ja kahlejatele ning puhke- ja toitumispaigad läbirändavatele linnuliikidele. Majandatavatel aladel pesitsevaid kahlajaid (näiteks suurkoovitaja, kiivitaja) ohustab nii majandamise intensiivistumine kui ka lakkamine, mistõttu pakuvad kaitseala väikese inimõjuga soolad nendele liikidele vajalikku stabiilset elupaika.

Puhatu looduskaitseala on üks vähestest **rabapüü** elupaikadest Eestis ja siin pesitseb üle poole teadaolevatest Eesti rabapüüdest (Rabapüü (Nigula looduskaitseala 1997. *Lagopus lagopus*) levik ja arvukus Ida-Virumaal). 1997. aasta kevadel toimunud välitööde käigus hinnati rabapüüde arvukuseks Puhatu soo piirkonnas 50–60 paari. Lisaks registreeriti 2013. aasta kevadel Mustaladva soos toimunud öisel liigivaatlusel mänguhäälitsuste järgi kaks rabapüüpaari (e-Elurikkus, 2015) ning 2016. aasta kevadtalvel registreeriti öisel liigivaatlusel samas kohas rabapüü laul. Kuna Eesti rabapüü populatsioon asub liigi areaali äärealal, on eriti tähtis ühenduse säilimine Eestist idapoolsemate asurkondadega. Eesti suuremad soostikud kui rabapüü potentsiaalsed elupaigad on idapoolsete soodega ühendatud eelkõige Puhatu soostiku kaudu, mis on oluline levimiskoridor lisaks rabapüüle ka okasmetsavööndi kahlajatele (mudanep, heletilder).

Kaitseala on rikas **kahlajate** poolest, kuid paljude liikide arvukus (rüüt, väikekoovitaja, mudatilder, heletilder) oli 2006. aasta märgalade linnustiku seire andmetel võrreldes 1996. aasta seireandmetega alal langenud (Leivits, A. 2006). Eelkõige oli vähenenud stenotoopsete (st elupaiga suhtes nõudlike) rabakahlajate, nagu mudatildri ja rüüda osakaal pesitsejate seas. Puhatu looduskaitseala laugaste- ja älvesterohked rabakooslused on tüüpiliseks pesitsuspaigaks **sookurele**. 2000. aastal hinnati sookure arvukuseks 20 paari (Drenkhan, R. 2003). 2006. aastal on registreeritud üks paar sookurgi Surnute saare lähedal Putki soo idaosas.

Kaitseala märgalad ja neis leiduvad järved ja laukad on tüüpiline peatuspaik paljudele **rändlindudele**. Sügiseti on kaitseala oluline luikede koondumispaik ning hanede ja sookurgede rändepeatuspaik. Sagedased läbirändajad on ka Eestis harva pesitsevad järvekaur, tutkas ja viupart. Haruldastest pesitsusjuhtumitest registreeriti 1996. ja 1997. aasta kevadel järvekauri pesa Puhatu järvel.

Kaitseala **vanad loodusmetsad** on tüüpiline elupaik kaitsealustele liikidele merikotkale, musttoonekurele, kanakullile, laanepüüle ja karvasjalg-kakule.

Laanepüü täpsed inventuuri andmed kaitsealal on puudulikud, kuid linnuvaatluste andmebaasi järgi on liik viimati kaitsealal registreeritud 2012. aastal Puhatu oja lähedastes metsades. Laanepüü on oluliseks toidubaasiks kaitseala kullilistele.

Kaitsealal on üks **merikotka** pesitsusterritoorium Gorodenka sihtkaitsevööndis. 2001. aastal oli pesa asustatud, kuid praeguseks on pesapuu murdunud ja uue pesa asukoht ei ole teada. Kaitsealalt ei ole merikotkas kadunud, sest samas piirkonnas on 2012. ja 2014. aasta suvel liiki vaadeldud (e-Elurikkus, 2015).

Kaitseala vanad varjulised Poruni jõe lähedusse jäävad metsad on tüüpiliseks pesapaigaks musttoonekurele. Kaitsealal on üks **must-toonekure** pesitsusterritoorium Puhatu soo sihtkaitsevööndis. Kotkaklubi andmetel (2013) on pesa praeguseks lagunenu ja asustamata. Must-toonekurge ei lisata Puhatu linnuala eesmärgiks, sest pesa on asustamata ja säilitatakse elupaika.

Kaitsealal on registreeritud kaks **kanakulli** pesitsusterritooriumi. Puhatu sihtkaitsevööndis Puhatu oja kaldal asuvas pesitsuspiirkonnas on registreeritud üks pesa, mis oli 2010. aastal asustamata. Puhatu soo sihtkaitsevööndis Poruni jõe keskjooksu piirkonnas asuvas pesitsuspiirkonnas on registreeritud kolm pesa. Üks pesa oli 2006. aastal asustatud ja selle seisundit hinnatud heaks, 2010. aastal oli pesa asustamata. Teine pesa oli 2005. aastal asustatud

(pesitsus hinnatud edukaks), kuid 2010. aastal asustamata. Kolmandas pesas on viimase kolme aasta jooksul kaks korda edukalt pesitsetud. 2010. aastal rõngastati pesas üks poeg (EELIS, 2015).

Merikotkale, kanakullile ja must-toonekurele sobiliku elupaiga järjepidev säilimine võimaldab neil liikidel ala taasasustada juhul, kui varasem pesitsuspaiga kasutaja on hukkunud (näiteks rändel, mürgituse tagajärjel või toidupuudusest tingitud kurnatuse tõttu). Samuti võimaldab elupaiga säilimine kasutada ala uue pesitsuspaigana isenditel, kelle senine pesapaik on mingil põhjusel hävinud. Lisaks tagab sobiliku elupaiga säilimine vajalike pesitsuspaikade olemasolu, et liigi arvukus saaks suurenedada. Must-toonekure asustamata pesasid saavad kasutada ka teised liigid, sealhulgas kaitsealune kanakull.

Kaitseala vooluveekogude üleujutatavad lammialad on tüüpiline elupaik **vingerjale**. Puhatu looduskaitsealal on vingerja elupaik Poruni jõe alamjooksul lisajõest suudmeni, väikeses osas jääb kaitseala piiresse ka vingerja elupaigaks olev Narva jõgi Gorodenka ojast Mustajõe kanalini. Mõlemas elupaigas leidis liiki 2002. aasta inventuuri andmetel arvukalt (EELIS, 2015). 2009. aasta kalastiku uuringuga registreeriti vingerjas Poruni jõe alamjooksul (Loodushoiu Ühing Lutra 2010. Keskkonnamõjude hindamise aruanne Norra finantsmehhanismi projekti „Jõeliste elupaikade kaitse korraldamine Ida-Virumaa Natura 2000 aladel” „Poruni jõe hüdroloogilise režiimi taastamine” eelprojektiga kavandatud tegevustele).

Kaitseala niisked segametsad on tüüpiline elupaik **laialehisele nestikule** ja **rohelisele kaksikhambale**. Keskkonnaregistri andmetel registreeriti 2013. aasta inventuuril kaitsealaga liidetavas Punamäe nestiku püsielupaigas kokku 12 laialehise nestiku puhmast. Roheline kaksikhambas kasvas kaitsealal Poruni jõe äärses metsas 2006. aasta inventuuri andmetel kahel puul: suure haava lamatüvel ja elusal tammetüvel (tüve ümbermõõt 280 cm). Liigi osapopulatsioonid olid mõlemas kasvukohas elujõulised.

Kaitseala on Eestis teadaolevalt ainukeseks kasvukohaks **ida-võsalillele**. Praegu teadaolevad kasvukohad Eestis paiknevad piki Narva jõe kallast parasniiskes segametsas, seejuures enamasti vanade kaevikute nõlvadel. Üsna suuri kogumikke leidub ka veepiiri lähedal (1–2 m kaugusel) niiskel ja laugel nõlval puude jalamitel, kuhu ulatub aeg-ajalt ka lainetuse mõju.

Puhatu looduskaitseala kaitse all hoidmine on põhjendatud ka asjaoluga, et tegemist on Natura võrgustikku kuuluva alaga. Kaitseala jääb valdavas ulatuses Puhatu linnu- ja loodusalale. Samuti kuulub kaitseala rahvusvahelise tähtsusega märgalade (Ramsari ala) hulka.

2.3. Kaitstava loodusobjekti tüübi valik

Kuna kaitsealal on peamiseks kaitse-eesmärgiks looduslike elupaikade ja liikide kaitse looduslike protsesside kaudu, rakendatakse kaitstava loodusobjekti tüübina looduskaitseala. Puhatu soostikku ei ole võimalik kaitsta hoiualana, sest hoiuala moodustatakse loodusliku loomastiku, taimestiku ja seenestiku soodsa seisundi tagamiseks ning seal kaitstakse elupaikasid ja kasvukohtasid, mille kaitseks on hoiuala moodustatud. Hoiuala kaitsekord ei võimalda kaitsta kooslusi tervikuna. Hoiualale ei koostata kaitse-eeskirja, mis on paljude erinevate kaitseväärtuste olemasolu korral kaitse-eeskirja täpsustamiseks vajalik. Hoiuala kaitsekord ei võimalda mitme eri rangusega võõndi moodustamist, mis on antud alal vajalik, et rakendada konkreetse kaitse-eesmärgi ökoloogilisi nõudlusi arvestavaid piiranguid kaitseala osal, kus need vajalikud on (nt liikumispiirang liikide häirimise vältimiseks pesitsusajal, jahi reguleerimine). Püsielupaigana kaitstakse ainult konkreetse liigi elupaika, mitte erinevate

väärtustega looduskompleksi. Kaitseala territooriumile jäävad mõned kultuuripärandiobjektid, kuid nendel ei ole sellist tähtsust, mis looks vajaduse kultuuripärandi kaitseks. Inventuuriga „Pärandkultuur metsas” on loodusala territooriumil registreeritud kuus pärandkultuuri objekti: Poruni metsavahikoht, sild Poruni jõel, pakktee kaitseala kaguosas, paemurd kaitseala idaosas, kaitseala keskosa läbivad Dobrino kanal ja väliraudtee. Seega ei ole põhjendatud tüübiks valida rahvusparki, kuna rahvusparke iseloomustab kultuuripärandi kaitse kaitse-eesmärgiks seadmine.

2.4. Kaitstava loodusobjekti välispiir ja vööndite piirid

Kaitseala piirid on viidud vastavusse Puhatu loodus- ja linnuala piiriga ning kaitsealaga on liidetud Punamäe laialehise nestiku, Permisküla metsise ja looduskaitsealase § 50 alusel moodustatud Permisküla kalakotka püsielupaik. Kaitseala piiritlemisel on lähtutud põhimõttest, et kaitsealasse on hõlmatud kaitset vajavad loodusväärtused ja loodusväärtustele vajalik puhver ning ala piirid on looduses selgelt tuvastatavad ja üheselt mõistetavad. Seetõttu on piiritlemisel kasutatud võimaluse korral selgepiirilisi ja ajas vähe muutuvaid objekte (teed, metsasihid, kraavid, jõgede ja ojade kaldajooned). Kohas, kus maastikulised alused puuduvad, on kasutatud piiritlemisel maakatastri andmeid (möödistatud katastriüksused) ning geograafilisi koordinaate. Kaitseala piir on kantud kaardile, kasutades alusena Eesti põhikaarti (möötkava 1 : 10 000) ja maakatastri andmeid.

Võrreldes Vabariigi Valitsuse 21. jaanuari 1999. a määrusega nr 24 moodustatud Puhatu looduskaitseala pindalaga (12 386,4 ha) suureneb kaitseala pindala 12 823,9 ha-ni, st 437,5 ha võrra. Kaitseala laienemine on tingitud vajadusest tagada paremini kaitsealuste liikide ning väärtuslike ranniku-, magevee-, niidu-, metsa- ja sookoosluste kaitse, samuti kaitseala piiride ühildamisest Puhatu linnu- ja loodusalaga. Puhatu looduskaitsealalt arvatakse piirimuudatustega välja 56,8 ha maad, millest 3,3 ha on eramaa (sh 2,3 ha metsamaa), 53,3 ha riigimaa (sh 11,7 ha metsamaa) ning 0,2 ha jätkuvalt riigi omandis olev maa. Kaitsealalt välja arvatud maast moodustab suurema osa karjääri ja turbakaevandusega piirnev maa, millest omakorda enamiku moodustab infiltratsioonibasseini piirdekanal ja seda ümbritsev muldvall. Vallil puudub looduskaitseväärtsus, mistõttu pole selle jätkuvalt kaitse all hoidmine tarviline. Lisaks arvatakse kaitse alt välja 1,6 ha varem Permisküla metsise, Permisküla kalakotka ja Punamäe laialehise nestiku püsielupaigana kaitse all olnud maad, mis kõik on riigiomand ja metsamaa. Kaitsealale liidetakse juurde 494,3 ha maad, millest 42,1 ha on eramaa, 449,5 ha riigimaa ning 2,7 ha jätkuvalt riigi omandis olev maa. Kaitsealaga liidetavast maast moodustab 398,7 ha juba varem Permisküla metsise, Permisküla kalakotka ja Punamäe laialehise nestiku püsielupaigana kaitse all olnud maa ning 95,6 ha varem kaitse all mitte olnud maa. Kaitsealaga liidetavast juba varasemalt kaitse all olnud maast moodustab 25,2 ha eraomand (mis kõik on metsamaa) ja 373,5 ha riigiomand (sh 337,9 ha metsamaa). Kaitsealaga liidetavast varem kaitse all mitte olnud maast moodustab 16,9 ha eraomand (sh 14,7 ha metsamaa), 76 ha riigiomand (sh 60,5 ha metsamaa) ja 2,7 ha jätkuvalt riigi omandis oleva maa (sh 2,6 ha metsamaa). Liidetav Permisküla kalakotka püsielupaik jääb terves ulatuses Permisküla metsise püsielupaiga maale. Permisküla metsise püsielupaik jääb suures osas riigiomandis olevatele maaüksustele, kusjuures tervenisti jäävad püsielupaika Permisküla metskond 135 (22901:007:0252) ja 13158 Agusalu-Permisküla tee L1 (22901:007:0185) maaüksus ning osaliselt Permisküla metskond 39 (22901:007:0184), Permisküla metskond 55 (22901:008:0188), Permisküla metskond 19 (22901:007:0182), Permisküla metskond 7 (22901:007:0183), Permisküla metskond 25 (22901:008:0187), Permisküla metskond 128 (22901:008:0299), Permisküla metskond 134 (22901:007:0251) ja 13158 Agusalu-Permisküla tee L2 (22901:008:0189) maaüksus. Eramaadest jääb tervenisti püsielupaika Anna (22901:007:0099) maaüksus ning osaliselt Rõõmutulukese (22901:008:0010) ja Ilumäe

(22901:007:0206) maaüksus. Püsielupaiga paremaks sidumiseks kaitsealaga on kaitsealaga liidetud ka Permisküla metskond 19 maaüksusele jääv kiilukujuline maatükk. Punamäe laialehise nestiku püsielupaik jääb tervenisti riigi omandisse kuuluvale maaüksusele Permisküla metskond 9 (22901:007:0220). Kaitseala välispiiri ühildamisel Poruni jõe ülemjooksuga ning paisuregulaatori arvamisega kaitseala koosseisu on kaitsealaga liidetud ka endise välispiiri ja Poruni jõe vaheline kiilukujuline maa-ala, mis jääb osaliselt riigi omandis olevatele maaüksusele Permisküla metskond 118 (22901:007:026), Puhatu looduskaitseala 2 (22901:007:0254) ja Permisküla metskond 9 (22901:007:022) ning eraomandis olevatele maaüksustele Paradiisi (22901:007:0210) ja Kadako (22901:007:0093).

Pindalised muutused eramaade osas on järgmised: Olemasolevast püsielupaigast läheb eramaad piiranguvööndisse 25,2 ha. Kaitseala koosseisu liidetakse Permisküla metsise püsielupaiga piiranguvööndi koosseisu olnud eramaad. Lisanduvast seni kaitseta eramaast läheb sihtkaitsevööndisse 16,9 ha. Kaitseala välispiir ühildatakse Poruni jõe ülemjooksuga ning kaitseala koosseisu arvatakse paisuregulaator Poruni jõe ja sellega seotud märgalakoosluste kaitse eesmärgil. Samuti tagatakse elupaigatüübi niiskuslembesed kõrgrohudustud kaitse Poruni jõe kaldal. Piiranguvööndist liidetakse 40,4 ha eramaad sihtkaitsevööndiga, et tagada elupaigatüübi rabad terviklik kaitse ning soomaastikega seotud kaitsealuste linnuliikide kaitse. Kaitse alt arvatakse välja 2,8 ha sihtkaitsevööndis ja 0,5 ha piiranguvööndis olevat eramaad. Tegemist on piiri korrigeerimisega uuema põhikaardi järgi.

Muus osas jääb Puhatu looduskaitseala välispiir sisuliselt samaks, nagu 1999. aastal vastu võetud eeskirjas kehtestati. Korrigeerimised puudutavad peamiselt kaitseala välispiiri ühildamist vahepeal katastrisse kantud maaüksuste piiridega ning looduses paremini jälgitavate objektidega (näiteks kraavid ja teed).

Kokku moodustab väljaarvamiste ja juurdeliitmiste tulemusena Puhatu looduskaitseala maaomandist riigimaa 12 690,8 ha (99%, sh 4507,2 ha metsamaa), eramaa 129,1 ha (1%, sh 66,7 ha metsamaa) ja jätkuvalt riigi omandis olev maa 3,4 ha (sh 3,5 ha metsamaa).

Käesoleva määrusega muudetakse oluliselt kaitseala kaitsekorda ja tsoneeringut. Eelnõujärgse tsoneeringu kohaselt koosneb Puhatu looduskaitseala üheksateistkümnest sihtkaitsevööndist (Agusalu, Gorodenka, Gorodenka oja, Kuningaküla, Laukasoo, Liguski, Lutsina, Narva jõe, Nestiku, Permisküla, Poruni, Puhatu, Puhatu järve, Puhatu soo, Puhatu oja, Putki tee, Sõja tee, Uusnova ja Üla-Poruni) ning viiest piiranguvööndist (Gluboki, Konsutagune, Kuusiku tee, Puhatu oja ja Punamäe). Sihtkaitsevööndisse jääb 11 977,8 ha (94,4% kaitsealast), millest 103,7 ha on eraomand (sh 41,2 ha metsamaa), 11 803,5 ha riigiomand (sh 3730,3 ha metsamaa) ja 2,8 ha jätkuvalt riigi omandis olev maa (sh 2,5 ha metsamaa). Piiranguvööndisse jääb 846 ha (6,7% kaitsealast), millest 25,4 ha on eraomand (mis kõik on metsamaa), 887,3 ha riigiomand (sh 776,9 ha metsamaa) ja 1,2 ha jätkuvalt riigi omandis olev maa (sh 1,1 ha metsamaa). Juurdeliitmiste ja tsoneeringu muudatuste tulemusena on sihtkaitsevööndisse arvatud täiendavalt 57 ha eraomandis olevat maad (sh 25,9 ha metsamaa), 667,3 ha riigiomandis olevat maad (sh 430,5 ha metsamaa) ning 3,1 ha jätkuvalt riigi omandis olevat maad (sh 2,2 ha metsamaa). Täiendavalt sihtkaitsevööndisse arvatud riigimaast moodustab 118,9 ha varasemalt Permisküla metsise püsielupaiga piiranguvööndis olnud maa.

Sihtkaitsevööndisse on tsoneeritud kaitse-eesmärgiks nimetatud haruldaste ja kaitsealuste liikide elupaigad ning väärtuslikud ranniku-, magevee-, metsa-, niidu- ja sookooslused. Piiranguvööndisse on tsoneeritud suurema inimõjuga ja vähemväärtuslikud kooslused ning liinikoridor, et moodustada kaitstavate liikide elupaikadele puhvertsoon. Piiranguvööndisse on

osaliselt tzoneeritud ka suurema inimõjuga ja vähemesinduslikud kaitsealuste liikide elupaigad. Loomaliikidest jäävad piiranguvööndisse osaliselt II kaitsekategooria liikide metsise, mustsaba-vigle ja tõugja ning III kaitsekategooria liikide hing, vingerja, harjuse, suurkoovitaja, väikekoovitaja, mudatildri, punajalg-tildri, heletildri ja sookure elupaigad. Taimeliikidest jäävad piiranguvööndisse osaliselt III kaitsekategooria liikide balti sõrmkäpa, kahelehise käokeele, karukolla, mets-vareskolla ja kahkjaspunase sõrmkäpa elupaigad.

Kaitseala ümbertzoneerimise ja kaitsealaga liidetud maa-ala (sealhulgas Punamäe laialehise nestiku, Permisküla metsise püsielupaiga ja Permisküla kalakotka püsielupaiga) baasil on moodustatud kaheksa uut sihtkaitsevööndit: Gorodenka oja, Kuningaküla, Nestiku, Puhatu, Puhatu järve, Puhatu oja, Putki tee, Sõja tee ja Uusnova sihtkaitsevöönd ning üks uus piiranguvöönd: Kuusiku tee. Ümbertzoneeritud on Mustlatva sihtkaitsevöönd ja Kuningaküla piiranguvöönd. Ümbertzoneerimise on tinginud vajadus kehtestada optimaalses ulatuses liikumispiirangud kaitsealuste liikide kalakotka, kaljukotka, merikotka, metsise, must-toonekure ja kahlajate häiringuvabaks pesitsemiseks ning tagada kaitseala märgaladel peatuvatele rändlindudele võimalikult häiringuvabad tingimused toitumiseks ja puhkamiseks. Ümbertzoneerimise on tinginud ka vajadus kaitsta paremini väärtuslikke ranniku-, niidu-, magevee, metsa-, ja sooelupaikasid ning kaitsealuseid liike ja nende elupaiku.

Ümbertzoneerimise käigus on Mustlatva sihtkaitsevööndist moodustatud kaks uut sihtkaitsevööndit. Kahlajate ja rändlindude peamine koondumispaik Puhatu järve ümbruses on arvatud nende paremaks kaitseks moodustatud liikumispiiranguga **Puhatu järve** sihtkaitsevööndisse. Kahlajate poolest vähem esinduslikum, kuid rabapüüle ja kalakotkale oluliseks elupaigaks olev osa on arvatud uude, liikumispiiranguta **Puhatu** sihtkaitsevööndisse. Liikumispääs kehtestamine pole seal otstarbekas, sest ala on raskesti ligipääsetav ega jää inimeste tavapärase liikumisteede piirkonda ning inimeste sattumine sealsesse kalakotka pesitsuspiirkonda on vähetõenäoline. Väikene osa vööndi lõunapoolsest osast on kaljukotka kaitseks arvatud liikumispiiranguga Lutsina sihtkaitsevööndisse, sest see pesitsuspiirkond jääb inimeste tavapärase Puhatu järve äärde saamiseks kasutatavate liikumisteede lähedale. Suurema inimõjuga metsaosa vööndi kirdenurgas on arvatud Konsutaguse piiranguvööndisse.

Kaitsealuste liikide kalakotka, must-toonekure, metsise ja kaljukotka paremaks kaitseks on oluliselt muudetud Puhatu soo sihtkaitsevööndi piire ning liikumispiirangu aega, lähtudes liigipõhisest vajadusest ja otstarbekusest. Vööndisse on alles jäetud Poruni jõe äärne ala Puutee kalakotka pesitsuspiirkonnaga, juurde on liidetud varem Üla-Poruni vööndi põhjapoolsesse osasse kuulunud kooslused ja varem Poruni sihtkaitsevööndisse kuulunud Poruni jõest põhjapoolse jäävad kooslused ning kehtestatud vööndis must-toonekurele ja kalakotkale häiringuvabaks pesitsusperioodiks vajalik liikumispiirang. Vööndi põhjapoolne osa koos Saapasaare kalakotka pesitsuspiirkonnaga on arvatud uude, leebema kaitsekorruga Puhatu sihtkaitsevööndisse. Sarnaselt Mustlatva kalakotka pesitsuspiirkonnale on ala raskesti ligipääsetav ja jääb inimeste tavapäraest liikumisteedest eemale, mistõttu pole liikumispiirangu kehtestamine seal otstarbekas. Samuti on Puhatu sihtkaitsevööndisse arvatud vööndi läänepoolne osa, mis on oluline elupaik liikumispiirangut mittevajavale rabapüüle. Liikumispääs pole osaliselt põhjendatud ka endise Puhatu soo sihtkaitsevööndi idaosas, kus peamised väärtused on rabapüü ning soo- ja metsakooslused. Seetõttu on see ala tzoneeritud liikumispiiranguta Liguski sihtkaitsevööndisse. Vööndi edelanurk on arvatud kaljukotka paremaks kaitseks Lutsina sihtkaitsevööndisse. Osaliselt metsise mängupaiga piirkonda jääv vööndi idapoolne ala on arvatud metsisele häiringuvaba mängu- ja pesitsusaja tagamiseks moodustatud uude **Putki tee** sihtkaitsevööndisse, vööndi kagunurk on samal põhjusel arvatud

Üla-Poruni sihtkaitsevööndisse. Putki tee sihtkaitsevööndisse on arvatud ka metsise mängu- ja pesitsuspiirkond, mis jäi enne Gluboki piiranguvööndisse ja Liguski sihtkaitsevööndisse.

Liguski sihtkaitsevööndi piire on oluliselt muudetud ning endisest vööndist jääb eelnõukohase tsoneeringu järgi vööndisse vaid põhjapoolne lahustükk rabapüü ning väärtuslike soo- ja metsakoosluste kaitseks. Vööndi idapoolse lahustüki põhjal on moodustatud väärtuslike metsaelupaikade kaitseks **Uusnova** sihtkaitsevöönd, kuhu on arvatud ka väike osa Gluboki piiranguvööndist. Metsise paremaks kaitseks on enamik vööndi lõunapoolsest lahustükist arvatud metsisele häiringuvaba mängu- ja pesitsusaja tagamiseks moodustatud Putki tee sihtkaitsevööndisse. Väike killuke vööndist on arvatud Puhatu soo sihtkaitsevööndisse.

Poruni sihtkaitsevööndist on osa Poruni jõest lõuna poole jäävatest nestikule sobilikest naadi ja jänesekapsa kasvukohatüübi metsadest arvatud **Nestiku** sihtkaitsevööndisse, mis on uue sihtkaitsevööndina moodustatud kaitsealaga liidetud Punamäe laialehise nestiku püsielupaiga baasil. Lisaks on Nestiku sihtkaitsevööndisse arvatud osa varem Üla-Poruni sihtkaitsevööndisse kuulunud laialehisele nestikule sobilikest metsakooslustest. Osa vööndisse kuulunud Poruni jõest põhja poole jäävatest kooslustest on arvatud Puhatu soo sihtkaitsevööndi koosseisu ning kehtestatud seal must-toonekurele ja kalakotkale häiringuvabaks pesitsusperioodiks vajalik liikumispiirang. Poruni jõe alamjooks, mis on Narva veehoidla tõttu tugevasti üleujutatud, on arvatud Gluboki piiranguvööndisse.

Üla-Poruni sihtkaitsevööndi piire on muudetud nii, et see hõlmaks metsise mängu- ja pesitsuspiirkonna ning kehtestatud on vajalik liikumispiirang. Vööndi põhjapoolne osa on arvatud must-toonekure ja kalakotka paremaks kaitseks liikumispiiranguga Puhatu soo sihtkaitsevööndisse ning Poruni jõest lõuna poole jääv osa on arvatud nestiku kaitseks moodustatud Nestiku sihtkaitsevööndisse. Vööndisse on arvatud varem Puhatu soo sihtkaitsevööndi kagunurka jäänud metsise mängu- ja pesitsuspiirkond, samuti on Üla-Poruni sihtkaitsevööndisse arvatud samal põhjusel kaitsealaga liidetud Paradiisi maaüksuse (22901:007:0210) lääneosa, Kadako maaüksuse (22901:007:0093) loodeosa, Permisküla metskond 118 maaüksuse (22901:007:0266) lääneosa ning Puhatu looduskaitseala 2 maaüksuse (22901:007:0254) kirdenurk.

Lutsina sihtkaitsevööndi vööndi piire on kaljukotka ja kalakotka paremaks kaitseks muudetud ning kehtestatud liikumispiirang. Kaljukotka paremaks kaitseks on vööndi piire laiendatud põhja poole ning vööndisse on arvatud kaljukotka pesitsuspiirkonda jäävad ja varem osaliselt Mustlatva sihtkaitsevööndisse, Puhatu soo sihtkaitsevööndisse ja Kuningaküla piiranguvööndisse kuulunud alad. Vööndi lõunapoolne osa, kus liikumispiirang pole põhjendatud, on arvatud liikumispiiranguta Agusalu sihtkaitsevööndisse ning metsise mängu- ja pesitsuspiirkond on arvatud metsise ja kalakotka paremaks kaitseks moodustatud uude liikumispiiranguga **Sõja tee** sihtkaitsevööndisse. Sõja tee sihtkaitsevööndisse on arvatud ka kaitsealaga liidetud Permisküla metsise püsielupaik, enne Permisküla sihtkaitsevööndisse kuulunud kalakotka pesitsuspiirkond ning varem Laukasoo sihtkaitsevööndisse kuulunud metsise mängu- ja pesitsuspiirkond. Kaitsealaga liidetud Permisküla metsise püsielupaiga Agusalu-Permisküla teest lõuna poole jäävates metsakooslustes pole liikumispiirangu kehtestamine otstarbekas, sest ala on maanteega mängupaigast eraldatud. Nende koosluste kaitse tagamiseks on moodustatud **Kuusiku tee** piiranguvöönd.

Laukasoo sihtkaitsevööndis on vähendatud vööndi piire ja lühendatud liikumispiirangu aega. Uus liikumispiirang on kehtestatud ulatuses, mis aitab tagada kahvajate, sh mustsaba-vigle, väikekoovitaja, mudatildri, heletildri ja põldrüüda eduka pesitsuse. Vööndi idapoolne osa on

arvatud metsise elupaikade ja väärtuslike soolupaikade paremaks kaitseks moodustatud uude, liikumispiiranguta **Kuningaküla** sihtkaitsevööndisse. Kuningaküla sihtkaitsevööndisse on arvatud ka endise Kuningaküla piiranguvööndi lõunapoolne lahustükk. Varem piiranguvööndis olnud maa arvamise sihtkaitsevööndisse on tinginud vajadus tagada sealsete väärtuslike ja kõrge esinduslikkusega sookoosluste parem kaitse. Varem Laukasoo sihtkaitsevööndi edelanurka jäänud metsise mängu- ja pesitsuspiirkond on arvatud metsise ja kalakotka paremaks kaitseks moodustatud liikumispiiranguga Sõja tee sihtkaitsevööndisse.

Agusalu sihtkaitsevööndi asukohta on oluliselt muudetud ning vööndisse arvatud varem Lutsina sihtkaitsevööndi lõunaossa kuulunud väärtuslike soo- ja metsakooslustega ala, kus liikumispiirangu kehtestamine pole vajalik. Varasem Agusalu sihtkaitsevööndi ala on tervenisti arvatud metsise paremaks kaitseks liikumispiiranguga Sõja tee sihtkaitsevööndisse.

Permisküla sihtkaitsevööndi pindala on vähendatud ning vööndi läänepoolne osa on arvatud kalakotka ja metsise paremaks kaitseks liikumispiiranguga Sõja tee sihtkaitsevööndisse.

Narva jõe sihtkaitsevööndi piire on laiendatud põhja poole ja osa Punamäe piiranguvööndist on arvatud sihtkaitsevööndisse. Laiendatud alale jäävad kooslused ja neid kujundanud inimõju on sarnased ülejäänud Narva jõe sihtkaitsevööndiga ning need on potentsiaalsed elupaigad Eestis väga haruldasele ida-võsalillele.

Gorodenka sihtkaitsevööndi piirid on jäänud suures osas samaks, kuid vähendatud on liikumispiirangu aega vastavalt merikotka vajadustele.

Gluboki piiranguvööndi piire on muudetud ning vööndi läänepoolsesse osasse jäänud laane- ja salumetsad ning metsise mängu- ja pesitsuspiirkond on arvatud liikumispiiranguga Putki tee sihtkaitsevööndisse. Vööndisse on juurde arvatud varem Poruni sihtkaitsevööndisse jäänud Narva veehoidla tõttu üleujutatud Poruni jõe alamjooks, mis on väiksema looduskaitsealase väärtusega.

Kuningaküla piiranguvööndi baasil on moodustatud kaks uut sihtkaitsevööndit. Vööndi põhjapoolse, Gorodenka oja äärse lahustüki alusel on suures osas moodustatud **Gorodenka oja** sihtkaitsevöönd, mille üks põhieesmärk on oja loodusliku veerežiimi taastamine. Vööndisse on arvatud Puhatu looduskaitseala 2 maauksuse (22901:007:0254) kirdenurk, et hõlmata vööndisse Gorodenka oja ja Poruni jõe lahknemiskohal olev loodusliku veerežiimi taastamisel olulist rolli mängiv paisuregulaator. Sama lahustüki läänepoolne osa on kaljukotka paremaks kaitseks arvatud liikumispiiranguga Lutsina sihtkaitsevööndisse. Kuningaküla piiranguvööndi lõunapoolse lahustüki baasil on moodustatud väärtuslike soo- ja metsaelupaikade ning metsise paremaks kaitseks Kuningaküla sihtkaitsevöönd.

Puhatu oja piiranguvööndi põhjapoolseimast lahustükist on moodustatud **Puhatu oja sihtkaitsevöönd** seal kasvavate salu- ja laanemetsade kaitseks.

Konsutaguse piiranguvööndit on suurendatud ning vööndisse on arvatud varasemalt Mustlatva sihtkaitsevööndi kirdenurka kuulunud suurema inimõjuga metsad vööndisse. Puhatu oja piiranguvööndi piir on jäänud suures osas samaks, väiksed muudatused tulenevad kaitseala välispiiri korrigeerimisest.

Kaitseala välispiiril kulgevad metsa- ja liinisihid, teed, rajad ja infiltratsioonibasseini piirdekanal koos muldvalliga on kaitsealast välja jäetud. Piirdekanal ja muldvall on väikese

looduskaitse väärtusega, mistõttu pole nende arvamine kaitseala koosseisu otstarbekas. Vooluveekogud on kaitseala sisse jäetud, erandina on kaitsealalt välja jäetud Konsu peakraav, Eesti Põlevkivi infiltratsioonibasseini piirdekanal, Putki peakraav (välja arvatud lõigus punktide koordinaatidega 6570 129,462 ja 715117,193 ning 6570 086,416 ja 715 113,328 vahel, kus Putki peakraav on arvatud kaitseala sisse) ja Narva jõgi. Nimetatud kraavid on olulised põlevkivitööstuse jaoks. Kraavide arvamine kaitseala koosseisu võimaldab teha koosluste veerežiimi taastamistööd ning koosluste taastamis- ja kujundustööd. Samuti võimaldab kraavide arvamine kaitseala koosseisu seada piirangud eesvoolu kraavide korrashoidmiseks vajalike tööde tegemise ajale ja viisile. Piirangute seadmine võib olla vajalik, et tagada kaitsealustele liikidele häiringuvaba mängu- ja pesitsusperiood.

Kaitseala välispiir kulgeb kaitseala loodenurgast Konsu peakraavi ja põhja-lõunasuunalise liinisihi idapiiri ristumiskohast ida poole mööda kraave, liinisihti (kusjuures sihi laiuseks on arvestatud 25 m liini teljest), infiltratsioonibasseini piirdekanali muldvalli (kusjuures muldvall jääb kaitsealast välja) ja metsasihte kuni kraavide ristumiskohani, kust läheb mõttelise sirgena ristumiseni maaüksusega Permisküla metskond 8 (katastritunnusega 22901:006:0020). Sealt läheb piir edasi mööda seda maaüksuse piiri kuni Narva jõe kaldajooneni ning seejärel mööda Narva jõe kaldajoont ülesvoolu üle Poruni jõe suudme kuni maaüksuse Permisküla metskond 9 (katastritunnusega 22901:007:0220) piirini. Sealt läheb piir mööda seda maaüksuse piiri kuni Gorodenko ringteeni ning kulgeb siis edasi mööda teid, metsasihte ja kraave kuni punktini koordinaatidega 6564623,497 ja 716797,533. Sealt läheb piir mõttelise sirgena punktini koordinaatidega 6565066,291 ja 716705,953 ning seejärel sellest punktist edasi mööda kraave, teid, metsasihte ja Poruni jõge kuni punktini koordinaatidega 6562037,859 ja 714319,588. Sellest punktist läheb piir mõttelise sirgena punktini koordinaatidega 6562011,555 ja 714378,941, kus ristub Gorodenka ojaga. Edasi läheb piir mööda Gorodenka oja ja kraave, kuni ristub maaüksuse Permisküla metskond 19 (katastritunnusega 22901:007:0182) piiriga ning siis mööda seda piiri, liinisihti (kusjuures sihi laiuseks on arvestatud 40 m liini teljest), teid, maaüksuse 13158 Agusalu-Permisküla tee (katastritunnusega 22901:007:0148) põhjapiiri, kraave ja metsasihte kuni kraavi alguseni. Sealt läheb piir mõttelise sirgena kuni ristumiseni metsasihiga punktis koordinaatidega 6556709,716 ja 710569,408. Edasi kulgeb piir mööda metsasihte, Permisküla oja, kraave, teid, maaüksuste 32 Jõhvi–Vasknarva tee (katastritunnusega 22901:005:0074 ja 22901:005:0075), Permisküla metskond 54 (katastritunnusega 22901:005:0055) ja Kasesoo turbatootmisala 2 (katastritunnusega 22901:005:0054) piire kuni kraavide ristumiskohani, kust läheb kraavi mõttelise pikendusena punktini koordinaatidega 6562114,372 ja 710519,699. Sealt läheb piir edasi mööda kraave, rada, teid, metsasihte, metsasihtide vahelisi mõttelisi pikendusi ning Paeoja ja Puhatu oja. Samuti kulgeb piir metsasihi mõttelise pikendusena Puhatu oja punkti koordinaatidega 6566092,151 ja 707921,209 ning Puhatu ojast punktist koordinaatidega 6566625,239 ja 707634,136 kuni teeraja alguseni. Sealt läheb piir edasi mööda rada, Permisküla metskond 1 maaüksuse (katastritunnusega 22901:003:0170) piiri, metsasihte, ja kraave ja kuni liinisihini ning siis mööda seda sihti (kusjuures sihi laiuseks on arvestatud 25 m liini teljest) põhja poole kuni ristumiseni Konsu peakraaviga.

Puhatu sihtkaitsevöönd suurusega 5003,5 ha on kaitseala suurim vöönd, mis hõlmab osaliselt nii Mustlatva soo, Putki soo kui ka Puhatu soo kalakotkale, rabapüüle ja kahlajatele elupaigaks olevaid soo- ja metsakooslusi, kus liikumispiirangu kehtestamine pole otstarbekas. Vöönd jääb suures osas riigi omandisse kuuluvatele maaüksustele Permisküla metskond 1 (22901:003:0170), Permisküla metskond 40 (22901:006:0016), Puhatu looduskaitseala 5 (22901:005:0146), Ahtme metskond 31 (22901:003:0200), Permisküla metskond 8 (22901:006:0020), Päikese (22901:005:0111), Permisküla metskond 9 (22901:007:0220), Puhatu looduskaitseala 4 (22901:005:0145), Narva karjäär 12 (22901:006:0015), Vaivara

metskond 27 (22901:006:0024) ja Permisküla metskond 53 (22901:005:0125). Väikeste osadena jäävad vööndisse Kasesoo turbatootmisala 2 (22901:005:0054) ja Permisküla metskond 140 (22901:005:0149). Eraomandist jäävad vööndisse väikese osana Kadaka (22901:005:0181 ja 22901:005:0182) ja Alliku (22901:005:0132) maaüksus.

Vööndi piir kulgeb mööda kaitseala piiri alates kaitsealast põhjapoolse jäävast liinisihist kuni kraavide ristumiseni, kust läheb edasi mööda kraavi (kraav jääb vööndist välja) ning seejärel kraavi algusest mõttelise sirgena metsasihi alguspunkti. Sealt läheb vööndi piir mööda seda sihti (siht jääb välja) kuni ida poole suunduva metsasihiga ristumiseni, kust vööndi piir kulgeb lääne poole mööda selle sihi mõttelist pikendust kuni ristumiseni metsasihiga punktis koordinaatidega 6567661,947 ja 6567661,947. Edasi kulgeb vööndi piir mööda seda sihti (siht jääb välja) kuni ristumiseni kirde-edelasuunalise kraaviga ning sealt mõttelise sirgena lääne poole kuni ristumiseni rajaga punktis koordinaatidega 6565912,450 ja 713828,893 ning seejärel mööda seda rada, metsasihti (mõlemad jäävad vööndisse) ja selle sihi mõttelist pikendust kuni ristumiseni kraaviga punktis 6565011,623 ja 714513,103. Edasi kulgeb vööndi piir mööda kraave (kraavid jäävad vööndist välja), metsasihti (siht jääb vööndisse) ja selle sihi mõttelist pikendust kuni kraavini ning siis uuesti mööda kraave (kraavid jäävad vööndist välja) kuni ristumiseni maaüksuse Permisküla metskond 9 (22901:007:0220) lõunapiiriga. Sealt läheb piir mööda maaüksuse piiri kuni maaüksuse nurgani, sealt mõttelise sirgena punktini koordinaatidega 6562691,987 ja 711980,829 ning sealt omakorda mõttelise sirgena maaüksuse Permisküla metskond 53 (22901:005:0125) idapiiri ja metsasihi ristumiskohta. Edasi läheb piir mööda maaüksuse piiri, seejärel mööda metsasihte ja nende mõttelisi pikendusi (sihid jäävad vööndisse) kuni Puhatu ojani punktis 6563222,840 ja 709615,423. Sealt kulgeb piir mööda Puhatu oja (oja jääb vööndisse) kuni ristumiseni metsasihiga, seejärel mööda seda sihti (siht jääb vööndisse) ja selle sihi mõttelist pikendust lõuna poole kuni kaitseala piirini ning siis päripäeva mööda seda kuni metsasihtide ristumiskohani. Sealt läheb vööndi piir edelast tuleva metsasihi mõttelise pikendusena maaüksuse Puhatu looduskaitseala 5 (22901:005:0146) piirini punktis 6563133,298 ja 709399,338 ning seejärel mööda seda, kuni piiri ristumiseni Puhatu ojaga. Edasi läheb piir ülesvoolu mööda Puhatu oja (kusjuures oja jääb vööndisse) ja kaitseala piiri kuni ristumiseni teerajaga. Sealt läheb piir mööda seda rada (rada jääb vööndist välja), metsasihti (siht jääb vööndist välja) ja kraavi (kraav jääb vööndisse) kuni ristumiseni liinisihiga kaitseala piiril.

Puhatu järve sihtkaitsevöönd on 1268,2 ha suurune ning see on moodustatud kahlajate, rändlindude ja rabapüü kaitseks. Vööndi piiritlemisel on arvestatud, et vööndisse oleksid hõlmatud peamised kahlajate ja rändlindude koondumispaigaks olevad veekogud kaitsealal. Vöönd jääb tervenisti riigi omandis olevatele maaüksustele Puhatu looduskaitseala 5 (22901:005:0146) ja Permisküla metskond 53 (22901:005:0125).

Vöönd on ümbritsetud suures osas Puhatu sihtkaitsevööndiga, vaid lõunapiir kulgeb osaliselt mööda metsasihti (siht jääb vööndisse) Puhatu ojast kuni maaüksuse Permisküla metsakond 53 idapiirini.

Puhatu oja sihtkaitsevöönd on 44,8 ha suurune ning see on moodustatud laane- ja salumetsakoosluste kaitseks. Vöönd asub kogu ulatuses riigi omandis olevatel maaüksustel Permisküla metskond 1 (22901:003:0170) ja Permisküla metskond 53 (22901:005:0125).

Loode-kagusuunaliselt piklik vöönd piirneb idaosas Puhatu ojaga ja mujal kaitseala välispiiriga.

Liguski sihtkaitsevöönd on 150,7 ha suurune ning see on moodustatud väärtuslike soo- ja metsaelupaikade ning kaitsealuste liikide, sh rabapüü ja kahlajate kaitseks. Vöönd jääb tervenisti riigi omandis olevatele maaüksustele Permisküla metskond 8 (22901:006:0020) ja Vaivara metskond 27 (22901:006:0001).

Vööndi läänepiir kulgeb mööda Puhatu sihtkaitsevööndi idapiiri ning põhja- ja idapiir kulgevad mööda kaitseala piiri. Vööndi lõunapiir kulgeb mööda metsasihti (siht jääb vööndisse) ja selle sihi pikendust kuni kaitseala piirini punktis 6568140,426 ja 719152,438.

Putki tee sihtkaitsevöönd on 426,7 ha suurune ning see on moodustatud eeskätt metsise mängu- ja pesitsuspiirkonna kaitseks, kuid hõlmab ka väärtuslikke sooviku-, salu- ja laanemetsakooslusi. Vööndi piiritlemisel on arvestatud, et vööndi keskmesse jäävale metsise mängupaigale oleks tagatud kaitsevöönd vähemalt 700 m raadiuse ulatuses ning oleks tagatud vööndi idaosas paiknevate salu- ja laanemetsade kaitse. Vöönd jääb tervenisti riigi omandisse. Suures osas jääb vööndisse maaüksus Permisküla metskond 8 (22901:006:0020), väikeses osas Permisküla metskond 9 (22901:007:0220).

Vööndi põhjapiir kulgeb mööda Puhatu ja Liguski sihtkaitsevööndi piire. Idapiir kulgeb väikeses osas mööda kaitseala välispiiri, u 800 m ulatuses mööda Luguki peakraavi (kraav jääb vööndist välja) ja edasi mööda kvartalitevahelisi sihte. Lõunapiir kulgeb mööda Poruni jõe kallast, seejärel mööda jõest põhja pool asuvat kraavi ja selle mõttelist pikendust (kraav jääb vööndisse) ning läänepiir mööda metsasihti (siht jääb vööndisse) ja Puhatu sihtkaitsevööndi idapiiri.

Puhatu soo sihtkaitsevöönd on 325,2 ha suurune ning see on moodustatud kaitsealuste liikide, sh kalakotka, must-toonekure, kanakulli, rabapüü, sookure, kahlajate ja roheline kaksikhamba kaitseks. Vööndi piiritlemisel on arvestatud, et oleks tagatud kaitsetsoon must-toonekure pesapaigale 250 m raadiuses ning kalakotkale 200 m ulatuses. Vööndi piiritlemisel on arvestatud ka sellega, et oleks tagatud kanakulli tegevuskavas toodud soovitude kohaselt raievaba tsoon vähemalt 300 m kaugusel kanakulli pesapuust. Vöönd jääb tervenisti riigi omandis olevatele maaüksustele Permisküla metskond 8 (22901:006:0020) ja Permisküla metskond 9 (22901:007:0220).

Vööndi lääne- ja põhjapiir kulgeb mööda Puhatu sihtkaitsevööndi piire. Idapiir kulgeb osaliselt mööda Putki tee sihtkaitsevööndi läänepiiri, metsasihti (siht jääb vööndist välja) ja Gorodenka–Punamäe teed (tee jääb vööndist välja). Vööndi lõunapiir kulgeb mööda Poruni jõge (jõgi jääb vööndisse) ja metsasihti (siht jääb vööndist välja).

Nestiku sihtkaitsevöönd on 129,4 ha suurune ning see on moodustatud laialehise nestiku ja väärtuslike metsakoosluste kaitseks. Vööndi piiril kulgevad kraavid on tsoneeritud kõik vööndisse, et vältida edaspidist loodusliku veerežiimi rikkumise süvenemist. Samuti võimaldab kraavide kuulumine vööndisse teha vajaduse korral rikutud koosluste taastamistöid. Vöönd jääb tervenisti riigi omandis olevale maaüksusele Permisküla metskond 9 (22901:007:0220).

Vööndi lõunapiir ning osaliselt ka idapiir kulgevad mööda kaitseala piiri. Ülejäänud osas kulgeb idapiir mööda Gorodenka–Punamäe teed (tee jääb vööndist välja). Põhjapiir kulgeb mööda Poruni jõge (jõgi jääb vööndist välja), kusjuures piir ühtib osaliselt Puhatu soo sihtkaitsevööndi lõunapiiriga.

Poruni sihtkaitsevöönd on 300,4 ha suurune ning see on moodustatud väärtuslike vee- ja metsaelupaikade, kaitsealuste liikide, sh kanakulli ja vingerja elupaikade ning devoni paljandite kaitseks. Vööndi piiritlemisel on arvestatud, et väärtuslikum osa Poruni jõest jääks sihtkaitsevööndisse. Tugeva inimõju tõttu üleujutatud Poruni jõe alamjooks on arvatud Gluboki piiranguvööndisse. Vöönd jääb tervenisti riigi omandis olevale maaüksusele Permisküla metskond 9 (22901:007:0220).

Vööndi läänepiir kulgeb mööda Nestiku sihtkaitsevööndi idapiiri, Gorodenko–Punamäe teed (tee jääb vööndisse) ja väikeses osas mööda metsasihti (siht jääb vööndisse) ning põhjapiir mööda Putki tee sihtkaitsevööndi lõunapiiri. Idapiir kulgeb alguses mööda Luguki peakraavi kaldajoont (kraav jääb vööndist välja) ning seejärel mööda Poruni jõe kaldajoont ja kraavi (mõlemad jäävad vööndist välja). Lõunapiir kulgeb mööda kaitseala piiri, Gorodenka ringteed (tee jääb vööndisse), metsasihti ja selle mõttelist pikendust (siht jääb vööndist välja) ning kraavi ja selle mõttelist pikendust (kraav jääb vööndist välja) punkti 6565648,295 ja 719922,408.

Uusnova sihtkaitsevöönd on 75,6 ha suurune ja see on moodustatud väärtuslike metsaelupaikade kaitseks. Vöönd jääb tervenisti riigi omandis olevatele maaüksustele Permisküla metskond 8 (22901:006:0020) ja Permisküla metskond 9 (22901:007:0220).

Vööndi põhjapiir kulgeb mööda kaitseala piiri ning idapiir mööda kirde-edelasuunalist liinisihti (siht jääb vööndist välja) kuni Gluboki peakraavini. Edasi kulgeb piir vastuvoolu mööda seda kraavi (kusjuures kraav jääb vööndist välja) kuni kaitseala piirini.

Narva jõe sihtkaitsevöönd on 114,2 ha suurune ning see on moodustatud vingerja, idavõsalille ja palu-karukella kaitseks. Vöönd jääb tervenisti riigi omandis olevale maaüksusele Permisküla metskond 9 (22901:007:0220).

Vööndi põhjapiir kulgeb mööda Poruni jõe kaldajoont (jõgi jääb vööndist välja) ning ida- ja lõunapiir mööda kaitseala piiri. Läänepiir kulgeb mööda liinisihti (kusjuures sihi laiuseks on arvestatud 40 m mõlemale poole liini telge ning siht jääb vööndist välja).

Gorodenka sihtkaitsevöönd on 74 ha suurune ja see on moodustatud merikotka pesitsuspaiga kaitseks. Vööndi piiritlemisel on arvestatud, et merikotka pesapaigale oleks tagatud 250 m raadiuse ulatuses kaitsevöönd. Vöönd jääb tervenisti riigi omandis olevale maaüksusele Permisküla metskond 9 (22901:007:0220).

Vööndi lõuna- ja läänepiir kulgevad mööda kaitseala piiri ning põhjapiir mööda Poruni sihtkaitsevööndi lõunapiiri. Idapiir kulgeb mööda Gorodenka ringteed (tee jääb vööndist välja).

Üla-Poruni sihtkaitsevöönd on 283,1 ha suurune ning see on moodustatud metsise mängu- ja elupaiga kaitseks. Vööndi piiritlemisel on arvestatud, et vööndi keskmesse jäävale metsise mängupaigale oleks tagatud piisavas ulatuses häiringuvaba tsoon. Vöönd jääb suures osas riigi omandis olevatele maaüksustele Permisküla metskond 9 (22901:007:0220), Puhatu looduskaitseala 2 (22901:007:0254) ja Permisküla metskond 118 (22901:007:0266). Väiksemal määral jäävad vööndisse ka eraomandis olevad maaüksused Kadako (22901:007:0093) ja Paradiisi (22901:007:0210).

Vööndi põhjapiir kulgeb mööda Puhatu ja Puhatu soo sihtkaitsevööndi piire, idapiir mööda Nestiku sihtkaitsevööndi läänepiiri, kaitseala piiri ning Poruni jõge (jõgi jääb vööndisse).

Lõunapiir kulgeb mööda Gorodenka oja (oja jääb vööndist välja). Läänepiir kulgeb mööda kraavi (kraav jääb vööndisse) ja Puhatu sihtkaitsevööndi piiri.

Gorodenka oja sihtkaitsevöönd on 67,4 ha suurune ning see on moodustatud vee-elupaiga (3260) ja niiduelupaikade taastamiseks ja kaitseks. Vööndisse on arvatud paisuregulaator, mis parandab Poruni jõe looduslikku veerežiimi. Vööndi piiril kulgevad kraavid on tsoneeritud vööndisse (välja arvatud läänepiiril olev kraav), et oleks võimalik muuta nende voolusänge looduslikumaks, mis parandab omakorda niidukoosluste seisundit. Vöönd jääb terves ulatuses riigi omandis olevatele maaüksustele Permisküla metskond 19 (22901:007:0182) ja Puhatu looduskaitseala 2 (22901:007:0254).

Vööndi idapiir kulgeb mööda Üla-Poruni sihtkaitsevööndi piiri ja kaitseala piiri. Lõunapiir kulgeb samuti väikeses osas mööda kaitseala piiri ning suures osas mööda Laasina kraavi (kraav jääb vööndisse). Läänepiir kulgeb mööda kraavi (kraav jääb vööndist välja) kuni kraavi lõpuni ning sealt mõttelise sirgena loode-kagusuunalise kraavi alguspunkti ning sealt omakorda mõttelise sirgena kuni maaüksuse Permisküla metskond 9 (22901:007:0220) nurka.

Lutsina sihtkaitsevöönd on 585,2 ha suurune. See on moodustatud kaljukotka ja kalakotka ning väärtuslike soo-, metsa- ja niiduelupaikade kaitseks. Vööndi piiritlemisel on arvestatud, et tagatud oleks 500 m raadiuse ulatuses häiringuvaba tsoon kaljukotka pesapaigale ning 200 m raadiuse häiringuvaba tsoon kalakotka pesapaigale. Vöönd jääb tervenisti riigi omandis olevatele maaüksustele Permisküla metskond 9 (22901:007:0220), Kasesoo turbatootmisala 2 (22901:005:0054), Permisküla metskond 54 (22901:005:0055), Permisküla metskond 19 (22901:007:0182), Permisküla metskond 53 (22901:005:0125) ja Puhatu looduskaitseala 2 (22901:007:0254).

Vööndi läänepiir kulgeb alates punktist koordinaatidega 6560157,043 ja 709108,429 päripäeva mööda kaitseala piiri, Puhatu sihtkaitsevööndi, Puhatu järve sihtkaitsevööndi ja Gorodenka oja sihtkaitsevööndi piiri ning Laasina kraavi (kraav jääb vööndisse) kuni punktini koordinaatidega 6559950,454 ja 711711,139 ning siis mõttelise sirgena kirde-kagu suunalise metsasihi alguspunkti. Sealt läheb vööndi piir mööda metsasihte (sihid jäävad vööndist välja) ja sihi mõttelist pikendust kaitseala piirini.

Agusalu sihtkaitsevöönd on 575,2 ha suurune ning see on moodustatud väärtuslike soo- ja metsaelupaikade kaitseks. Vöönd jääb suures osas riigi omandis olevale Permisküla metskond 54 (22901:005:0055) maaüksusele. Alla 0,1 ha suuruste osadena jäävad vööndisse eraomandis olevad maaüksused Karunina (22901:005:0052), Allika (22901:005:0035), Liivaku (22901:005:0127) ja Liiva (22901:005:0126).

Vööndi põhjapiir kulgeb mööda Lutsina sihtkaitsevööndi lõunapiiri ning idapiir mööda Laasina kraavi (kraav jääb vööndisse) ja metsasihti (siht jääb vööndisse). Lõunapiir kulgeb osaliselt mööda metsasihti (siht jääb vööndisse) ja kaitseala piiri ning läänepiir kulgeb samuti mööda kaitseala piiri.

Laukasoo sihtkaitsevöönd on 1107,1 ha suurune. See on moodustatud kahlejate ja rändlindude kaitseks ning hõlmab laugasterohke piirkonna Laukasoo. Vöönd jääb suures osas riigi omandis olevatele maaüksustele Permisküla metskond 57 (22901:007:0160), Permisküla metskond 54 (22901:005:0055), Puhatu looduskaitseala 3 (22901:007:0255), Permisküla metskond 19 (22901:007:0182), Puhatu looduskaitseala 2 (22901:007:0254) ja Värava

(22901:007:0361). Eraomandis olevatest maaüksustest jäävad vööndisse Männitaguse (22901:007:0150), Käänaku (22901:007:0197) ja Mätta (22901:007:0165).

Vööndi põhjapiir kulgeb mööda Gorodenka oja sihtkaitsevööndi lõunapiiri ning läänepiir mööda Lutsina ja Agusalu sihtkaitsevööndi piire. Lõunapiir kulgeb mööda metsasihte (sihid jäävad vööndisse). Idapiir kulgeb mööda kraavi (kraav jääb vööndist välja) ja kaitseala piiri.

Kuningaküla sihtkaitsevöönd on 430 ha suurune. See on moodustatud väärtuslike soo- ja metsakoosluste ning metsise kaitseks. Vöönd jääb suures osas riigiomandis olevatele maaüksustele Värava (22901:007:0361), Permisküla metskond 57 (22901:007:0160), Permisküla metskond 116 (22901:007:0265), Puhatu looduskaitseala 2 (22901:007:0254), Puhatu looduskaitseala 3 (22901:007:0255) ja Permisküla metskond 121 (22901:007:0267). Eramaadest jäävad vööndisse katastriüksused Metsa (22901:007:0172), Käänaku (22901:007:0197 ja 22901:007:0194), Mätta (22901:007:0165), Kaasavara (22901:007:0027), Öne (22901:007:0401), Männitaguse (22901:007:0150) ja Tormisoo (22901:007:0234). Alla 0,1 ha suuruse alana jäävad vööndisse eramaadest Männiku (22901:007:0075), Tärna (22901:007:0176) ja Toki (22901:007:0118) maaüksus.

Vööndi põhja- ja idapiir kulgeb mööda kaitseala piiri, lõunapiir mööda maaüksuse Puhatu looduskaitseala 3 (22901:007:0255) lõunapiiri ning läänepiir väikeses osas mööda kraavi (kraav jääb vööndisse) ja suures osas mööda Laukasoo sihtkaitsevööndi idapiiri.

Permisküla sihtkaitsevöönd on 482,7 ha suurune ning see on moodustatud väärtuslike elupaikade kaitseks. Vöönd jääb tervenisti riigi omandis olevatele maaüksustele, millest suure osa moodustab Permisküla metskond 19 (22901:007:0182) ja väiksel määral Puhatu looduskaitseala 3 (22901:007:0255) maaüksus.

Vööndi piir kulgeb päripäeva mööda Laukasoo ja Kuningaküla sihtkaitsevööndi piiri ja kaitseala piiri, läänepiir kulgeb mööda metsasihti (siht jääb vööndisse).

Sõja tee sihtkaitsevöönd on 534,4 ha suurune. See on moodustatud metsise mängu- ja elupaiga, kalakotka elupaiga ning väärtuslike koosluste kaitseks. Vööndi piiritlemisel on arvestatud, et kahele vööndisse jäävale metsise mängupaigale oleks tagatud piisavas ulatuses häiringuvaba tsoon. Vööndi lõunaosas on liikumispiirangu ulatus mängupaiga keskmest väiksem kui üldine soovituslik 700 m, kuid see on mängupaiga paiknemist Agusalu–Permisküla kõrvalmaantee läheduses arvestades piisav häiringuvaba mängu- ja pesitsusperioodi tagamiseks. Kahele vööndisse jäävale kalakotka pesapaigale on tagatud vähemalt 200 m raadiuses häiringuvaba tsoon. Kolmas teadaolev vööndisse jääv kalakotka pesa on Kotkaklubi andmetel maha varisenud. Vöönd jääb suures osas riigi omandis olevatele maaüksustele Permisküla metskond 54 (22901:005:0055), Permisküla metskond 25 (22901:008:0187) ja Permisküla metskond 19 (22901:007:0182). Eraomandis olevatest maaüksustest jääb alla 0,1 ha suuruse alana vööndisse Puraviku (22901:005:0064) maaüksus.

Vööndi piir kulgeb päripäeva mööda Agusalu, Laukasoo ja Permisküla sihtkaitsevööndi piire ning mööda kaitseala piiri kuni maaüksuse Agusalu–Permisküla kõrvalmaantee (22901:007:0185) põhjapiirini. Seejärel kulgeb piir edasi lääne poole mööda seda maaüksuse piiri ja maaüksuse Agusalu–Permisküla kõrvalmaantee (22901:008:0189) piiri ning siis uuesti mööda kaitseala piiri.

Konsutagune piiranguvöönd on 155,9 ha suurune ning see on moodustatud puhvertsooniks kalakotka pesapaiga ning majandatavate metsade ja kaevanduse vahel. Vöönd jääb tervenisti riigi omandis olevatele maaüksustele Permisküla metskond 1 (22901:003:0170) ja Ahtme metskond 31 (22901:003:0200).

Vööndi lääne- ja põhjapiir kulgeb mööda kaitseala piiri ning ida- ja lõunapiir mööda Puhatu sihtkaitsevööndi piiri.

Kuusiku tee piiranguvöönd on 131,9 ha ja see on moodustatud metsisele sobilike elupaikade kaitseks. Vastavalt metsise tegevuskavale jäävad metsiste toitumis- ja puhkekohad väljaspool mängu- ja pesitsusaega kuni 3 km raadiusesse mängupaiga keskmest, millest kuni 750 m raadiuses olevad kooslused tuleb tsoneerida liikumiskiiranguga sihtkaitsevööndisse ning ülejäänud piiranguvööndisse. Kuusiku tee piiranguvööndisse on tsoneeritud Permisküla metsise mängupaika kasutatavate metsiste toitumis- ja puhkekohad, mis jäävad Agusalu-Permisküla tugimaantee ja kaitseala piiri vahelisele alale ning jäid varem Permisküla metsise püsielupaiga piiranguvööndisse. Nende koosluste jätmise piiranguvööndisse aitab tagada elupaiga säilimise ka väljaspool mängupaika ning võimaldab seada piiranguid tegevustele, mis elupaika kahjustaksid. Vöönd jääb suures osas riigi omandis olevatele maaüksustele. Tervenisti jääb vööndisse Permisküla metskond 135 (22901:007:0252) maaüksus ning osaliselt maaüksused Permisküla metskond 39 (22901:007:0184), Permisküla metskond 7 (22901:007:0183), Permisküla metskond 55 (22901:008:0188), Permisküla metskond 128 (22901:008:0299), Permisküla metskond 134 (22901:007:0251), 13158 Agusalu-Permisküla tee L2 (22901:008:0189) ja 13158 Agusalu-Permisküla tee L1 (22901:007:0185). Eraomandist jääb tervenisti vööndisse Anna (22901:007:0099) maaüksus, osaliselt jäävad vööndisse Rõõmutulukese (22901:008:0010) ja Ilumäe (22901:007:0206) maaüksus.

Vööndi piir kulgeb mööda kaitseala piiri, vaid põhjapiir kulgeb mööda Sõja tee sihtkaitsevööndi lõunapiiri.

Puhatu oja piiranguvöönd on 78,8 ha suurune ning see on moodustatud puhvertsooniks kaitsealuse kanakulli pesapaiga ja Puhatu oja ning majandatavate metsade vahel. Vöönd jääb suures osas riigiomandis olevatele maaüksustele Päikese (22901:005:0111), Puhatu looduskaitseala 4 (22901:005:0145) ja Permisküla metskond 53 (22901:005:0125). Eraomandist jääb vähesel määral vööndisse Kadaka (22901:005:0182) maaüksus.

Vöönd koosneb kahest lahustükist. Kõikide lahustükkide piirid kulgevad mööda kaitseala piiri ja Puhatu sihtkaitsevööndi piiri.

Punamäe piiranguvöönd on 199,1 ha suurune ning siia on arvatud vähemväärtuslikud metsakooslused ja liinikoridor. Vöönd on moodustatud puhvertsooniks merikotka pesapaigale. Lisaks võivad vööndis esinevad Poruni jõega ühenduses olevad kraavid olla potentsiaalseks elupaigaks kaitsealusele vingerjale. Vöönd jääb tervenisti riigi omandis olevale maaüksusele Permisküla metskond 9 (22901:007:0220).

Vööndi piir kulgeb päripäeva mööda Narva jõe sihtkaitsevööndi läänepiiri, kaitseala piiri, Gorodenka sihtkaitsevööndi ja Porunis sihtkaitsevööndi piiri ning mööda Poruni jõe kaldajoont (jõgi jääb vööndist välja).

Gluboki piiranguvöönd on 286,6 ha suurune ning siia on arvatud tugevasti üleujutatud Poruni jõe alamjooks, vähemväärtuslikud metsad ja liinikoridor. Vöönd on elupaigaks kaitsealusele

vingerjale, harjusele ja tõugjale. Vöönd jääb tervenisti riigi omandis olevale maaüksustele Permisküla metskond 8 (22901:006:0020) ja Permisküla metskond 9 (22901:007:0220).

Vööndi piir kulgeb päripäeva mööda kaitseala piiri, Narva jõe sihtkaitsevööndi, Punamäe piiranguvööndi, Poruni sihtkaitsevööndi ja Putki tee sihtkaitsevööndi piire ning seejärel jälle mööda kaitseala piiri ja Uusnova sihtkaitsevööndi piiri.

2.5. Kaitsekord

2.5.1. Kaitsekorra kavandamine

Kaitsekorra väljatöötamisel on arvestatud kaitsealal esinevaid loodusväärtusi ning tsoneeringu ja kaitse-eeskirja kohta koostatud eksperdiarvamust (Leibak, 2006). Samuti on arvestatud kalakotka, kaljukotka, merikotka, must-toonekure, metsise, tedre, kanakulli, sookure, suurkoovitaja, laanepüü, tutka, vingerja, laialehise nestiku, ida-võsalille, palu-karukella ja roheline kaksikhamba kaitseks koostatud ja kinnitatud tegevuskavades esitatud soovitusi liikide paremaks kaitseks. Kaitse-eeskirja koostamisel on arvestatud kaitsekorra mõjuga Puhatu linnu- ja loodusala kaitse-eesmärkidele ning Natura 2000 võrgustiku alade kohta kehtivate erisustega. Samuti on arvestatud A. Lõhmuse jt 2004. a ilmunud uuringut „Loss of old-growth, and the minimum need for strictly protected forests in Estonia”, milles seatakse metsade range kaitse miinimumeesmärgiks 20% iga kasvukohatüübi looduslikust vanametsa pindalast, ning selle põhjal 04. märtsil 2017. a koostatud analüüsi laane-, salu- ja soovikumetsade tüübirühmade täiendavaks kaitseks.

Kaitse-eeskirjaga kehtestatavad piirangud on sätestatud ulatuses, mis tagavad kaitsealal esinevate liikide ja looduslike elupaikade soodsa seisundi ning on proportsionaalsed saavutatavale efektile.

Kaitseala kaitse-eeskiri seab kitsendused omandiõigusele (PS § 32). Keskkonda mõjutava tegevuse õigusliku regulatsiooni aluseks on PS §-st 5 tulenev loodusvarade ja loodusressursside kui rahvusliku rikkuse säästva kasutamise põhimõte. Elu- ja looduskeskkonna säästmise ja sellele tekitatud kahju hüvitamise kohustus tuleneb PS §-st 53. Tulenevalt PS §-dest 5, 32 ja 53 ning keskkonnaseadustiku üldosa seaduse ja looduskaitseaduse alusel võib omandiõigust piirata. Omandiõiguse põhiolomuse säilimiseks peavad seadusest tulenevad piirangud olema proportsionaalsed ehk piirangu eesmärgi saavutamiseks sobivad, vajalikud ja mõõdukad. Kaitse-eeskirjaga piirangute seadmise eesmärgiks on alal leiduvate loodusväärtuste säilimine. Ühtlasi täidetakse loodusdirektiivist 92/43/EMÜ riigile tulenev kohustus tagada loodusväärtuste kaitse Natura 2000 võrgustiku alal. Neid eesmärke saab lugeda õiguspäraseks, kuna abinõud, mis soodustavad eesmärgi saavutamist, on õiguslikult sobivad: kaitseala moodustamine ja loodusväärtusi kahjustavate tegevustele piirangute seadmine aitab kaasa kaitseala eesmärkide täitmisele. Abinõu on vajalik, kui eesmärki ei ole võimalik saavutada mõne teise isikut vähem koormava abinõuga, mis on vähemalt sama efektiivne. Kaitse-eeskirja regulatsiooni eesmärgi (loodusväärtuste säilimine) täitmiseks ei ole muid vähemalt sama efektiivseid, kuid isikuid vähem koormavaid meetmeid. Abinõu mõõdukuse üle otsustamiseks tuleb kaaluda ühelt poolt isikutele antud õigusesse sekkumise ulatust ja intensiivsust, teiselt poolt aga eesmärgi tähtsust. Eesti ja Euroopa loodusväärtuste säilimine on oluline eesmärk. Alale kaitse tagamisega ja tegevustele piirangute seadmiselega ala loodusväärtused säilivad, loodusväärtusi kahjustavate tegevuste elluviimisel need hävivad.

Puhatu looduskaitsealal on potentsiaalne ettevõtlushuvi eelkõige metsamajandamise ja kaevandamisalase (turvas, põlevkivi) tegevuse vastu. Ettevõtluse korral on teada risk, et tegevust ei saa võimaldada juhul, kui see kahjustab loodust või elukeskkonda. Ettevõtlusvabadus ei anna isikule õigust nõuda rahvusliku rikkuse ega riigi vara kasutamist oma ettevõtluse huvides. Omandiõigus ja ettevõtlusvabadus ei ole piiramatud õigused. Kaitse-eeskirjaga alale seatud eesmärk kaalub üles omandiõiguse ja ettevõtlusvabaduse riive.

Vastavalt kaitsekorra eripärale ja majandustegevuse piiramise astmele on kaitseala tsoneeritud üheksateistkümmesse sihtkaitsevööndisse ja viide piiranguvööndisse. Leebem kaitsereežiim seaks ohtu kaitseala kaitse-eesmärkide saavutamise, kuna ei võimalda tagada väärtuslike koosluste ning kaitse-eesmärgiks nimetatud liikide ja nende elupaikade säilimist.

Kaitseala seniste piiride muutmise ja kaitsekorra uuendamisega tunnistatakse käesoleva määrusega kehtetuks Vabariigi Valitsuse 21. jaanuari 1999. a määrus nr 24 „Puhatu looduskaitseala kaitse alla võtmine, kaitse-eeskirja ja välispiiri kirjelduse kinnitamine”. Samuti muudetakse keskkonnaministri 13. jaanuari 2005. a määrust nr 1 „Metsise püsielupaikade kaitse alla võtmine” ja keskkonnaministri 14. septembri 2005. a määrust nr 61 „Laialehise nestiku, soohiilaka ja kollase kiviriku püsielupaikade kaitse alla võtmine ja kaitse-eeskiri” ning tunnistatakse topeltkaitse vältimiseks kehtetuks nende püsielupaikade kaitse alla võtmise sätted, mis arvatakse Puhatu looduskaitsealasse.

Kaitsealal ei ole reguleeritud adru ega pilliroo varumist, kuna kaitsealal ei leidu adru esinemisalasid ning pilliroogu kasvab vaid kohati raskesti ligipääsetavates kohtades, kus selle kogumise vastu huvi puudub.

2.5.2. Kaitsekorra üldpõhimõtted

Kogu kaitsealal kehtivad kaitsekorra üldpõhimõtted on kooskõlas looduskaitseadusega, samas on määruuses sätestatud mõningaid erisusi. Kaitsealal on lubatud inimestel viibida, korjata marju, seeni ja muid metsa kõrvalsaadusi, välja arvatud Puhatu soo sihtkaitsevööndis kalakotka ja must-toonekure pesitsusajal 15. märtsist 31. augustini, Üla-Poruni ja Putki tee sihtkaitsevööndis metsise mängu- ja pesitsusajal 1. veebruarist 30. juunini, Gorodenka sihtkaitsevööndis merikotka pesitsusajal 15. veebruarist 31. juulini, Lutsina sihtkaitsevööndis kaljukotka ja kalakotka pesitsusajal 15. veebruarist 31. augustini, Sõja tee sihtkaitsevööndis kalakotka pesitsusajal ja metsise mängu- ja pesitsusajal 1. veebruarist 31. augustini ning Puhatu järve ja Laukasoo sihtkaitsevööndis kahlajate pesitsusajal 15. aprillist 30. juunini. Liikumispiirangute aeg ja ulatus on sätestatud vöönditi nii, et need tagaksid kaitsealuste liikide häiringuvaba pesitsus- ja mäguperioodi vastavalt konkreetse liigi vajadustele.

Erisus inimeste viibimisele sihtkaitsevööndis keelatud ajal kehtib kaitseala valitseja nõusolekul teostatavale teadustegevusele, kaitseala kaitse korraldamise ja valitsemisega seotud tegevusele ning järelevalve- ja päästetöödele. Liikumispiirangu ajad kaljukotka, kalakotka, merikotka, must-toonekure ja metsise häirimatu pesitsemise ja nende kaitse tagamiseks tulenevad looduskaitseadusest ning kalakotka, kaljukotka, merikotka, must-toonekure ja metsise tegevuskavas esitatud soovist. Liigid, kelle pesa on viimasel aastal olnud teadaolevalt asustamata (must-toonekurg, merikotkas), võivad sobiva elupaiga olemasolul pesa uuesti asustada või ehitada uue pesa olemasoleva lähedusse. Puhatu looduskaitsealal on must-toonekurele ja merikotkale sobilik elupaik säilinud ja taaspesitsemise võimalus suure tõenäosusega. Nii näiteks on merikotkast linnuvaatluste andmebaasi andmetel piirkonnas endiselt igal aastal Narva jõel toitumas kohatud, kuid uut pesakohta pole õnnestunud üles leida.

Uue pesa täpse asukoha võimaliku teadmata jäämise tõttu on häiringu vältimiseks nendele liikidele vajaliku liikumispiiranguga kaitsekorra kavandamisel arvestatud.

Kalakotka pesapaika peab tulenevalt looduskaitseaduse § 50 lõikest 2 ümbritsema 200 m raadiusega kaitsetsoon. See on pesapaiga säilimiseks üldjuhul piisav, kuid vastavalt kalakotka tegevuskavale on lagedamal rabaalal pesitsevale linnule vaja häiringuvaba tsooni suuremas ulatuses. Pesitsusperioodil on kalakotkas väga tundlik häiringute suhtes. Metsaraie- ja jahiga kaasneva müra ning inimeste liikumise tõttu isegi 500 m kaugusel pesapuust võib pesitsemine ebaõnnestuda.

Kaljukotkas on Eesti kõige inimpeglikum kotkas, kelle pesa jääb teest või elamust tavaliselt mitme kilomeetri kaugusele. Kaljukotkas on väga tundlik pesitsusaegse häiringu suhtes ning inimese viibimine pesa läheduses võib viia pesa hülgamiseni. Looduskaitseaduse § 50 lõikest 2 tulenevalt peab pesapaika ümbritsema 500 m raadiusega kaitsetsoon, mis on kaljukotka tegevuskava andmetel igati põhjendatud ja piisav.

Merikotkas ei ole nii inimpeglilik kui kaljukotkas ning pesa võib teest ja elamust jääda ka vähem kui kilomeetri kaugusele. Sellele vaatamata on merikotkas väga tundlik pesitsusaegse häirimise suhtes ja võib kurna hüljata juba ühekordse häirimise tulemusena. Looduskaitseaduses § 50 lõikest 2 tulenevalt peab pesapaika ümbritsema 200 m raadiusega kaitsetsoon. Vastavalt merikotka tegevuskavale on liikumispiirangu ulatus piisav, kuid 200 m kaitsetsoon ei säästa merikotkast pesitsusajal sellest väljapoolt tulevast mürast. Haudumise ajal ei ole varakevadine mets veel lehtinud ja hääled kostavad väga kaugele ning soovituslik on kuni 500 m suurune kaitsetsoon. Suurem kaitsetsoon on vajalik, et väljaspool kaitsetsooni toimuv raietöö või muu lärmakas tegevus ei häiriks merikotka pesitsemist. Võõnd, kus liikumispiirang merikotka tarvis on kehtestatud, asub osaliselt kaitseala välispiiril ja teise võõndisse tsoneeritud kitsaste siilude moodustamine poleks otstarbekas.

Must-toonekurg on väga inimpeglilik nii pesapaiga kui ka toitumisala juures. Looduskaitseaduse § 50 lõikest 2 tulenevalt peab pesapaika ümbritsema 250 m raadiusega kaitsetsoon, mis on vastavalt liigi tegevuskavale pesapaiga kaitseks piisav. Must-toonekure elupaiga järjepidev säilimine võimaldab liigil ala taasasustada. Samuti võimaldab elupaiga säilimine kasutada ala uue pesitsuspaigana isenditel, kelle senine pesapaik on mingil põhjusel hävinud. Lisaks tagab sobiliku elupaiga säilimine vajalike pesitsuspaikade olemasolu, et must-toonekure arvukus saaks suurenedada.

Vastavalt metsise tegevuskavas toodud soovitudele peab metsise mängupaik olema ümbritsetud vähemalt 700–800 m raadiuses häiringuvaba kaitsetsooniga.

Liikumispiirangu aeg rändlindude koondumispaias ja kaitsealuste kahvajate pesitsuspaigas tuleneb looduskaitseaduse § 30 lõike 1 punktist 4, mille järgi on inimeste viibimine sihtkaitsevõõndis keelatud kaitsealuste liikide elupaigas ja rändlindude koondumispaias. Eesti madalsoode ja rabade linnustiku riikliku seire (Leivits, 2012) andmetel pesitsevad kaitsealal kaitsealused ja kaitse-eesmärgiks seatud heletilder, mudatilder, mudanepp, rüüt, suurkoovitaja, väikekoovitaja ja mustsaba-vigle. Kaitseala on oluline koondumispaias rändlindudele, nende hulgas kaitse-eesmärgiks olevatele sookurele, laululuigele, tutkale, järvekaurile, viupardile ja kiivitajale. Kahvajatele on pesitsemisedukuse suurendamiseks oluline tagada pesitsusaegne rahu 15. aprillist 30. juunini. Inimeste liikumisega kaasnev häiring peletab vanalinnud ajutiselt pesadest ja poegadest eemale, mis suurendab viimaste sattumist kiskjate kätte ja vähendab seeläbi pesitsusedukust. Liikumispiirang tagab kahvajatega sama kooslust asustavatele

läbirändavatele linnuliikidele rahulikud ja häirimatud puhke- ja toitumispaigad, mis suurendab rände edukust. Häiringute vähendamine suurendab haruldaste pesitsejate (näiteks järvekaur, tutkas ja laululuik) pesitsemistõenäosust.

Inimeste liikumine liikumiskiiranguga sihtkaitsevööndites väljaspool kaitsealuste lindude pesitsus- ja mäguperioodi kaitse-eesmärkide saavutamist ei takista.

Kaitsealal on lubatud telkimine ja lõkke tegemine ainult kohas, mis on kaitseala valitseja nõusolekul selleks ette valmistatud ja tähistatud. Telkimine ja lõkke tegemine juhuslikus kohas võib häirida ja kahjustada kaitse-eesmärgiks nimetatud liike ja nende elupaiku, samuti kahjustada tallamistundlikke niiskel pinnasel kasvavaid kooslusi ja väärtuslikke elupaigatüüpe. Telkimise ja lõkke tegemisega kaasneb taimede tallamine, prahistamine, puude raie lõkke tegemiseks ja tuleoht – suurema osa kaitsealast moodustavad rabad, mis on kuival ajal eriti tuleohtlikud. Kaitsealal asub kolm Poruni matkaraja lõkkekohta ja üks telkimiskoht. Täiendavate telkimis- ja lõkkekohtade rajamise vajadus ja asukoht määratakse kaitsealal kaitsekorralduskavaga. Kaitsekorraga pole tehtud erisusi telkimisele ja lõkke tegemisele õuemaal, kuna kaitsealal asuvad eramaad ei hõlma õuemaad.

Kaitsealal on lubatud sõidukiga ja maastikusõidukiga sõitmine teedel, jalgratastega sõitmine on lubatud ka radadel. Maastikusõidukiga teedel sõitmisel tuleb arvestada liiklusseaduse §-s 154 sätestatuga, kus on muuhulgas öeldud, et maastikusõidukiga ei tohi sõita teel, välja arvatud jõgede, teede ja muude takistuste ületamiskohtades ning lumega kaetud teel, mis ei ole mootorsõidukitele ajutiselt läbitav, ning teel, kus seda lubab sellekohane liikluskorraldusvahend. Kaitseala valitseja võib kaitsekorralduskava alusel ja kokkuleppel maaomanikuga teha ettepaneku tee sulgemiseks mootorsõidukitega sõitmiseks juhul, kui mootorsõidukiga sõitmine häiriks kaitsealuseid liike või halvendaks oluliselt kaitstavate koosluste seisundit. Võimalike mootorsõidukite sõitmiseks suletavate teede all mõeldakse eelkõige väiksemaid metsateid, mis paiknevad häirimistundlike kaitsealuste liikide elupaigas või killustavad sihtkaitsevööndites paiknevaid kaitstavaid kooslusi, aga ka isetekkelisi teid. Samuti võib teha ettepaneku õppe- või matkaraja sulgemiseks jalgratastega sõitmiseks. Kaitsealal asuvad tallamisõrnad looduslikud kooslused (märgalad, niisked metsad ning kuivad palumetsad kriivadel), mis on kaitsealuste liikide kasvukohtadeks ja elupaikadeks. Ehitusseadustiku § 93 lg 6 p 3 kohaselt võib riigimetsa majandamist korraldav isik või riigiasutus metsatee või selle osa sulgeda või teel liiklust piirata metsaökosüsteemide kaitseks.

Sõitmine väljaspool teid või maastikusõidukiga sõitmine kahjustab oluliselt elupaikade looduslikku seisundit ja suurendab häiringuid. Kaitsealuste liikide elutegevuse häirimine ning pinnase kahjustamine viib koosluste vaesestumiseni, killustumiseni ja hävinemiseni. Elupaikade kadumine vähendab bioloogilist mitmekesisust ning toob kaasa kaitsealuste liikide kadumise neist paigust. Erandjuhtudel on lubatud sõidukitega sõitmine väljaspool selleks ettenähtud teid ja maastikusõidukiga sõitmine. Nendeks erandjuhtudeks on järelevalve-, pääste- ja piirivalvetööd, kaitseala valitseja nõusolekul lubatud tööd, kaitseala valitsemise ja kaitse korraldamisega seotud tegevused, kaitseala valitseja nõusolekul teostatav teadustegevus ning lisaks piiranguvööndis metsamajandus- ja põllumajandustööd ja liinirajatiste hooldamiseks vajalikud tööd. Erisus piirivalvetööde osas on tehtud põhjusel, et kaitseala piirneb Narva jõega, mida mööda kulgeb Eesti-Vene kontrolljoon.

Kaitseala vetel on lubatud mootorita ujuvvahendiga sõitmine, välja arvatud Agusalu, Laukasoo, Lutsina, Puhatu ja Puhatu järve sihtkaitsevööndis, kus ujuvvahendiga sõitmine on keelatud. Need vööndid hõlmavad peaasjalikult ulatuslikku rabamaastikku, kus ainsad ujuvvahendiga

sõidetavad veekogud on rabajärved ja laukad. Nendeni ei vii teid ja puuduvad paadi vettelaskmiskohad, mistõttu paadi transportimine ja vettelaskmine kahjustaks rabapinnast ja veekogude pehmeid kaldaid. Samuti on rabalaukad elupaigaks kaitsealustele kahlajatele ja peatuspaigaks rändlindudele, keda paadisõit võib häirida. Mootoriga ujuvvahend tekitab suuremat lainetust kui mootorita ujuvvahend, mistõttu kahjustab see sõidetava veekogu kaldaimestikku ja kaldaid ning liigutab põhjasetteid. See võib häirida kaitsealuste liikide (kahlajad) elutegevust. Samuti teeb mootoriga ujuvvahend suuremat müra, mis häirib veekogudel ja nende läheduses elavaid kaitsealuseid linnuliike. Mootoriga ujuvvahendil on suurem võimsus, mis läbi võib see linnuliike häirivat lainetust tekitada pikema aja jooksul kui mootorita ujuvvahend. Mootoriga ujuvvahendiga sõitmine on lubatud ainult Poruni ja Narva jõe sihtkaitsevööndis ning Gluboki ja Punamäe piiranguvööndis. Nendesse vöönditesse jääb Poruni jõe alamjooks, mida kalurid saavad vajadusel kasutada kalastamiseks. Selles piirkonnas ei ole registreeritud kaitsealuseid liike, keda mootori tekitatud müra ja lainetus võiks häirida. Ujuvvahendiga sõitmine kogu kaitsealal on lubatud järelevalve- ja päästetöödel, piirivalvetöödel, kaitseala valitsemise ja kaitse korraldamisega seotud töödel ning kaitseala valitseja nõusolekul teostataval teadustegevusel.

Kaitsealal on lubatud kalapüük, välja arvatud Puhatu soo sihtkaitsevööndis kalakotka ja must-toonekure pesitsusajal 15. märtsist 31. augustini, Üla-Poruni ja Putki tee sihtkaitsevööndis metsise mängu- ja pesitsusajal 1. veebruarist 30. juunini, Lutsina sihtkaitsevööndis kaljukotka ja kalakotka pesitsusajal 15. veebruarist 31. augustini, Sõja tee sihtkaitsevööndis kalakotka pesitsusajal ja metsise mängu- ja pesitsusajal 1. veebruarist 31. augustini ning Puhatu järve ja Laukasoo sihtkaitsevööndis kahlajate pesitsusajal 15. aprillist 30. juunini. Kalapüügieeskirjast ja kaitseala liikumispiirangutest kinni pidades kalastamine kaitseväärtusi ei kahjusta.

Linnujaht on keelatud aasta läbi kogu kaitsealal. Muu jahipidamine on sihtkaitsevööndis lubatud 1. septembrist kuni 31. jaanuarini ning piiranguvööndis aastaringi. Jahipidamisele on seatud piirangud, et tagada kaitseala kaitse-eesmärkideks olevate linnuliikide minimaalne häirimine pesitsus- ja poegade kasvatamise ajal. Ajaline piirang, mis lubab jahipidamist sihtkaitsevööndis 1. septembrist kuni 31. jaanuarini, on kehtestatud selleks, et tagada kalakotka, kaljukotka, merikotka, must-toonekure ja kahlajate häiringuvaba pesitsemine ja poegade eest hoolitsemine ning häiringuvaba metsise mängu- ja pesitsusaeg. Häiring peletab vanalinnud pesitsuspaigast eemale, mistõttu võivad hukkuda nii veel koorumata pesakonnad munade alajahtumise tõttu kui ka noorlinnud. Samuti suureneb järelevalveta jäetud munade ja poegade röövkiskluse ohvriks langemine. Puhatu sihtkaitsevööndi ala on tervenisti oluliseks elupaigaks kaitsealustele ja häirimistundlikele linnuliikidel. Arvestada tuleb, et ala suuruse tõttu on häirimistundlike liikide kõikide pesitsus- ja mängupaikade täpse asukoha iga-aastane kindlaks tegemine raskendatud. Häirimistundlikud liigid (kotkad, metsis) muudavad aastate lõikes sageli sobiva elupaiga piires pesitsus- ja mängupaika, mis läbi on neil võimalik vähendada röövkiskluse mõju. 2016. aasta seirel leiti kaitseala sihtkaitsevöönditest neli uut kalakotka pesapaika varasemalt teadaolevatel pesitsusterritooriumitelt, neist vähemalt kaks värskelt rajatud. Leitud kalakotka pesapaigad on arvatavasti varem teadaolevate kalakotkaste omad, kes eri aastatel kasutavad eri pesasid. 2016. aasta metsises seirel leiti kaitseala sihtkaitsevöönditest ka kuus uut metsise mängupaika lisaks seni teadaolevatele. Lisaks nähti 2016. a soolinnustiku seirel sihtkaitsevööndis Eestis väga haruldast madukotkast, kuid pesitsuspaika ei õnnestunud kindlaks määrata. Jahipidamine on oluliselt intensiivsem häiring kui inimeste viibimine kaitsealal (nt marjade korjamisel või matkamisel). Seetõttu on ajaline piirang seatud kogu sihtkaitsevööndi alale, et vältida väljaspool jahipiiranguga sihtkaitsevööndi alalt tuleva jahipidamisega kaasneva häiringu (püssipaugud, jahikoerad) jõudmist kaitsealuste liikide mängu- ja pesitsuspaikadesse. Jahipidamine sihtkaitsevööndis väljaspool kalakotka,

kaljukotka, merikotka, must-toonekure ja kahvajate pesitsusaega ning metsise mängu- ja pesitsusaega ei kahjusta kaitseala kaitse-eesmärkide saavutamist. Jahiga seotud ajaline piirang tuleneb looduskaitseseaduses ning kaljukotka, kalakotka, merikotka, must-toonekure ja metsise tegevuskavades sätestatud liikumispiirangutest.

Kaitseala piiranguvööndi metsad on tugevalt majandatud ning kaitsealuste häirimistundlike liikide pesitsus- ja mägupaikade liikumine nendesse on vähem tõenäoline. Seetõttu ei piirata kaitseala piiranguvööndis jahipidamise aega ning see on lubatud aastaringi. Ajalise piiranguta jahipidamise lubamine (välja arvatud linnujaht, mis on aasta ringi keelatud) piiranguvööndis võimaldab terve jahiperioodi vältel küttida piiranguvööndis näiteks metssiga ja metskitse, kelle küttimisperioodi pikkus sihtkaitsevööndis kehtestatud ajalise piirangu korral kujuneks lühemaks jahieeskirjas kehtestatud. Mõlemad ulukid eelistavad elupaigana pigem metsakooslusi ning lagerabasse satuvad harva. Sihtkaitsevööndisse on arvatud peamiselt sookooslused (sh lagerabad), samal ajal kui piiranguvööndisse on arvatud peamiselt metsakooslused. Seetõttu ei vähenda sihtkaitsevööndis jahipidamisele kehtestatud ajaline piirang olulisel määral võimalust küttida metssiga ja metskitse, sest nende elupaigad jäävad pigem piiranguvööndi metsakooslustesse.

Kaitsealal on keelatud linnujaht, et tagada kaitseala kaitse-eesmärgiks olevate liikide soodne seisund ja säilimine. Puhatu looduskaitseala märgalad on rahvusvahelise tähtsusega linnuliikide elupaigaks ning läbirändajate peatuspaigaks, kus linnud puhkavad ja toituvad, et rännet hiljem jätkata. Jahiga kaasnev häiring suurendab puhkavate ja toituvate lindude stressi ja energiakulu ega võimalda peatuspaikades piisavalt kosuda. See suurendab rände ebaõnnestumise riski ning võib nurjata pesitsuse linnu nõrkuse tõttu. Jahipidamisega kaasneva häiringu tõttu ei suudaks linnud pikast rändest taastuda, mistõttu langeb lindude sigimisedukus ning seeläbi nende arvukus ja ellujäävus rändel. Osa kaitseala kaitse-eesmärgiks nimetatud linnuliikidest on Eesti oludes küll tavalised läbirändajad, kuid väga harvad pesitsejad. Madalsoode ja rabade linnustiku riiklikul seirel ei kohatud 2006. aastal enam varem kaitsealal pesitsenud järvekauri, laululuuke ega jahilulukite loendisse kantud viupartit. Aruande järgi võib nende pesitsejate kadumine olla põhjustatud otsesest häirimisest, sest seirealalt Puhatu järve äärest leiti rohkelt padrunikestasid.

2.5.3. Tegevuste kooskõlastamine kaitseala valitsejaga

Tegevused, mis on keelatud, kui selleks ei ole kaitseala valitseja nõusolekut, on määratud vastavalt looduskaitseseaduse § 14 lõikele 1. Kaitseala valitseja nõusolekuta on kaitsealal keelatud muuta katastriüksuse kõlvikute piire ja sihtotstarvet, koostada maakorralduskava ja teha maakorraldustoiminguid, kehtestada detail- ja üldplaneeringut, lubada ehitada ehitusteatise kohustusega või ehitusloakohustuslikku ehitist, sealhulgas lubada püstitada või laiendada lautrit või paadisilda, anda projekteerimistingimusi ja ehitusluba ning rajada uut veekogu, mille pindala on suurem kui viis ruutmeetrit, kui selleks ei ole vaja vee erikasutusluba, ehitusluba ega esitada ehitusteatist ning lisasöötta jahilulukeid.

Kaitseala valitseja ei kooskõlasta tegevust, mis kaitse-eeskirja kohaselt vajab kaitseala valitseja nõusolekut, kui see võib kahjustada kaitseala kaitse-eesmärkide saavutamist või kaitseala seisundit. Kui tegevust ei ole kaitseala valitsejaga kooskõlastatud või tegevuses ei ole arvestatud kaitseala valitseja kirjalikult seatud tingimusi, mille täitmisel tegevus ei kahjusta kaitseala kaitse-eesmärgi saavutamist või kaitseala seisundit, ei teki isikul, kelle huvides nimetatud tegevus on, vastavalt haldusmenetluse seadusele õiguspärast ootust sellise tegevuse

õiguspärasuse osas.

Praktikas on tingimuste esitamine kõige enam kasutatav võtte, millega välditakse kaitsealadel majandustegevuse kahjustavat mõju. Enamasti ei keelata tegevust, mis on kaitse-eeskirjas lubatud kaitseala valitseja nõusolekul, vaid püütakse kaalutusõiguse kaudu leida lahendusi, kus tegevus loodusväärtusi ei kahjusta, ühitades looduskaitse ja arendushuvid.

2.5.4. Sihtkaitsevöönd

2.5.4.1. Sihtkaitsevööndi eesmärgid

Sihtkaitsevöönd on kaitseala osa seal väljakujunenud või kujundatavate loodusväärtuste säilitamiseks. Kaitsealal on üheksateist sihtkaitsevööndit: Agusalu, Gorodenka, Gorodenka oja, Kuningaküla, Laukasoo, Liguski, Lutsina, Narva jõe, Nestiku, Permisküla, Poruni, Puhatu, Puhatu soo, Puhatu järve, Puhatu oja, Putki tee, Sõja tee, Uusnova ja Üla-Poruni.

Agusalu, Kuningaküla, Liguski, Puhatu järve ja Puhatu soo sihtkaitsevööndi kaitse-eesmärk on koosluste looduslikkuse taastamine ning seejärel ökosüsteemide arengu tagamine üksnes loodusliku protsessina, elustiku mitmekesisuse ja maastikuilme säilimine ning kaitsealuste liikide ja nende elupaikade kaitse.

Gorodenka, Gorodenka oja, Laukasoo, Lutsina, Narva jõe, Nestiku, Permisküla, Poruni, Puhatu, Puhatu oja, Putki tee, Sõja tee, Uusnova, Üla-Poruni sihtkaitsevööndi kaitse-eesmärk on koosluste tüüpide säilitamine või taastamine, neile omase liigilise ja vanuselise struktuuri hoidmine, elustiku mitmekesisuse ja maastikuilme säilitamine ning kaitsealuste liikide ja nende elupaikade kaitse.

Agusalu sihtkaitsevööndis kaitstakse väärtuslikke soo- ja metsakooslusi ning kaitsealuseid linnuliike ja nende elupaiku. Suurema osa vööndist katavad rabad (7110*) ning siirde- ja õõtsiksood (7140), sooelupaikade esinduslikkus jääb vahemikku A–C (väga esinduslik kuni arvestatav esinduslikkus). Vähesel määral esineb siirdesoo- ja rabametsi (91D0*). Laugastega rabad on elupaigaks kahlajatele ning koondumis- ja puhkepaigaks rändlindudele. Kooslused on potentsiaalseks elupaigaks ka kalakotkale, metsisele ja tedrele. Kaitseala valitseja nõusolekul on lubatud taastada sookoosluste looduslikku veerežiimi, teha koosluste kujundustöid (eelkõige lageraba puistu hõrendamist) ning teha kaitsealuste liikide elutingimuste säilitamiseks ja parandamiseks vajalikke tegevusi.

Kuningaküla sihtkaitsevööndis kaitstakse väärtuslikke sookooslusi. Suurema osa vööndist katavad rabad (7110*), mis on elupaigaks metsisele ja tedrele. Vähesel määral leidub siirde- ja õõtsiksood (7140), mis on elupaigaks kahlajatele. Kaitseala valitseja nõusolekul on lubatud taastada sookoosluste looduslikku veerežiimi, teha koosluste kujundustöid (eelkõige metsisele sobilike elupaikade kujundamist) ning kaitsealuste liikide elutingimuste säilitamiseks ja parandamiseks vajalikke tegevusi.

Laukasoo sihtkaitsevööndi peamine eesmärk on kaitsta kahlajate pesitsus- ja elupaiku ning rändlindude koondumis- ja peatuspaiku. Samuti kaitstakse väärtuslikke soo-, niidu- ja metsakooslusi. Vööndisse jäävad arvukad veekogud ja erinevalt kaitseala põhjapoolsetest sookooslustest vähem puistunud lagedamad rabaalad on oluliseks elupaigaks kahlajatele. Seetõttu on kehtestatud liikumiskiirang 15. aprillist kuni 30. juunini, et tagada kahlajatele häiringuvaba pesitsusperiood. Suure osa vööndist katavad sooelupaigatüübid rabad (7110*) ja siirde- ja õõtsiksood (7140). Metsakooslustest on enim siirdesoo- ja rabametsi (91D0*), vähesel

määral ka soostuvaid- ja soo-lehtmetsi (9080*) ning kriivadel kasvavad metsastunud luited (2180*). Kriivade hõredama puistuga osades leidub väga väikesel määral kuivasid nõmmesid (4030). Kaitseala valitseja nõusolekul on lubatud taastada koosluste looduslikku veerežiimi, teha koosluste kujundustöid (eelkõige lageraba puistumise korral rabamändide väljaraiumist ja raietöid nõmme kinnikasvamise vältimiseks) ning kaitsealuste liikide elutingimuste säilitamiseks ja parandamiseks vajalikke tegevusi.

Liguski sihtkaitsevööndis kaitstakse kaitsealuseid linnuliike, sh rabapüü, kahlajaid, sookurge, tetre ja metsist ning nende elupaiku. Samuti kaitstakse väärtuslikke soo- ja metsakooslusi. Vööndis on ulatuslikult levinud siirde- ja õõtsiksood ning rabad (7110*). Metsakooslustest on peamiselt levinud siirdesoo- ja rabametsad (91D0*). Vööndis on küllaltki palju tugeva inimõjuga loodusdirektiivi elupaigatüüpidesse klassifitseerumata metsakooslusi, mille väärtust on vähendanud varasemad raied ning kuivenduse ja aluselise õhusaaste mõju. Seetõttu on vööndi kaitsekord seatud sellisel, et kaitseala valitseja nõusolekul on lubatud taastada koosluste looduslikku veerežiimi, teha koosluste kujundustöid (eelkõige lageraba puistumise korral rabamändide väljaraiumist ja metsisele sobilike elupaikade kujundamist) ning kaitsealuste liikide elutingimuste säilitamiseks ja parandamiseks vajalikke tegevusi.

Puhatu sihtkaitsevööndi peamine kaitse-eesmärk on kaitsta kalakotka, rabapüü, kahlajate ja kanakulli pesitsus- ja elupaiku ning rändlindudele sobilikke peatuspaiku. Samuti kaitstakse vööndis väärtuslikke magevee-, soo-, niidu- ja metsakooslusi.

Puhatu sihtkaitsevöönd on kaetud suuremas osas loodusdirektiivi elupaiga loodusliku rabaga (7110*), vähem on vööndis levinud siirde- ja õõtsiksood (7140). Väärtuslikumad rabakooslused jäävad vööndi lõunapoolsesse osasse, kuhu kaitseala põhjapiiril oleva kaevanduse kuivendav mõju ulatub vähem. Samuti on raba servaalad vööndi põhjaosas kraavitatud ja looduslikku veerežiimi sellega rikutud. Lisaks kuivenduse mõjule on nii rabade kui ka siirde- ja õõtsiksoode esinduslikkuse hinnanguid langetanud pikaajalise aluselise õhusaaste mõju Kirde-Eesti tööstuspiirkondadest, mistõttu on sookooslused hakanud puistuma. Vööndi läänepoolne osa piirneb Puhatu ojaga, mis õgvendamata lõikudes kuulub elupaigatüüpi jõed ja ojad (3260), põhjaosas läbib vööndit tugevasti muudetud Mustaladva oja ehk Putki peakraav. Metsaelupaikadest on levinuimad siirdesoo- ja rabametsad (91D0*). Puhatu ojaga piirneval alal levivad vanad loodumetsad (9110*) ning soostuvad- ja soo-lehtmetsad (9080*) Oja kallastel esineb Eestis haruldasi lammi-lodumetsi (91E0*). Puhatu oja ümbruses levib väikesel pinnal niidu elupaigatüüp niiskuslembesed kõrgrohustud (6430).

Vööndi põhjapoolsesse osasse jääb kaks kalakotka pesitsuspiirkonda. Liikumispiirangu kehtestamine pole seal otstarbekas, sest ala on raskesti ligipääsetav ega jää inimeste tavapärase liikumisteede piirkonda. Seetõttu on inimeste sattumine kalakotka pesitsuspiirkonda vähetõenäoline. Tegemist on ulatusliku soolaga ja pesitsuspiirkondades puuduvad looduses selgelt eristatavad objektid optimaalse suurusega liikumispiiranguga kaitsetsooni moodustamiseks pesitsuspaikade ümber. Lisaks võib keset soola ümber pesapuu püstitatud liikumispiirangust teavitav tähistus juhatada juhuslikud külastajad uudishimust pesapaika. Vööndi lageraba kooslused on peamiseks elupaigaks rabapüüle ning kahlajatele. Puistumise tõttu on elupaiga suhtes nõudlike kahlajate arvukus hakanud viimastel aastakümnetel vähenema. Vööndi põhjaosas ei kohatud 2006. aasta seirel enam rüüta, väike-koovitajat, mudatildrit ega heletildrit. Vööndisse jäävad avaveekogud on tähtsaks peatumis- ja koondumispaiaks rändlindudele, vööndi kirdeosa on peamine sookurgede koondumispai kaitsealal. Puhatu oja kaldal kasvavad okaspuuenamusega vanad loodumetsad on elupaigaks kaitsealusele kanakullile ja laanepüüle. Kaitseala valitseja nõusolekul on lubatud taastada

koosluste looduslikku veerežiimi, teha koosluste kujundustöid (eelkõige lageraba puistumise korral rabamändide väljaraiumist) ning kaitsealuste liikide elutingimuste säilitamiseks ja parandamiseks vajalikke tegevusi (näiteks tehispesa paigaldamist kalakotkale).

Puhatu järve sihtkaitsevööndi peamine kaitse-eesmärk on kahlejate ja rabapüü pesitsus- ja elupaikade kaitse ning rändlindude peatus- ja koondumispaike kaitse. Samuti kaitstakse vööndis väärtuslikke magevee-, soo- ja metsaelupaikasid. Vööndisse on arvatud kaitseala järvede- ja laugasterohke osa Mustaladva soost, mis on peamiseks koondumispaiaks kaitsealal pesitsevatele kahlejatele ning kaitsealal peatuvatele rändlindudele. Vööndis on kehtestatud liikumispirang 15. aprillist kuni 30. juunini, et tagada kahlejatele häiringuvaba pesitsusperiood. Vööndisse jääb suurem osa kaitsealal leiduvatest huumustoitelistest järvedest ja järvikutest (3160). Suurimad järved on Puhatu, Pahasenja, Viinamardi, Puhatu-Martiska ja Korponi järv, nende esinduslikkus on B (esinduslik). Teistest elupaigatüüpidest on enim levinud rabad (7110*) ning siirde- ja õõtsiksoid (7140) esinduslikkusega A–C (väga esinduslik kuni arvestatav esinduslikkus). Nii rabade kui ka siirde- ja õõtsiksoode esinduslikkuse hinnanguid on langetanud mõningane kraavitus. Lisaks on sookooslustele mõjunud halvasti pikaajaline aluseline õhusaaste Kirde-Eesti tööstuspiirkondadest. Metsakooslustest esineb vööndis siirdesoo- ja rabametsi (91D0*), ka metsade esinduslikkust on langetanud kuivenduse ja õhusaaste mõju. Puhatu järve sihtkaitsevööndi lageraba kooslused koos järvede ja laugastega on elupaigaks elupaiga suhtes nõudlikele kahlejatele nagu rüüdale, mustsaba-viglele, mudatildrile ja heletildrile, kes varem pesitsesid ka kaitseala põhjapoolses osas. Suuremad järved ja rabalaukad on sobilikud peatuspaigad rändlindude, kellele on oluline tagada rahulik ja häiringuvaba puhke- ja toitumisperiood, et ränne edukalt lõpetada. Kaitseala valitseja nõusolekul on lubatud taastada koosluste looduslikku veerežiimi, teha koosluste kujundustöid (eelkõige lageraba puistumise korral rabamändide väljaraiumist) ning kaitsealuste liikide elutingimuste säilitamiseks ja parandamiseks vajalikke tegevusi.

Puhatu oja sihtkaitsevööndi kaitse-eesmärk on salu- ja laanemetsade kaitse. Vöönd hõlmab peamiselt sõnajala ja naadi kasvukohatüübi kaasikuid, mis ühtlasi vastavad Natura elupaigatüübi soostuvad ja soo-lehtmetsad (9080*) kriteeriumitele või on nendeks kujunemas. Vööndis on kaitseala valitseja nõusolekul lubatud koosluse kujundamine, kuna üksikud metsaeraldised on alles taastumas eelnevatel aegadel toimunud majandustegevusest ja saavutamas looduslikku seisundit.

Puhatu soo sihtkaitsevööndi peamine kaitse-eesmärk on kaitsta kalakotka, rabapüü, must-toonekure, kanakulli, metsise, tedre, sookure ning kahlejate pesitsus- ja elupaiku. Lisaks on vööndi eesmärk kaitsta epifüütset samblaliiki rohelist kaksikhammast ning väärtuslikke magevee-, soo- ja metsakooslusi. Sarnaselt kalakotkale on väga tundlik pesitsusaegsele häiringule ka must-toonekurg. Seetõttu on vööndis kehtestatud kalakotka ja must-toonekure häiringuvabaks pesitsemiseks liikumispirang 15. märtsist kuni 31. augustini, mis tagab samal ajal häiringuvaba pesitsusperioodi ka kahlejatele, kanakullile ja tedrele.

Puhatu soo sihtkaitsevöönd on peamiselt kaetud sookooslustega. Vööndis esinevad nii rabad (7110*) kui ka siirde- ja õõtsiksood (7140). Ulatuslikult on esindatud ka vööndi kaguosas küllaltki suures ulatuses rikutud, kuid taastumisvõimelisi rabakooslusi (7120). Suur osa vööndist on kaetud metsakooslustega, millest enim leidub vanu loodusmetsi (9010*), vähemal määral siirdesoo- ja rabametsi (91D0). Vööndi lõunapiiril voolava Poruni jõe kallastel kasvavad läbisegi vanade loodusmetsadega Eestis väga haruldased lammi-lodumetsad (91E0*) ja laialehised lammimetsad (91F0), jõgi ise kuulub elupaigatüüpi jõed ja ojad (3260). Poruni jõe vööndisse jääv ning liikumispiranguga lõik on kitsas ja veesõidukiga sõitmiseks sobimatu.

Liikumispiirangu seadmine jõele on vajalik, et tagada must-toonekurele häiringuvabade toitumispaikade esinemine.

Kaitseala valitseja nõusolekul on võõndis lubatud taastada koosluste looduslikku veerežiimi, teha koosluste kujundustöid (eelkõige lageraba puistumise korral rabamändide väljaraiumist) ning kaitsealuste liikide elutingimuste säilitamiseks ja parandamiseks vajalikke tegevusi. Koosluste kujundamine võib vajalikuks osutuda metsise ja tedre elupaikade parandamiseks ning rabapüüele ja kahlejatele sobilike elupaikade kujundamiseks. Vajaduse korral on lubatud üksikute puude väljaraiumine kalakotka pesapuu ümbert ja tehispesa paigaldamine nii kalakotka kui ka must-toonekure tarvis. Must-toonekurg toitub eelkõige vooluveekogudel, kuid atraktiivsed on ka suurvee ajal toidurohked kuivenduskraavid. Suvisel ajal põhjani kuivavad kraavid on harjumusest kraavi äärde toitu otsima läinud toonekurele tegelikult ökoloogiliseks lõksuks. Toitumiskohtade otsimiseks kulunud aeg vähendab aega headel toitumiskohtadel toitumiseks, mis poegade kõige aktiivsemal toitmisajal võib olla poegade arengule kriitilise tähtsusega. Vastavalt must-toonekure tegevuskavale võib toitumisalade degradeerumine olla madala pesitsusedukuse üks olulisimaid põhjusi. Must-toonekure toitumisalade parandamiseks võib olemasolevatesse kuivenduskraavidesse kaevata sügavamaid lohke, mis ei kuivaks põua ajal ja suurendaksid seeläbi vee-elustiku elupaikade mitmekesisust.

Gorodenka sihtkaitsevööndi peamine kaitse-eesmärk on merikotka pesitsus- ja elupaiga kaitse ning väärtuslike metsakoosluste kaitse. Pesitsusaegne häiring võib merikotkale saada saatuslikuks ja pesitsemine ebaõnnestuda. Seetõttu on võõndis kehtestatud rangem kaitsekord, kus 15. veebruarist kuni 31. juulini kehtib terves võõndis liikumispiirang merikotka häirimise vältimiseks pesitsusperioodil. Suur osa võõndist on kaetud loodusdirektiivi elupaigatüüpideks mitteklassifitseeruvate kooslustega. Inventeeritud elupaikadest on võõndis levinud vanad loodusemetsad (9010*), väikese killuna ka rohunditerikkad kuusikud (9050). Kaitseala valitseja nõusolekul on lubatud koosluste loodusliku veerežiimi taastamine ning kaitsealuste liikide elutingimuste säilitamiseks ja parandamiseks vajalikud tegevused, näiteks tehispesa paigaldamine merikotkale.

Gorodenka oja sihtkaitsevööndi peamiseks kaitse-eesmärgiks on Gorodenka oja ja Gorodenka kanali sängi looduslikumaks muutmine, niidukoosluste soodsa seisundi parandamine ning elupaikade siduvuse tagamine kaitseala soomassiivide vahel. Küllaltki suur osa võõndist on kaetud rabadega (7110*). Võõndit läbivad tugevasti muudetud voolusängidega Gorodenka kanal ja Gorodenka oja, mille ümbruses levivad niiskuslembesed kõrgrohustud (6430). Niidukoosluse esinduslikkus on tugeva kuivenduse tõttu D (rahuldav). Paiguti on niidukooslused madal soo ilmelised. Metsakooslustest leidub väga vähesel määral siirdesoo- ja rabametsi (91D0*). Võõndisse jääb Gorodenka kanali ja Poruni jõe lahknemiskohale rajatud kaitsekorraldusliku rajatisena paisuregulaator. Selle kaudu suunatakse kuival aastaajal Gorodenka ojast pärit vesi Poruni jõkke, et parandada jõeliste elupaikade ja jõeäärsete haruldaste lammimetsade seisundit ning kaitstavate liikide, eelkõige vingerja elupaiga seisundit. Võõndi kaitsekord on seatud nii, et kaitseala valitseja nõusolekul on lubatud taastada koosluste looduslik veerežiim, teha koosluste kujundustöid (eelkõige vooluveekogude sängide looduslikumaks muutmist) ning kaitsealuste liikide elutingimuste säilitamiseks ja parandamiseks vajalikke tegevusi. Gorodenka oja ja kanali looduslikumaks muutmisel paraneb ka niidukoosluste seisund ning tekib juurde sobivaid elupaiku märgaladega seotud linnuliikidele.

Lutsina sihtkaitsevööndi peamine kaitse-eesmärk on kaljukotka, kalakotka ning kahlejate kaitse. Samuti kaitstakse võõndis väärtuslikke soo-, metsa- ja niiduelupaikasid. Kalakotkas

vajab pesitsemiseks eelistatult rabamassiivis kasvavat kõrgemat mäнди, kust oleks ülevaade ümbritsevale maastikule. Kalakotka suurim ohutegur on elupaiga hävimine ja häiring pesitsusperioodil. Kaljukotkas on kotkastest kõige inimpelglikum ja rajab pesa inimasustusest kilomeetrite kaugusele. Sarnaselt kalakotkale võib pesitsusaegne häiring saada saatuslikuks ka kaljukotkale ja pesitsemine ebaõnnestuda. Seetõttu on võõndis kehtestatud rangem kaitsekord, kus 15. veebruarist kuni 31. augustini kehtib terves võõndis liikumispiirang kalakotka ja kaljukotka häirimise vältimiseks pesitsusperioodil. Liikumispiirang tagab häiringuvaba pesitsuse ka kahlajatele, kes on tundlikud häiringutele 15. aprillist kuni 30. juunini. Enamik võõndist on kaetud rabaga (7110*), väikeste kildudena esinevad ka siirde- ja õõtsiksood (7140). Metsadest leidub siirdesoo- ja rabametsi (91D0*). Võõndis on esindatud niiskuslembesed kõrgrohustud (6430) esinduslikkusega D (rahuldav), mis on Gorodenka kanali ümbruses leviva koosluse jätkuks. Kaitseala valitseja nõusolekul on lubatud taastada koosluste looduslikku veerežiimi, teha koosluste kujundustöid ning kaitsealuste liikide elutingimuste säilitamiseks ja parandamiseks vajalikke tegevusi. Eelkõige võib olla vajalik muuta Gorodenka kanali ja Gorodenka oja voolusäangi looduslikumaks, mis avaldaks soodsat mõju ka ümberkaudsetele niidukooslustele. Parema esinduslikkuse korral pakuvad niidud soodsaid elupaigatingimusi paljudele märgaladega seotud linnuliikidele.

Narva jõe sihtkaitsevõõndis kaitstakse vingerjat, palu-karukella ja ida-võsalille ning nende elupaiku. Võõndis ei ole loodusdirektiivi elupaigatüüpe määratud, kuid peamiselt on levinud metsakooslused. Ida-võsalill kasvab Gorodenka külast piki Narva jõe vasakkallast Poruni jõe suudmesse viiva metsatee ääres, kus esineb vanu sõjakaevikuid. Samal alal kasvab II kategooria kaitsealune liik kummeli-võtmehein. Ida-võsalill vajab mõõdukalt inimhäiringut ning mulla paljandumine kaevikutel ja liikumine kasvukohta läbival jalgrajal soodustab liigi levimist. Samas võib liiga intensiivne inimhäiring elupaiga hävitada. Jalgraja laiendamine või pindamine ja massiüritustega kaasnev tugev tallamine kahjustab ida-võsalille isendeid ning muudab pinnase liiga tihedaks ja liigile sobimatuks. Narva jõe vesikonda on hiljuti ilmunud uus võõrliik, kaugida unimudil (*Perccottus glehni*), mis võib halvendada vingerja seisundit. Seetõttu võib olla vajalik võõrliigi tõrjumine Poruni jõest. Võõndis võib olla vajalik koprapaisude eemaldamine ning kobraste arvukuse reguleerimine, sest üleujutused võivad seada ohtu kaitsealuste ida-võsalille ja palu-karukella kasvukohad. Lisaks võivad koprapaisud takistada kaitsealuse vingerja liikumist (Loodushoiu Ühing Lutra, 2010). Kaitseala valitseja nõusolekul on lubatud taastada koosluste looduslikku veerežiimi, teha koosluste kujundustöid (eelkõige vingerjale sobilike elupaikade kujundamiseks) ning kaitsealuste liikide elutingimuste säilitamiseks ja parandamiseks vajalikke tegevusi.

Nestiku sihtkaitsevõõndi peamine kaitse-eesmärk on kaitsealuse soontaimelise nestiku ja tema elupaikade kaitse, samuti väärtuslike metsakoosluste taastamine ja kaitse. Loodusdirektiivi elupaigad moodustavad küllaltki suure osa võõndist. Enim on levinud vanad loodusemetsad (9010*), vähem leidub laialehiseid metsi (9020*). Võõndi põhjapiiril voolava Poruni jõe kallastel kasvavad kaasneva elupaigatüübina vanades loodusemetsades Eestis väga haruldased lammi-lodumetsad (91E0*) ja laialehised lammimetsad (91F0). Metsakoosluste esinduslikkuse hinnanguid on vähendanud tugeva kraavitusega kaasnev kuivendus. Laialehisele nestikule sobivad pigem niiskemad metsad, seetõttu on võõndis kaitseala valitseja nõusolekul lubatud koosluste loodusliku veerežiimi taastamine ning kaitsealuste liikide elutingimuste säilitamiseks ja parandamiseks vajalikke tegevusi.

Permisküla sihtkaitsevõõndis kaitstakse väärtuslikke elupaiku. Peamiselt on võõndis levinud rabad (7110*), millele lisanduvad vähemal määral siirde- ja õõtsiksood (7140). Metsakooslustest on enim levinud siirdesoo- ja rabametsad (91D0*) lisaks leidub ka soostuvaid ja soo-lehtmetsi (9080*) ning vanu loodusemetsi (9010*). Võõndisse jäävatel kriivadel kasvavad

metsastunud luidete elupaigatüüpi (2180) kuuluvad metsad esinduslikkusega C (arvestatav esinduslikkus), väga väikese killuna leidub niiskuslembeseid kõrgrohustuid (6430), kuid nende esinduslikkus on D (rahuldav). Võõndis on mõningal määral tugeva inim mõjuga ja loodusdirektiivi elupaigatüüpidesse klassifitseerumata metsakooslusi, mille väärtust on vähendanud varasemad raied ning kuivenduse ja aluselise õhusaaste mõju. Metsakoosluste seisundi parandamiseks on kaitseala valitseja nõusolekul lubatud taastada koosluste veerežiimi ja teha koosluste kujundustöid.

Poruni sihtkaitsevööndis kaitstakse kaitsealuseid linnuliike, sh metsist, ja kaitsealust kalaliiki vingerjat ning nende liikide elupaiku, must-toonekure toitumispaiku ning väärtuslikke metsa- ja mageveekooslusi. Lisaks kaitstakse Poruni jõe kallastel esinevaid devoni Leivu taseme liivakivipaljandeid. Võõndit läbib Poruni jõgi, mis kuulub osaliselt elupaigatüüpi jõed ja ojad (3260). Jõe kallastel on inventeeritud vanad loodusemetsad (9010*). Väga väärtuslikud on Poruni jõe kallastel vanades loodusemetsades kaasneva elupaigatüübina kasvavad Eestis väga haruldased lammi-lodumetsad (91E0*) ja laialehised lammimetsad (91F0). Kooslusi on mõjutanud loodusliku veerežiimi rikkumine, mis on langetanud metsakoosluste esinduslikkust. Poruni jõgi on oluline toitumispaik must-toonekurele. Liigile on tähtis, et pesapaiga ümbruses (kuni 20 km) oleks tagatud sobiva sügavusega veekogude esinemine aasta läbi. Narva jõe vesikonda ilmus hiljuti uus võõrliik, kaugida unimudil (*Perccottus glehni*), mis võib halvendada vingerja seisundit. Seetõttu võib olla vajalik võõrliigi tõrjumine Poruni jõest. Kaitseala valitseja nõusolekul on lubatud taastada koosluste looduslikku veerežiimi, teha koosluste ning kaitsealuste liikide elutingimuste säilitamiseks ja parandamiseks vajalikke tegevusi.

Putki tee sihtkaitsevööndi kaitse-eesmärk on kaitsealuste linnuliikide, sh metsise mängu- ja pesitsuspaikade ning rabapüü elupaikade taastamine ja kaitse. Samuti kaitstakse võõndis väärtuslikke metsa- ja sookooslusi, sh salu, laane ja sooviku kasvukohatüübi metsi. Võõndis on metsise häiringuvabaks mängu- ja pesitsusperioodiks kehtestatud liikumiskiirang 1. veebruarist kuni 30. juunini. Inventeeritud elupaikadest moodustavad suurema osa rabad (7110*) ning siirde- ja õõtsiksood (7140). Metsakooslustest on vähesel määral esindatud vanad loodusemetsad (9010*) ja soostuvad ja soo-lehtmetsad (9080*). Võõndi idaosas asuv Luguki peakraav on hooldamata ja kujunemas taas loodusliku ilmega ojaks ning selle kallastel kasvavad haruldased lammi-lodumetsad (91E0*). Suure osa moodustavad võõndist seni loodusdirektiivi elupaigatüübina klassifitseerimata siirdesoo- ja rabametsa kooslused, mis on sobilikud metsise mängu- ja elupaigaks. Putki tee sihtkaitsevöönd on osaliselt kraavitatud ala ja kooslused on mõjutatud ka aluselisest õhusaastest. Seetõttu on võõndi kaitsekord seatud selliselt, et kaitseala valitseja nõusolekul on lubatud taastada koosluste looduslikku veerežiimi, teha koosluste kujundustöid (eelkõige metsisele sobilike koosluste kujundamiseks) ning kaitsealuste liikide elutingimuste säilitamiseks ja parandamiseks vajalikke tegevusi. Metsise elupaigas võib osutada vajalikuks elupaigale sobiva metsastruktuuri säilitamine puistu teise rinde, alusmetsa ja järelkasvu harvendamise teel.

Sõja tee sihtkaitsevööndi peamine kaitse-eesmärk on kaitsealuste linnuliikide, sh metsise ja kalakotka ning nende elupaiga koosluste taastamine ja kaitse. Lisaks kaitstakse võõndis väärtuslikke ranniku-, metsa- ja sookooslusi. Võõndisse on hõlmatud metsiste mängualale jäävad väärtuslikud metsa- ja sookooslused ning kalakotka pesitsusala. Liikumiskiirang kehtib võõndis 1. veebruarist kuni 31. augustini, tagades häiringuvaba perioodi nii metsise mängu- ja pesitsusaja kui ka kalakotka pesitsusaja jaoks. Peamiselt on võõndis levinud metsakooslused. Enim on levinud siirdesoo- ja rabametsad (91D0*) ning soostuvad ja soolehtmetsad (9080*), vähesel määral leidub vanu loodusemetsi (9010*). Väikeses ulatuses on esindatud kriivadel kasvav metsastunud luidete elupaigatüüp (2180*). Lisaks metsadele esineb võõndis küllaltki

suures ulatuses rabasid (7110*) ning siirde- ja õõtsikoid (7140). Permisküla peakraavi ümbruses on väikeste kildudena levinud niiskuslembesed kõrgrohustud (6430) ning liigirikkad madalsood (7230). Koosluste esinduslikkuse hinnanguid on langetanud kraavituse kuivendav mõju ning aluselise õhusaaste sissekanne. Seetõttu on vööndi kaitsekord seatud selliselt, et kaitseala valitseja nõusolekul on lubatud taastada koosluste looduslikku veerežiimi, teha koosluste kujundustöid (eelkõige metsisele sobilike koosluste kujundamiseks) ning kaitsealuste liikide elutingimuste säilitamiseks ja parandamiseks vajalikke tegevusi. Loodusliku veerežiimi taastamine parandab nii niidukoosluse kui ka madalsoo seisundit. Metsise elupaigas võib osutada vajalikuks elupaigale sobiva metsastruktuuri säilitamine puistu teise rinde, alusmetsa ja järelkasvu harvendamise teel.

Uusnova sihtkaitsevööndi kaitse-eesmärk on väärtuslike metsa- ja sooelupaikade kaitse. Suure osa alast katavad vanad loodusemetsad (9010*), kuid vööndi kirdeosas leidub väikesel pindalal ka siirde- ja õõtsikoid (7140). Vööndi kooslusi on rikkunud kuivendus ja aluseline õhusaaste. Seetõttu on vööndi kaitsekord seatud selliselt, et kaitseala valitseja nõusolekul on lubatud taastada koosluste looduslikku veerežiimi ja teha koosluste kujundustöid.

Üla-Poruni sihtkaitsevööndi peamine kaitse-eesmärk on metsise mängu- ja pesitsuspaikade ning rabakoosluste taastamine ja kaitse. Lisaks kaitstakse väärtuslikke metsakooslusi. Vööndis on metsise häiringuvabaks mängu- ja pesitsusperioodiks kehtestatud liikumispiirang 1. veebruarist kuni 30. juunini. Vööndis on levinud rabakooslused (7110*), väikese killuna leidub vanu loodusemetsi (9010*). Poruni jõe ülemjooksu ümbruses on esindatud niiduelupaigatüüp niiskuslembesed kõrgrohustud (6430), kuid selle esinduslikkus on madal. Küllaltki suure osa moodustavad vööndist seni loodusdirektiivi elupaigatüübina määratlemata metsakooslused, mis on sobilikud metsise mängu- ja pesitsuspaigaks. Üla-Poruni sihtkaitsevööndist algava Poruni jõe veerežiimi on osaliselt taastatud paisuregulaatori rajamisega Gorodenka kanali ja Poruni jõe lahknemiskohale. Vööndis võib olla vajalik koprapaisude eemaldamine ja kobraste arvukuse reguleerimine, sest üleujutused võivad seada ohtu lammimetsade seisundi säilitamise. Haruldased lammimetsad on tundlikud koprapaisudest põhjustatud püsivalt kõrge veetaseme suhtes, mis viib puude hukkumiseni ja elupaiga hävimiseni. Vööndi koosluste esinduslikkuse hinnanguid on langetanud kraavituse kuivendav mõju ja aluselise õhusaaste sissekanne. Seetõttu on vööndi kaitsekord seatud selliselt, et kaitseala valitseja nõusolekul on lubatud taastada koosluste looduslikku veerežiimi, teha koosluste kujundustöid (eelkõige metsisele sobilike koosluste kujundamiseks) ning kaitsealuste liikide elutingimuste säilitamiseks ja parandamiseks vajalikke tegevusi. Metsise elupaigas võib osutada vajalikuks elupaigale sobiva metsastruktuuri säilitamine puistu teise rinde, alusmetsa ja järelkasvu harvendamise teel.

2.5.4.2. Lubatud tegevused sihtkaitsevööndis

Sihtkaitsevööndis on lubatud kuni kümne osalejaga rahvaürituse korraldamine kohas, mis on selleks ettevalmistamata ja kaitseala valitseja nõusolekul tähistamata ning kuni 50 osalejaga rahvaürituse korraldamine kohas, mis on kaitseala valitseja nõusolekul selleks ettevalmistatud ja tähistatud. Ettevalmistamata ja kaitseala valitseja nõusolekul tähistamata kohas rohkem kui kümne osalejaga ning kaitseala valitseja nõusolekul selleks ettevalmistatud ja tähistatud kohas rohkem kui 50 osalejaga rahvaürituse korraldamine on lubatud üksnes kaitseala valitseja nõusolekul. Selline regulatsioon on vajalik, et kaitseala valitseja saaks seada tingimusi ürituste toimumisele nii, et see ei kahjustaks ala kaitseväärtusi. Seega on kavandatud piisav paindlikkus mitmesuguste ürituste võimaldamiseks juhul, kui need ei ohusta loodusväärtusi. Sihtkaitsevööndid on ette nähtud looduslike liikide ja elupaikade kaitseks ning looduslike

koosluste säilitamiseks, mistõttu võib külastajate massiline viibimine kahjustada võõndite kaitse-eesmärgi saavutamist. Enamasti asuvad sihtkaitsevööndis tallamisõrnad kooslused (rabad, soostunud metsad) ning need on inimpelglike kaitsealuste liikide (röövlinnud, metsis, must-toonekurg, kahlajad jt) elupaigad. Selleks, et tagada koosluste ja kaitsealuste liikide ning nende elupaikade soodne seisund, tuleb piirata rahvaürituse osalejate arvu ning suunata üritus kohta, kus selle mõju kooslustele oleks minimaalne.

Kaitseala valitseja nõusolekul on sihtkaitsevööndis lubatud koosluse kujundamine ja loodusliku veerežiimi taastamine vastavalt kaitse-eesmärgile. Loetletud tegevused on looduskaitseaduse § 30 lõikes 4 kirjas tegevustena, mida sihtkaitsevööndis võib kaitse-eeskirjaga lubada, kui need on vajalikud kaitstava loodusobjekti säilimiseks.

Kogu kaitseala ulatuses on koosluste looduslikkust rikutud, sest tööstuspiirkonnaga ümbritsetud kaitseala on pikka aega olnud kraavide ja kaevanduste kuivendava ning soojuselektrijaamadest pärit CaCO_3 rikka aluselise õhusaaste mõju all. Kaitseala ulatuslikud rabakooslused on õhusaastest enim mõjutatud ökosüsteemid, kus mineraalaineterikka õhusaaste ja kuivenduse mõjul on kiirenenud rabamändide kasv ning lagerabad hakanud puistuma. Ajapikku muutuvad puistunud lagerabad sobimatuks elupaigaks nii kahlajatele kui ka rabapüüle, mis on juba vähendanud rabapüü ja paljude kahlajate arvukust. Et hoida Eestis rabadele ainuomaste haudelinnuliikide ja rabapüü elupaiku, tuleb taastada rabakoosluste looduslik veerežiim ja harvendada puurinnet. Lisaks lagerabadele on pikaajaline kuivenduse mõju rikkunud kaitseala metsakoosluste struktuuri. Sellest tingitud muutused kooslustes võivad olla üheks metsise ja tedre arvukuse pideva vähenemise peamiseks põhjuseks. Kuivenduse tõttu on toimunud soometsade hävinemine ja kvaliteedi langus ning rohke kuuse järelkasvu tõttu tihedaks muutunud metsad on sobimatud nii metsisele kui ka tedrele. Kaitsealuste liikide elupaikade säilitamiseks tuleb taastada metsade looduslik veerežiim ning koosluste kujundamisega taastada sobiv metsastruktuur puistu teise rinde, alusmetsa ja järelkasvu harvendamise teel. Kaitseala vooluveekogud on kohati inimtegevusest rikutud (Poruni jõgi, Gorodenka oja, Puhatu oja, Mustaladva oja) ning nende taastamiseks on vaja voolusänge looduslikumaks muuta.

Kaitseala valitseja nõusolekul on sihtkaitsevööndis lubatud maaparandussüsteemi eesvoolu hoiutööd. Funktsiooni säilimiseks vajalikeks töödeks eesvoolukraavides on vajalik kaitseala valitseja nõusolek, et võimaldada kaitseala valitsejal seada kooskõlastuse väljaandmisel tingimusi tööde läbiviimise aja ja viisi kohta. Tingimuste täitmine on vajalik, et loodusväärtused ei saaks kahjustada. Eesvoolude hoiutööd, milleks on vajalik kaitseala valitseja nõusolek, on nt puittaimestiku raiumine, veejuhtme sügavuse ja põhjalaiuse taastamine sette eemaldamisega, truubi ja regulaatori settest puhastamine, truubiotsakute korrastamine ja voolutakistuse eemaldamine. Kaitseala valitseja nõusolek ei ole vajalik kui eemaldatakse voolusängist voolutakistusena üksikuid esemeid, nagu langenud puud, suuremad kivid, prügi jne, samuti rohttaimede ja peenvõsa niitmiseks.

Kõikides võõndites on lubatud kaitsealuste liikide elutingimuste säilitamiseks vajalik tegevus, et vajaduse korral teha liigikaitseks vajalikke muid töid (nt tehispesade rajamine). Kaitsealuste liikide elutingimuste säilitamiseks vajalikke tegevusi lubatakse, et võimaldada looduskaitseliste tööde tegemist kaitsealuste liikide elupaikade seisundi parandamiseks.

Kaitseala valitseja nõusolekul on sihtkaitsevööndis lubatud olemasolevate rajatiste hooldustööd. Olemasolevateks hooldust vajavateks rajatisteks on matkarada, lõkkekohad, kaitseala tähised, infotahvlid ja teed. Peamised hooldustööd on teedele ja liinidele maha

kukkunud ja murdunud puude eemaldamine ning ohtlike puude raie, samuti võsa eemaldamine teede ja radade äärest. Olemasolevate rajatiste hooldustööd võimaldavad taastada matka- ja õpperajaga seotud rajatise, sõjamälestise, samuti hooldada tähiseid ja infotahvleid. Kooskõlastuse väljaandmisel saab kaitseala valitseja seada tingimusi, millega peab arvestama, et ala loodusväärtused kahjustada ei saaks. Kaitseala sihtkaitsevööndites ei ole ühtegi majapidamist ega hoonet, seega ei ole tarvidust lubada kaitse-eeskirjaga hoonete hooldustöid.

Sihtkaitsevööndis on kaitseala valitseja nõusolekul lubatud poollooduslike koosluste esinemisaladel nende ilme ja liigikoosseisu tagamiseks vajalik tegevus. Poollooduslike kooslusi esineb kaitseala sihtkaitsevööndis kokku 39,1 ha suurusel alal. Kaitsealal inventeeritud niiskuslembede kõrgrohud (6430) esinevad arvestatavas ulatuses Gorodenka oja, Laukasoo, Lutsina, Sõja tee ning Üla-Poruni sihtkaitsevööndis. Väikesel pindalal on elupaigatüüp esindatud ka Permisküla ja Puhatu sihtkaitsevööndis. Elupaigatüüp on kaitsealal olnud tugeva kuivenduse mõju all ning seetõttu madala esinduslikkusega. Niidukoosluste seisundi parandamiseks võib olla vajalik eemaldada puu- ja põõsarinne ning alustada niitmist. Need tööd lähtuvad eelkõige vajadusest saavutada niidukoosluste soodne seisund, et pakkuda väärtuslikke elupaiku kaitsealustele märgaladega seotud linnuliikidele. Elupaigatüüp kuivad nõmmed (4030) esineb Laukasoo sihtkaitsevööndis kriival. Kuivad nõmmed hakkavad ilma hoolduseta kamarduma ning lahtise liivaga laigud kaovad. Nõmmeniidu säilitamiseks võib olla vajalik puu- ja põõsarinde eemaldamine.

2.5.4.3. Vajalikud tegevused sihtkaitsevööndis

Sihtkaitsevööndis on poollooduslike koosluste esinemisaladel nende ilme ja liigikoosseisu tagamiseks vajalik niitmine ja/või loomade karjatamine ning puu- ja põõsarinde kujundamine. Puhatu looduskaitsealal esinevad sihtkaitsevööndis poollooduslikud kooslused niiskuslembede kõrgrohud (6430) ja kuivad nõmmed (4030) kokku 39,1 ha suurusel alal. Poollooduslike koosluste säilitamiseks vajaliku töö tegemist ei loeta majandustegevuseks ega ettevõtluseks. Hooldamine toimub hoolduskavade alusel ning hooldamiseks makstakse maaomanikule loodushoiutoetust.

2.5.4.4. Keelatud tegevused sihtkaitsevööndis

Sihtkaitsevööndis on arvestades kaitse-eeskirjaga sätestatud erisustega keelatud majandustegevus, loodusvarade kasutamine ning uue ehitise püstitamine, välja arvatud kaitseala valitseja nõusolekul rajatiste püstitamine kaitsealal paikneva kinnistu, kaitseala või riigikaitse tarbeks. Inimeste viibimine, välja arvatud järelevalve- ja päästetöödel, kaitseala kaitse korraldamise ja valitsemisega seotud tegevusel ning kaitseala valitseja nõusolekul teostataval teadustegevusel, on keelatud Puhatu soo sihtkaitsevööndis kalakotka ja musttoonekure pesitsusperioodil 15. märtsist 31. augustini, Üla-Poruni ja Putki tee sihtkaitsevööndis metsise mängu- ja pesitsusperioodil ning kalakotka pesitsusperioodil 1. veebruarist 30. juunini, Gorodenka sihtkaitsevööndis merikotka pesitsusperioodil 15. veebruarist 31. juulini, Lutsina sihtkaitsevööndis kaljukotka ja kalakotka pesitsusperioodil 15. veebruarist 31. augustini, Sõja tee sihtkaitsevööndis kalakotka pesitsusperioodil 1. veebruarist 31. augustini ning Puhatu järve ja Laukasoo sihtkaitsevööndis kahlanjate pesitsusperioodil 15. aprillist 30. juunini.

Vastavalt majandustegevuse seadustiku üldosa seadusele on majandustegevus iga iseseisvalt teostatav, tulu saamise eesmärgiga püsiv tegevus, mis ei ole seadusest tulenevalt keelatud. Tegevus, mille suhtes on kehtestatud teatamis- või loakohustus, loetakse samuti majandustegevuseks juhul, kui selle eesmärk ei ole tulu saamine. Seega kõik kaitse-eeskirja kaitsekorra üldpõhimõtete peatükis või sihtkaitsevööndite peatükis reguleeritud tegevused, mis

on määrusega lubatud ja mida tehakse tulu saamise eesmärgiga, ning tegevused, mis on lubatud kaitseala valitseja nõusolekul ja millega kaasneb teatamis- või loakohustus, on kaitsealal lubatud majandustegevused. Kaitse-eeskirjaga lubatakse sihtkaitsevööndis majandustegevust, mis ei kahjusta kaitseala kaitse-eesmärki või seisundit. Kaitse-eeskirjaga ei tehta looduskaitsealades sätestatud olulisi leevendusi majandustegevuse ja loodusvarade kasutamise osas, kuna need tegevused seaksid ohtu kaitseala loodusväärtuste säilimisele. Ühe majandusliku huvina võib piirkonnas pidada metsaraiete tegemist. See aga hävitaks metsaranniku- ja soolupaigad, mis on kaitsealuste liikide elupaigad, ning muudaks kooslused killustatuks.

Maavarade kaevandamine on keelatud, et tagada Puhatu looduskaitsealal kaitse-eesmärgiks olevate väärtuste soodsa seisundi säilimine. Maavarade kaevandamine karjääriviisiliselt hävitaks väärtuslikud kooslused ja kaitsealuste liikide elupaigad ning maastiku mitmekesisuse. Maavara kaevandamine allmaa-kaevanduses võib muuta jäädavalt piirkonna looduslikku veerežiimi ja seeläbi ka looduslike kooslusi, ning võimalike langatuslehtre näol väärtuslike koosluste pinnareljeefi. Puhatu on Natura loodus- ja linnuala ning Ramsari märgala. Nõukogu direktiiv (EMÜ) nr 92/43 looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitse kohta (EÜT L 206, 22.07.1992, lk 7–50) artikkel 6 järgi on liikmesriigil kohustus Natura 2000 võrgustikku kuuluval alal kehtestada kaitsemeetmed, mis tagavad alal kaitse-eesmärgiks olevate I lisa liikide ja II lisa elupaigatüüpide säilimise. Sama artikli lõike 3 järgi ei saa lubada tegevusi, mis võivad ebasoodsalt mõjutada Natura 2000 loodusala kaitse-eesmärkide saavutamist ja ala terviklikkust. Ükski läbi viidud uuring ei välista täielikult ebasoodsat mõju Puhatu soostikule. Seega igasugune pinna- ja pinnasevee režiimi muutmine, mis võiks põhjustada soostiku ökosüsteemide seisundi muutusi, on lubamatu ja ohustaks ala väärtuste säilimist. Puhatu looduskaitsealal ei ole kinnitatud aktiivseid maavaravarusid.

Kaitsealal esinevad magevee-, soo- ja metsakooslused on osa kaitse-eesmärgiks olevast metsa- ja veeökosüsteemist ning on seeläbi mõjutatud kõikidest ökosüsteemi kui tervikut moodustavatest ja omavahel tihedalt seotud teguritest. Seetõttu on koosluste kaitsel oluline tagada kõikide nende kujunemist ja funktsioneerimist mõjutavate tegurite nagu aluspõhja, pinnakatte, õhu, taimkatte, elustiku ja veerežiimi terviklik kaitse. Kaitsealal tuleb tagada soo- ja metsakoosluste ning järvede ja jõgede kaitseks vajaliku loodusliku veerežiimi säilimine, et vältida selle rikkumisest tuleneda võiv negatiivne mõju (nt soo- ja metsaelupaigatüüpide kuivendamine, järvede veetaseme muutumine ja seeläbi ka negatiivne mõju elustikule). Puhatu looduskaitsealal mõjutavad soomassiivis olevad järved otseselt soolupaikade veerežiimi, mistõttu põhjustaks järvede veetaseme langus soolupaikade (eelkõige siirde- ja õõtsiksoode) veerežiimi halvenemist. Piirkonna veerežiimi on juba oluliselt kaitseala lähiümbruses toimunud kaevandustegevuse (turvas, põlevkivi) tagajärjel rikutud. Loodusliku veerežiimi säilimiseks taastamiseks on tarvis tagada veerežiimi ühe osana mõjutava aluspõhja ja pinnakatte säilimine looduslikul kujul ning vältida igasugused põhja- ja pinnavee taseme muutmised inimtegevuse tagajärjel.

Kaitseala eesmärk on ulatusliku soomaastiku ning haruldaste liikide kaitse. Seetõttu on keelatud uute ehitiste, välja arvatud kaitseala valitseja nõusolekul tootmisotstarbeta rajatiste püstitamine kaitsealal paikneva kinnistu või kaitseala tarbeks. Näiteks saab kaitseala valitseja anda nõusoleku sõjamälestiste taastamiseks, samuti on kaitsealal vajalik püstitada infostende ja suunaviitu. Külasterajatiste rajamine on lubatud kaitseala valitseja nõusolekul, mis võimaldab leida optimaalsemaid asukohti matkaradadele ja lõkkeplatsidele kaitseala väärtusi kahjustamata. Ehitamiskeeld tagab kaitsealal esinevate loodusdirektiivi ja kaitsealuste liikide

elupaikade soodsa seisundi säilimise. Ehitamiskeeld ei lase killustada kaitsealuste liikide elupaikad, mis viiks liikide ja nende elupaikade hävimiseni.

2.5.5. Piiranguvöönd

2.5.5.1. Piiranguvööndi eesmärgid

Piiranguvöönd on kaitseala osa, mis ei kuulu sihtkaitsevööndisse. Kaitsealal on Konsutagune, Kuusiku tee, Puhatu oja, Punamäe ja Gluboki piiranguvöönd. Piiranguvööndi kaitse-eesmärk on elustiku mitmekesisuse ja maastikuilme säilitamine ning kaitsealuste liikide kaitse. Piiranguvöönd on puhervööndiks kaitsealuste liikide pesa- ja elupaikade ning metsise mängupaikade ja majandusmetsade vahel, see vähendab väljastpoolt tulevaid häiringuid ja säilitab alal soo- ja metsakooslused. Piiranguvööndisse jäävad majandatud vähemväärtuslikud metsad ja inimtegevusest tugevalt mõjutatud sookooslused. Samuti on piiranguvööndisse arvatud kaitseala läbiv liinikoridor. Piiranguvööndisse on osaliselt tzoneeritud ka suurema inimõjuga ja vähemesinduslikud kaitsealuste liikide elupaigad. Loomaliikidest jäävad piiranguvööndisse osaliselt II kaitsekategooria liikide metsise, mustsaba-vigle ja tõugja ning III kaitsekategooria liikide hingu, vingerja, harjuse, suurkoovitaja, väikekoovitaja, mudatildri, punajalg-tildri, heletildri ja sookure elupaigad. Taimeliikidest jäävad piiranguvööndisse osaliselt III kaitsekategooria liikide balti sõrmkäpa, kahelehise käokeele, karukolla, metsvareskolla ja kahkjaspunase sõrmkäpa elupaigad. Kaitsealuste liikide kaitse tagatakse piiranguvööndis isendikaitse kaudu.

2.5.5.2. Lubatud tegevused piiranguvööndis

Piiranguvööndis on lubatud majandustegevus, arvestades looduskaitseadusest ja kaitse-eeskirjast tulenevaid kitsendusi.

Lubatud on kuni 50 osalejaga rahvaürituse korraldamine selleks ettevalmistamata ja kaitseala valitseja nõusolekul tähistamata kohas. Rohkem kui 50 osalejaga rahvaürituse korraldamine selleks ettevalmistamata ja kaitseala valitseja poolt tähistamata kohas on lubatud üksnes kaitseala valitseja nõusolekul, et kaitseala valitseja saaks seada tingimusi kaitseväärtuste säilimise tagamiseks. Kaitseala valitseja nõusolekul ettevalmistatud ja tähistatud kohtades rahvaürituste korraldamist ja osalejate arvu looduskaitseaduse § 31 lg 2 punktist 11 tulenevalt kaitse-eeskirjaga ei saa piirata Rahvaürituse korraldamine piiranguvööndis ei kahjusta oluliselt olemasolevaid kooslusi, kui üritus korraldatakse nii, et arvestatakse loodusväärtuste paiknemisega ning pärast üritust ala korrastatakse. Kaitseala valitseja nõusolek rahvaürituse korraldamiseks on vajalik, et kaitseala valitseja saaks piiranguvööndis esinevate looduväärtuste, näiteks kaitsealuste liikide kaitseks tingimusi seada. Samuti on kaitseala valitsejal rohkem informatsiooni ala kaitseväärtuste kohta ning ta oskab anda soovitusi tegevuste paremaks korraldamiseks.

Piiranguvööndis on lubatud kaitseala valitseja nõusolekul rajatise püstitamise. Piiranguvööndis on suures osas tegemist metsamaa või märgalaga, kus ehitiste püstitamise piiranguga tagatakse loodusliku mitmekesisuse ja maastikuilme säilimine. Kaitsealal puuduvad sobilikud kohad hoonete püstitamiseks. Erisus rajatiste püstitamiseks võimalda eeskätt õppe- ja külastusotstarbega rajatiste rajamist, samuti põlevkivi transpordiks lintkonveieri rajamist läbi kaitseala sotsiaalmajanduslikel kaalutlustel juhul, kui see ei kahjusta kaitsealal esinevate väärtuste seisundit.

Piiranguvööndis on lubatud metsa majandamine. Looduskaitseeadus keelab piiranguvööndis uuendusraied, kui kaitse-eeskirjaga ei sätestata teisiti. Kaitsealal on kaitseala valitseja nõusolekul lubatud turberaie langi suurusega kuni 2 ha ning lageraie hall-lepikutes kuni 1 ha. Langi pindala suuruse piiramine on vajalik, et vältida intensiivset metsade majandamist ning hoida kooslustes tekkinud häiringute tase madalal. Väikeste lankidena tehtud raie sarnaneb looduslikule häiringule rohkem kui suurte lankide puhul ning metsakoosluse kui terviku taastumine toimub kiiremini. Lageraiest põhjustatud häiring on suurem kui turberaiest põhjustatud häiring. Hall-lepikute lühikese eluea tõttu ei ole otstarbekas neid turberaietega majandada, sest need ei paku kaitse-eesmärgiks olevatele liikidele tüüpilisi kasvu- ja pesitsuskohti ning hall-lepikud on kooslusele iseloomulike tingimuste muutustele vastupidavamad. Seega on väikesel pindalal hall-lepikutes lageraie lubatud. 2. septembrist 2017. a jõustunud metsa majandamise eeskirja muudatustest tulenevalt võib turberaiet teha ka kuusikutes, seetõttu kuusikutes täiendavalt lageraiet ei lubata. Turberaietest on kuusikutes, kus kuuse osakaal on suur, sobivaimaks puistu uuendamise viisiks veerraie. Vastavalt looduskaitseeaduse §-le 31 võib piiranguvööndis seada raielangi suurusele metsaseadusest erinevaid piiranguid, kui need on vajalikud koosluse või kaitsealuse liigi säilimiseks. Langi suuruse piiramine aitab kaitsealal säilitada metsakoosluste liigilist ja vanuselist mitmekesisust ning mosaiiksust. Liiga suured langid killustavad kaitsealuste liikide elupaikade ümber olevaid metsakooslusi ja puhvertsooni ning vähendavad metsamaastiku sidusust. Uuendusraie piiramisega tagatakse maastikuilme, koosluste ja liikide kaitse ning hoitakse ära liiga kiired muutused metsade vanuse struktuuris. Samuti suurendavad lageraied tuulemurru ohtu, mis omakorda võib viia kaitsealuste liikide kalakotka, merikotka, kaljukotka, kanakulli ja must-toonekure pesapuude hävimiseni.

Metsade majandamisel tuleb säilitada koosluse looduslik tasakaal ning liigiline ja vanuseline mitmekesisus. Säte on vajalik, et anda kaitseala valitsejale võimalus seada tingimusi väärtuslike üksikpuude või puugruppide säilitamiseks. Sageli on see vajalik, et tagada puistu liigilise mitmekesisuse ja kaitsealuste liikide elupaikade ning liikumiskoridoride säilimine. Eelistatult tuleb säilitada väärtuslikke laialehiseid puuliike. Vanad õõnsuste ja paksu korbaga lehtpuud on elupaigaks lindudele, nahkhiirtele, samblikele ja sammaldele, sageli leiab neilt kaitsealuseid liike. Samuti tuleb jälgida, et pärast raiet oleks tagatud liigiliselt mitmekesise puistu taastumine. Hooldusraiate käigus on vajalik jälgida eri puuliikide järelkasvu olemasolu. Hooldusraie tegemisel saab taastuva puistu liigilist koosseisu reguleerida. Kasvama jäetakse ja kasvutingimusi parandatakse okaspuudel ning väärtuslikel laialehistel puuliikidel. Oluline on, et pärast uuendusraiet taastuks kasvukohale omane ja ümbritsevate elupaikadega sarnane puistu. Tingimuste seadmise detailsem info, sealhulgas allesjätavad puud ja lamapuidu osakaal antakse koosluse tüüpide või alade kaupa kaitsekorralduskavas, kus muuhulgas tuuakse välja kaitsealal esinevate kaitsealuste liikide põhilised ohutegurid ja kavandatakse meetmed. Kaitsekorralduskava koostamisel lähtutakse liigikaitseks vajalike meetmete kavandamisel liigi kaitseks koostatavatest tegevuskavadest. Raietingimused tuleb samuti üle vaadata raieloa igakordsel menetlemisel.

Kaitseala valitseja nõusolekul on piiranguvööndis lubatud tehiseveekogude veetaseme ja kaldajoone muutmine ning looduslike veekogude loodusliku veerežiimi taastamine. Tehiseveekogudeks on kaitsealal kuivenduskraavid. Looduslike veekogude kaldajoone muutmine on enamasti olulise keskkonnamõjuga, mistõttu on see kaitseala kaitseväärtuste soodsa seisundi tagamiseks keelatud. Piiranguvööndisse jäävad osaliselt elupaigatüüpi jõed ja ojad (3260) kuuluv Poruni jõgi ning Narva jõe kaldajoon. Nende veekogude kaldajoone muutmine kahjustaks nii mageveekooslusi kui ka jõgedega piirnevaid metsa- ja sookooslusi ning halvendaks kaitsealuste liikide (eelkõige vingerja) elupaiksid. Erandina on kaitseala

valitseja nõusolekul lubatud looduslike veekogude loodusliku veerežiimi taastamine lähtuvalt kaitse-eesmärkidest. Loodusliku veerežiimi taastamine võib olla vajalik eelkõige kaitsealuste liikidele metsisele, rabapüüle ja kahlejatele potentsiaalselt sobilike elupaikade seisundi parandamiseks.

2.6.5.3. Vajalikud tegevused piiranguvööndis

Poollooduslike koosluste esinemisaladel on nende ilme ja liigikoosseisu säilimise tagamiseks vajalik niitmine ja/või loomade karjatamine ning puu- ja põõsarinde kujundamine. Poollooduslikest kooslustest esinevad Puhatu oja piiranguvööndis kaitse-eesmärgiks nimetatud kuivad niidud lubjarikkal mullal (6210*), mis levivad 3,7 ha-l ning niiskuslembesed kõrgrohustud (6430), mis levivad 0,3 ha-l. Poollooduslike koosluste hooldust on pikemalt käsitletud punktis 2.5.4.3.

2.5.5.4. Keelatud tegevused piiranguvööndis

Piiranguvööndis on keelatud uue maaparandussüsteemi rajamine, maavara kaevandamine, puhtpuistute kujundamine ja energiapuistute rajamine, biotsiidi, taimekaitsevahendi ja väetise kasutamine, puidu kokku- ja väljavedu külmumata pinnaselt. Kui pinnas seda võimaldab, võib kaitseala valitseja lubada puidu kokku- ja väljavedu.

Need piirangud tulenevad otseselt looduskaitseaduse § 31 lõikest 2 ja on suunatud vööndi kaitse-eesmärkide saavutamisele.

Puhtpuistute kujundamine ja energiapuistute rajamine vaesestab looduslikku mitmekesisust ja maastikuilmet, samuti ei ole puhtpuistud Eesti loodusmaastikule omased.

Uue maaparandussüsteemi rajamine on keelatud, sest piiranguvööndisse rajatavad kraavid mõjutaksid oluliselt sihtkaitsevööndis olevaid kooslusi. Kaitseala kooslused on pikaajalisest kuivenduse mõjust juba suures ulatuses rikutud, mis väljendub eelkõige lagerabade puurinde tihenemises ja metsakoosluste struktuuri muutustes. Uute kraavide rajamine halvendaks kaitseala koosluste seisundit veelgi.

Kaitsealal ei ole põllumaid ega õuemaad, seega ei ole biotsiidi, taimekaitsevahendi ja väetise kasutamise lubamine kaitse-eeskirjaga põllumajandusliku tootmise säilitamise eesmärgil vajalik. Biotsiidi, taimekaitsevahendi ja väetise kasutamine mõjutab looduslikke ökosüsteeme ja elustikku. Taimekaitsevahendid võivad toiduahelat pidi sattuda kaitsealuste liikide, eelkõige kalakotka, merikotka, kaljukotka ja must-toonekure organismi ning kahjustada nende liikide seisundit.

Piiranguvööndis on keelatud maavara kaevandamine. Kaevandustegevus kahjustaks Puhatu soostiku maastikuilmet, koosluseid ja elustikku, samuti mõjutaks negatiivselt looduslikku veerežiimi. Puhatu looduskaitsealal ei ole kinnitatud aktiivseid maavaravarusid.

Metsade majandamisel piiranguvööndis tuleb arvestada, et kaitse-eeskirjaga keelatakse puidu kokku- ja väljavedu külmumata pinnaselt. Puidu kokku- ja väljavedu külmumata pinnaselt on keelatud, sest piiranguvööndis on tegemist enamasti märjemate kasvukohatüüpidega veekogude kaldaalade läheduses, kus liikumine kahjustab pinnast ja metsataimestikku. Kaitseala valitseja võib siiski lubada puidu kokku- ja väljavedu, kui pinnas seda võimaldab, näiteks pikalt kestnud kuivade ilmade puhul. Sademerohkel perioodil on oht, et puidu kokku-

või väljaveo käigus saab raskete masinate kasutamisel pinnas ja metsa alustaimestik oluliselt kahjustada.

3. Menetluse kirjeldus

Kaitseala kaitse-eeskirja avalik väljapanek toimus 20. aprillist 10. maini 2015. a Keskkonnaameti Viru regiooni Jõhvi ja lisaku kontoris ning toleaeleges Illuka Vallavalitsuses. Teated kaitse-eeskirja avaliku väljapaneku ja avaliku arutelu kohta ilmusid 16. aprillil 2015. a üleriigilise levikuga ajalehes Eesti Päevaleht ja kohalikus ajalehes Põhjarannik, sh selle venekeelses väljaandes *Северное побережье*. Väljaandes Ametlikud Teadaanded ilmus kaitse-eeskirja eelnõu avalikustamise teade 15. aprillil 2015. a.

Looduskaitseseaduse §-s 9 sätestatud kaitse alla võtmise menetluse käigus saadeti kaitsealal paikneva 34 kinnisasja 24 eraomanikule, toleaegele Illuka Vallavalitsusele, Ida-Viru Maavalitsusele, Maanteeametile, Keskkonnainspektsiooni Ida-Virumaa büroole ja Riigimetsa Majandamise Keskusele teade kaitse-eeskirja eelnõu avalikustamise, sh avaliku väljapaneku ja avaliku arutelu kohta. Eesti Post tagastas neli kirja märkega „Hoiutähtaja möödumine”. Kinnistute omanikke, keda ei olnud võimalik tuvastada, teavitati kuulutusega üleriigilises väljaandes Eesti Päevaleht 1. juulil 2015. a ja neile anti täiendavalt kaks nädalat aega ettepanekute esitamiseks.

Kaitse-eeskirja eelnõu avalik arutelu toimus 28. mail 2015. a toleaeleges Illuka vallamajas. Koosolekul osalesid toleaege Illuka valla ning KeA ametnikud. Ettepanekuid arutelul ei esitatud.

Keskkonnaametile ei laekunud avaliku väljapaneku perioodil ühtegi kirja. Peale avaliku väljapaneku perioodi lõppemist laekus Keskkonnaametile üks kiri Eesti Energialt.

Avaliku väljapaneku jooksul laekunud ettepanekud:

Nr.	Ettepaneku sisu	Tulemus
1. Eesti Energia	Laiendada Konsutaguse piiranguvööndi piire nii, et see hõlmaks Eesti Energia projekteeritava lintkonveieri Puhatu LKA-le jääva osa trajektoori.	Arvestatud. Konsutaguse piiranguvööndi piire on laiendatud määral, mil see ei kahjusta Puhatu LKA kaitseväärtusi. Piiranguvööndisse ümbertsoneeritud alal on valdavalt madala esinduslikkusega tugeva kuivenduse mõjuga metsakooslused. Kaitsealuseid liike eelnõu koostamise ajal teadaolevalt piiranguvööndisse ümbertsoneeritud alal ei esine. Määrusesse viidi sisse punkt, mis lubab kaitseala valitseja nõusolekul piiranguvööndis rajatise püstitamist.

Riigimetsa Majandamise Keskus esitas oma 1. septembri 2017. a kirjaga nr 3-6.1/3104 ja 20. novembri 2017. a kirjaga nr 3-6.1/3104 täiendavad ettepanekud laane-, salu- ja soovikumetsade tüübiriühmade metsade kaitseks Puhatu oja ja Gluboki piiranguvööndite osaliseks ümbertsoneerimiseks sihtkaitsevööndiks. Ettepanekuga arvestati.

Pärast Puhatu oja ja Gluboki piiranguvööndi osalist ümbertsoneerimist korraldati kaitseala kaitse-eeskirja täiendav avalik väljapanek 8. jaanuarist 20. jaanuarini 2018. a Keskkonnaameti Jõhvi kontoris ja Alutaguse Vallavalitsuses.

Teated kaitse-eeskirja avaliku väljapaneku ja avaliku arutelu kohta ilmusid 8. jaanuaril 2018. a üleriigilise levikuga ajalehes Õhtuleht ja 6. jaanuaril 2018. a kohalikus ajalehes Põhjarannik, sh selle venekeelses väljaandes *Северное побережье*. Väljaandes Ametlikud Teadaanded ilmus kaitse-eeskirja eelnõu avalikustamise teade 8. jaanuaril 2018. a. Avaliku arutelu korraldamise kohta ettepanekuid ei laekunud ja seetõttu avalikku arutelu ei korraldatud.

Keskkonnaametile ei laekunud täiendava avaliku väljapaneku perioodil ühtegi kirja.

4. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõu koostamisel on arvestatud järgmiste EL õigusaktidega:

1. EÜ Nõukogu direktiiv 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku taimestiku ja loomastiku kaitsest (EÜT L 206, 22.07.1992, lk 7–50).
2. Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2009/147/EÜ loodusliku linnustiku kaitse kohta (ELT L 20, 26.1.2010, lk 7–25).

EÜ Nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ ehk loodusdirektiivi artikli 2 lõike 1 kohaselt on nimetatud direktiivi eesmärk looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitsmisega kaasa aidata bioloogilise mitmekesisuse säilimisele EL liikmesriikide territooriumil. Loodusdirektiivi artikli 3 lõigete 1 ja 2 kohaselt luuakse Euroopa ökoloogiline võrgustik Natura 2000, mille loomisse annab oma panuse iga liikmesriik võrdeliselt sellega, millisel määral leidub tema territooriumil loodusdirektiivis nimetatud looduslike elupaigatüüpe ja liikide elupaiku. Vabariigi Valitsuse 5. augusti 2004. a korralduse nr 615 „Euroopa Komisjonile esitav Natura 2000 võrgustiku alade nimekiri” lisa 1 punkti 1 alapunkti 42 ja punkti 2 alapunkti 322 kohaselt hõlmab kaitseala tervenisti Puhatu linnuala ja Puhatu loodusala, seetõttu tuleb Puhatu looduskaitsealal tegevuse kavandamisel hinnata selle mõju kaitse-eesmärkidele, arvestades Natura 2000 võrgustiku alade kohta kehtivaid erisusi.

Puhatu loodusala on kinnitatud Natura 2000 võrgustiku alaks Euroopa Komisjoni 12. novembri 2007. a otsusega 2008/24/EÜ, millega võeti vastavalt nõukogu direktiivile 92/43/EMÜ vastu boreaalses biogeograafilises piirkonnas asuvate ühenduse tähtsusega alade esimene ajakohastatud loetelu (teatavaks tehtud numbriga K(2007) 5402 all, ELT L 12, 15.01.2008, lk 118–265). Viimati ajakohastati boreaalse biogeograafilise piirkonna loodusalade nimekirja Euroopa Komisjoni 26. novembri 2015. a rakendusotsusega (EL) 2015/2371, millega võeti vastu boreaalses biogeograafilises piirkonnas asuvate ühenduse tähtsusega alade loetelu üheksas uuendatud versioon (teatavaks tehtud numbriga C(2015) 8214 all, ELT L 338, 23.12.2015, lk 436–676)..

Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2009/147/EÜ ehk linnudirektiivi artikli 1 kohaselt käsitleb nimetatud direktiiv kõikide looduslikult esinevate linnuliikide, kaasa arvatud nende

munade, pesade ja elupaikade kaitset EL liikmesriikides. See hõlmab nende liikide kaitset, hoidmist ja kontrolli ning kasutamist. Linnudirektiivi artiklite 2 ja 3 kohaselt võtavad liikmesriigid vajalikud meetmed, sealhulgas kaitsealade loomine, eelnimetatud linnuliikide arvukuse hoidmiseks tasemel, mis vastab eelkõige ökoloogilistele, teaduslikele ja kultuurilistele nõuetele, arvestades samal ajal majanduslikke ja puhkeaja veetmisega seotud vajadusi. Puhatu looduskaitsealal on oluliseks kaitse-eesmärgiks linnudirektiivi I lisas nimetatud kalakotka, kaljukotka, merikotka, karvasjalg-kaku, järvekauri, laanepüü, laululuige, mudatildri, punaselgõgija, rüüda, soo-loorkulli, soorätsu, tedre, metsise, tutka, väikepistriku, välja-loorkulli, musttoonekure ja sookure kaitse.

Seoses Puhatu linnu- ja loodusala piiri mõningase korrigeerimisega, tuleb käesoleva kaitse-eeskirja alusel Vabariigi Valitsuse 5. augusti 2004. a korralduse nr 615 „Euroopa Komisjonile esitatav Natura 2000 võrgustiku alade nimekiri” alusel moodustatud Puhatu linnu- ja loodusala piir viia vastavusse Puhatu looduskaitseala välispiiriga. Pärast määruse jõustumist tehakse Euroopa Komisjonile ettepanek Puhatu linnu- ja loodusala piiride muutmiseks. Samuti tuleb täpsustada Puhatu linnuala kaitse-eesmärke. Puhatu linnuala kaitse-eesmärkidest tuleb välja jätta nõukogu direktiivi 2009/147/EÜ I lisas nimetatud linnuliik nõmmekiur (*Anthus campestris*), sest kaitsealal ei leidu liigile sobilikke elupaikasid ja teadaolevalt pole liik kaitsealal kunagi pesitsenud. Liigi varasem esinemine kaitsealal on olnud juhuvaatlus.

Puhatu linnu- ja loodusala piiride vastavusse viimisel Puhatu looduskaitseala piiridega arvatakse Natura 2000 võrgustikust tervenisti välja eraomandis olevad ja varasemalt vähemalt osaliselt Puhatu linnu- ja loodusala koosseisu kuulunud maaüksused Rutsi (22901:005:0006), Uusnova (22901:006:0019) ja Kõrtsi (22901:007:0271) ning riigi omandis olevad maaüksused Narva karjäär 18 (22901:006:0011), Permisküla metskond 93 (22901:005:0154), Permisküla metskond 94 (22901:005:0155) ja 13158 Agusalu-Permisküla tee (22901:007:0148). Mahaarvamine tuleneb kaitseala välispiiri korrigeerimisest ning infiltratsioonibasseini ja selle muldvalli kaitse alt välja arvamisest. Põhjalikum selgitus kaitsealalt maha arvatava maa kohta on toodud pt 2.4.

Puhatu linnu- ja loodusala piiride vastavusse viimisel Puhatu looduskaitseala piiridega lisanduvad Natura 2000 võrgustikku vähem kui 0,1 ha ulatuses, kuid varasemalt Natura 2000 võrgustikku mitte kuulunud eraomandis olevad katastriüksused Liiva (22901:005:0126) ja Puraviku (22901:005:0064).

Piiride muutmisel muutub Natura võrgustikku jääva maa osakaal suuremaks vähemalt 0,3 ha võrra eraomandis olevatel katastriüksustel Paradiisi (22901:007:0210), Kadako (22901:007:0093), Kaasavara (22901:007:0027) ja Käänaku (22901:007:0194) ning vähem kui 0,3 ha võrra eraomandis olevatel katastriüksustel Rõõmutulukese (22901:008:0010), Kadaka (22901:005:0181), Alliku (22901:005:0132), Ilumäe (22901:007:0206) ja Toki (22901:007:0118). Riigiomandis olevatel maaüksustel muutub osakaal suuremaks rohkem kui 0,3 ha võrra maaüksustel Permisküla metskond 118 (22901:007:0266), Permisküla metskond 119 (22901:007:0182), Puhatu looduskaitseala 2 (22901:007:0254), Permisküla metskond 8 (22901:006:0020), Permisküla metskond 9 (22901:007:0220), Permisküla metskond 54 (22901:005:0055), Permisküla metskond 1 (22901:003:0170), Permisküla metskond 121 (22901:007:0267), Permisküla metskond 25 (22901:008:0187), Permisküla metskond 134 (22901:007:0251) ning vähem kui 0,3 ha võrra katastriüksustel Puhatu looduskaitseala 4 (22901:005:0145), Narva karjäär 12 (22901:006:0015), Permisküla metskond 128 (22901:008:0299), Permisküla metskond 116 (22901:007:0265), Permisküla metskond Permisküla metskond 140 (22901:005:0149), Permisküla metskond 55 (22901:008:0188),

Värava turbatootmisala (22901:007:0361), Permisküla metskond 39 (22901:007:0184) ja Puhatu looduskaitseala 3 (22901:007:0255). Osakaalu suurenemine tuleneb kaitsealale juurde liidetavast maast. Põhjalikum selgitus maa juurdeliitmise põhjuste kohta on toodud pt 2.4.

Piiride muutmisel muutub Natura võrgustikku jääva maa osakaal väiksemaks eraomandis olevatel katastriüksustel Nurga (22901:005:0109), Männiku (22901:007:0075), Õne (22901:007:0401), Tormisoo (22901:007:0234), Kadaka (22901:005:0182) ja Metsa (22901:007:0172), kusjuures muudatus on kõikidel juhtudel väiksem kui 0,1 ha. Riigiomandis olevatel katastriüksustel muutub osakaal väiksemaks vähem kui 0,3 ha katastriüksusel Settetiigi (22901:006:0025) ning rohkem kui 0,3 ha võrra katastriüksustel Permisküla metskond 139 (22901:004:0156), Permisküla metskond 53 (22901:005:0125), Kasesoo turbatootmisala 2 (22901:005:0054), Permisküla metskond 90 (22901:005:0139), Permisküla metskond 40 (22901:006:0016), Vaivara metskond 27 (22901:006:0024), Ahtme metskond 31 (22901:003:0200) ja Päikese (22901:005:0111). Osakaalu vähenemine tuleneb kaitsealalt maha arvatavast maast. Põhjalikum selgitus kaitse alt maha arvatava maa kohta on toodud pt 2.4.

5. Määruse mõju ja määruse rakendamiseks vajalikud kulutused

Määruse mõju on positiivne loodus- ja elukeskkonnale, aidates looduskeskkonna säilitamisega kaasa inimeste põhivajaduste ja elukvaliteedi tagamisele. Määrus aitab tagada magevee-, niidu-, soo- ja metsakoosluste ning seal esinevate kaisealuste liikide kaitse. Kehtestatav kaitsekord arvestab ala eesmärgiks olevate väärtuste kaitse vajadusi ja selle rakendamine tagab nende säilimise.

Uue kaitse-eeskirja kehtestamine aitab kaasa rahvusvaheliste kohustuste täitmisele, seega on mõju välissuhetele positiivne. Looduse mitmekesisuse ehk elurikkuse säilitamise ja suurendamise vajaduse sätestavad nii Euroopa 2020 kui ka Ressursitõhusa Euroopa tegevuskava. Sellest tulenevalt on elurikkuse vähenemise peatamiseks ja taastamiseks kinnitatud EL elurikkuse strateegia aastani 2020 (KOM(2011)2441), mis seab liikmesriigile konkreetsed ja mõõdetavad eesmärgid elurikkuse (liikide ja elupaikade seisundi) parandamiseks aastaks 2020. Kinnitatav õigusakt toetab otseselt nende eesmärkide saavutamist.

Puhatu looduskaitseala on juba peaaegu täies ulatuses riikliku kaitse all, mistõttu puudub määruse jõustumisel oluline mõju sotsiaalvaldkonnale, riiklikule julgeolekule, majandusele, regionaalarengule ning riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse korraldusele.

Vastavalt maamaksuseaduse §-le 4 kaasneb määruse jõustumisega kohaliku omavalitsuse maamaksutulu mõningane vähenemine. Maamaksuseaduse § 4 lõike 3 kohaselt hakkab maamaksusoodustus kehtima kaitse eeskirja jõustumisele järgneva aasta 1. jaanuaril. Maamaksuseaduse § 4 lõike 1 punkti 1¹ kohaselt kaitsealade sihtkaitsevööndi maalt maamaksu ei maksta ja § 4 lõike 2 kohaselt looduskaitseaduse §-s 31 sätestatud piiranguvööndi maalt makstakse maamaksu 50% maamaksumäärast.

Piirimuudatustega arvatakse kaitse alt välja 8,4 ha varem Puhatu looduskaitseala piiranguvööndisse kuulunud maast, millest 0,2 ha on eraomand (mis kõik on metsamaa) ja 8,2 ha riigiomand (sh 2,5 ha metsamaa). Piirimuudatusega arvatakse kaitse alt välja 48,4 ha (sh 11,3 ha metsamaad) varem Puhatu looduskaitseala sihtkaitsevööndisse kuulunud maast, millest 3,1 ha on eraomand (sh 2,1 ha metsamaa), 45,1 riigiomand (sh 9,2 ha metsamaa) ning 0,2 ha jätkuvalt riigi omandis olev maa. Lisaks arvatakse kaitse alt välja 1,6 ha varem Permisküla

metsise, Permisküla kalakotka ja Punamäe laialehise nestiku püsielupaiga sihtkaitsevööndisse kuulunud maast, mis kõik on riigiomand ja metsamaa.

Kaitsealaga liidetavast varem kaitse all mitte olnud maast arvatakse sihtkaitsevööndisse 86,1 ha, millest 67,6 ha on riigiomand (sh 54 ha metsamaa), 16,6 ha eraomand (sh 14,5 ha metsamaa) ning 1,9 ha jätkuvalt riigi omandis olev maa (mis kõik on metsamaa). Kaitsealaga liidetavast varem kaitse all mitte olnud maast arvatakse piiranguvööndisse 9,5 ha, millest 032 ha on eraomand (mis kõik on metsamaa), 8,4 ha riigiomand (sh 6,5 ha metsamaa) ning 0,8 ha jätkuvalt riigi omanduses olev maa (sh 0,7 ha metsamaa).

Varasemalt Puhatu looduskaitseala piiranguvööndisse kuulunud maast arvatakse sihtkaitsevööndisse 512,9 ha, millest 40,1 ha on eraomand (sh 11,4 ha metsamaa) ja 472,4 ha riigiomand (sh 263,7 ha metsamaa) ning 0,4 ha jätkuvalt riigi omandis olev maa (mis kõik on metsamaa) Lisaks arvatakse sihtkaitsevööndisse 118,9 ha varasemalt Permisküla metsise püsielupaiga piiranguvööndisse kuulunud maast, mis kõik on riigiomand (sh 112,2 ha metsamaa).

Varasemalt Puhatu looduskaitseala sihtkaitsevööndisse kuulunud maast arvatakse piiranguvööndisse 79,2 ha, mis kõik on riigiomand (sh 57,3 ha metsamaa). Lisaks arvatakse piiranguvööndisse 0,2 ha varasemalt Permisküla metsise püsielupaika kuulunud maast, mis kõik on riigiomand ja metsamaa. Määruse jõustumisel väheneb Alutaguse valla maamaksutulu esialgse arvestuse järgi ligikaudu 604 eurot aastas.

Võrreldes varasema Puhatu looduskaitsealaga, arvatakse sihtkaitsevööndisse täiendavalt riigimetsa 429,9 hektarit, millest 263,7 hektarit on varasemalt Puhatu looduskaitseala piiranguvööndis olnud metsamaa, 112,2 ha varasemalt Permisküla metsise püsielupaiga piiranguvööndis olnud metsamaa ning 54 hektarit varasemalt kaitse all mitte olnud metsamaa. Piiranguvööndisse arvatakse täiendavalt 63,8 ha riigimetsa, millest 57,3 ha on varasemalt Puhatu looduskaitseala sihtkaitsevööndis olnud metsamaa ning 6,5 ha varasemalt kaitse all mitte olnud metsamaa. Samal ajal arvatakse piirimuudatustega kaitse alt välja 2,5 ha varem piiranguvööndisse kuulnud riigimetsa ning 10,8 hektarit varem sihtkaitsevööndisse kuulunud riigimetsa. Vastavalt RMK arvutustele vähendab 1 hektari metsamaa range kaitse alla arvamine puidukasutuse tulu 128 eurot aastas. Majanduspiirangutega metsade kavandatavaks raiemahuks on RMK arvutuste kohaselt ligikaudu 1/10 majandusmetsa lankide keskmisest ehk 1 ha piiranguvööndisse arvataval metsamaal väheneb puidukasutuse tulu 115 eurot aastas. Puhatu looduskaitsealal suureneb puidutulu kaitse alt maha arvataval metsamaal 1669,9 eurot aastas ning sihtkaitsevööndist piiranguvööndisse arvataval metsamaal 744,9 eurot aastas. Puidutulu väheneb kaitsealale juurde liidetaval ja varem kaitse all mitte olnud metsamaal 7659,5 eurot aastas ning piiranguvööndist sihtkaitsevööndisse arvataval metsamaal 4886,7 eurot aastas. Võrreldes varasema Puhatu looduskaitsealaga väheneb seega RMK iga-aastane puidutulu Puhatu looduskaitsealal kokku 10 131,4 euro võrra aastas.

Vastavalt looduskaitseaduse §-le 20 võib riik kokkuleppel kinnisasja omanikuga omandada kinnisasja, mille sihtotstarbelist kasutamist ala kaitsekord oluliselt piirab, kinnisasja väärtusele vastava tasu eest.

Kaitseala välispiiri ja tzoneeringu muudatustega on täiendavalt sihtkaitsevööndisse arvatud 57 ha eramaad (sh 25,9 ha metsamaa), mis kõik on maatulundusmaa sihtotstarbega. Seega on võimalus, et riik peab kandma maa omandamise kulud. Sihtkaitsevööndi maade võimaliku omandamise korral on riigi kulutused kinnisasja hariliku väärtuse alusel. Maa-ameti tehingute

andmebaasi alusel tehti tolleaegses Illuka vallas maatulundusmaaga 2015. aastal kokku 80 ostumüügi tehingut kogupindalaga 1105,54 ha kogusummas 2060574 eurot. Seega on 1 ha hind keskmiselt 1864 eurot ning täiendavalt sihtkaitsevööndisse arvatud eramaa riigile ostmise korral oleks selle hind kokku ligikaudu 106240 eurot.

Natura 2000 alal asuva erametsamaa omanikule antakse toetust, et kompenseerida Natura 2000 metsaalade majandamisest saamata jäänud tulu. Võrreldes endise Puhatu looduskaitseala piiridega suurenevad kulud seoses Natura metsatoetusega, kuna muudetakse kaitseala piire ja tsoneeringut. Kaitseala välispiiri täpsustamisega arvatakse kaitsealast välja 2,1 ha varem sihtkaitsevööndis asunud toetuskõlbulikku erametsamaad ning 0,2 ha varem piiranguvööndis asunud toetuskõlbulikku erametsamaad. Kaitsealale liidetakse juurde 14,7 ha toetuskõlbulikku erametsamaad, millest 14,5 ha arvatakse sihtkaitsevööndisse ning 0,2 ha piiranguvööndisse. Tsoneeringu muudatusega arvatakse 11,3 ha varem piiranguvööndise kuulunud toetuskõlbulikku erametsamaad sihtkaitsevööndisse. Mahaarvamiste, juurdeliitmiste ja tsoneeringu muudatuste tulemusena jääb kaitsealale 75,4 ha toetuskõlbulikku erametsamaad (millest 50 ha on sihtkaitsevööndis ja 25,4 ha piiranguvööndis) varasema 62,7 ha asemel (millest 36,6 ha oli piiranguvööndis ja 26,1 ha sihtkaitsevööndis). Toetust võib taotleda vähemalt 0,3 hektari suuruse, taotleja omandis oleva metsaala kohta, mis asub Natura 2000 võrgustiku alal ja on kantud metsaalana keskkonnaregistrisse. Toetuse määr Natura 2000 võrgustiku alale jääva kaitstava loodusobjekti piiranguvööndis, hoiualal ja projekteeritaval alal asuva ühe hektari metsaala kohta 60 eurot aastas, sihtkaitsevööndis 110 eurot hektari kohta aastas.

Seoses määruse jõustumisega suurenevad kulud seoses poollooduslike koosluste taastamise ja hooldamisega, kuna muudetakse kaitseala piire. Kaitsealaga liidetavale varem kaitse all mitte olnud alale jääb 1,8 ha taastamist ja seejärel hooldamist vajavaid poollooduslikke kooslusi. Vastavalt keskkonnaministri 1. juuni 2004. a määrusele nr 62 „Loodushoiutoetuse taotlemise, taotluse läbivaatamise ja toetuse maksmise kord, nõuded toetuse maksmiseks ja toetuse määrad” makstakse Natura aladel poollooduslike koosluste taastamiseks toetust ühe hektari kohta kuni 435 eurot. Seega on kulud poollooduslike koosluste taastamiseks kaitsealaga liidetaval varem kaitse all mitte olnud alal kuni 783 eurot. Pärast taastamist makstakse vastavalt maaeluministri 22. aprilli 2015. a määrusele nr 38 „Poolloodusliku koosluse hooldamise toetus” Natura aladel poollooduslike koosluste hooldamiseks toetust ühe hektari kohta kuni 250 eurot aastas. Seega on kulud poollooduslike koosluste hooldamiseks kaitsealaga liidetaval varem kaitse all mitte olnud alal kuni 450 eurot aastas.

6. Määruse jõustumine

Määrus jõustub kümnendal päeval pärast Riigi Teatajas avaldamist.

7. Vaidlustamine

Käesoleva määruse üldkorraldusele ehk haldusakti tunnustele vastavat osa on võimalik vaidlustada, esitades halduskohtumenetluse seadustikus sätestatud korras kaebuse halduskohtusse. Määruses on üldkorralduse regulatsioon suunatud asja (kinnistu) avalikõigusliku seisundi muutmisele, hõlmates eelkõige asja kasutamist ja käsutamist reguleerivaid sätteid. Seega vastavad määruses üldkorralduse tunnustele sätted, millest tulenevad kinnisasja omanikule või valdajale õigused ja kohustused on konkreetse kinnisasjaga tihedalt seotud ning puudutavad kinnisasja kasutamist või käsutamist. Halduskohtumenetluse seadustiku § 46 lõike 1 kohaselt võib tühistamiskaebuse esitada 30 päeva jooksul kaebajale haldusakti teatavaks

tegemisest arvates ja sama paragrahvi lõike 5 kohaselt kaebuse haldusakti õigusvastasuse kindlakstegemiseks kolme aasta jooksul haldusakti andmisest arvates.

8. Eelnõu kooskõlastamine

Eelnõu on kooskõlastatud teiste ministeeriumidega eelnõude infosüsteemi EIS kaudu. Ministeeriumid on kooskõlastanud eelnõu vaikimisi. Vabariigi Valitsuse reglemendi § 7 lõike 4 kohaselt, kui kooskõlastaja ei ole sama paragrahvi lõigetes 1–3 sätestatud tähtaja jooksul eelnõu kooskõlastanud või jätnud seda põhjendatult kooskõlastamata, loetakse eelnõu kooskõlastatuks.